LJUDSKI TEDNIK

CENA 20 lir, 6 din | TRST 8. sept. 1949 | LETO ČETRTO številka 182

Poštnina plačana v gotovini. | Spedizione in abb. post. II. gruppo

Beži . . . vse beži . . . Le v dalji planine!
Tam zemlja je naša zakipela,
zahrepenela, v nebo je hotela,
v višino pognala se kot val,
a v naletu pod zvezdami val je obstal . . .
Tako strmi zdaj sredi višine
okameneli zanos domovine:
bleste se v daljavi razdrti grebeni,
nad njimi, glej, zvezde, čuječni plameni:
kospi naša zemlja, le one nad njo
skrbe z menoj, bede nad nočjo . . .
In glej: planine in zvezde gredo z menoj,
vse drugo gubi se za mano v pokoj.

O. Župančič: Z vlakom

PRED DRUGIM KONGRESOM

Komunistične partije Tržaškega ozemlja

V dneh 17. in 18. septembra bo drugi kongres Komunistične partije Tržaškega ozemlja. To bo dogodek izredne važnosti za tržaško demokratično gibanje, prevzel bo nekako vlogo kažipota v njegovem nadaljnjem delovanju, v njegovi nadaljni borbi, ki ga mora privesti do nekdanje moči in ideološke čvrstosti.

Kakšne naloge se postavljajo pred drugi kongres KP STO-ja spričo položaja, v katerem se nahaja naše demokratično gibanje?

V prvi vrsti bo moral ugotoviti pravilnost linije ustanovnenega kongresa. Pregled prehojene poti je vedno potreben, posebno pa v našem tržaškem primeru, ko so sovražniki revolucionarnega gibanja nazvali junaško preteklost Komunistične partije Tržaškega ozemlja «vergognoso passato», da bi v tem našli opravičilo za oportunistična in kontrarevolucionarna pota, na katera skušajo speljati poštene revolucionarne sile na Tržaškem ozemlju.

Na ustanovnem kongresu si je KP STO-ja postavila za strateški cilj dosego ljudske oblasti na vsem ozemlju, ki ga mirovna pogodba določa za Svobodno tržaško ozemlje. Spričo razdelitve ozemlja v dve okupacijski področji, je bila taktika v borbi za te cilje različna. Dejstvo, da je v coni B okupacijska sila demokratična armada socialistične jugoslovanske države, je delo Komunistične partije v coni B v smeri tega cilja v taki meri olajšalo, da ima danes oblast v jugoslovanski coni dejansko v rokah ljudstvo, da je samo gospodar svojega življenja, da tam ni več vprašanja borbe za demokratične pravice, temveč vprašanje borbe za čim boljše izkoriščanje teh pravic v dobrobit delovnega ljudstva ne glede na njegovo narodnostno pripadnost. Drugačni značaj okupacijske sile v coni A pa je narekoval borbo za dosego čim večje demokratizacije, borbo ne samo za ohranitev v ljudski revoluciji že priborjenih demokratičnih pravic, temveč borbo za dosego še vseh onih, ki demokratičnemu ljudstvu pripadajo, ki mu jih pa buržoazna reakcija s podporo okupacijskih sil oporeka. Seveda je borba KP STO-ja v tej smeri že od vsega početka temeljila na borbi za uveljavljenje mirovne pogodbe, ker so prav s statutom za Tržaško ozemlje zajamčene številne demokratične pravice, za katere se je naša Partija borila in se bori. Brez dvoma so bile perspektive v tej borbi po ustanovnem kongresu povoljne, kajti večina tržaškega prebivalstva je kompaktna podpirala linijo KP, ker je pač edino v njej videla poroka za dosego ciljev, za katere je veljala narodnoosvobodilna borba na našem ozemlju.

KP se je tudi v coni A uspešno borila za dosego zastavljenih si ciljev in bi se z vse večjimi uspehi brez dvoma tudi naprej, da ni prišla vmes nesrečna resolucija Kominforma. Spričo kontrarevolucionarnega in razbijaškega značaja resolucije, je bila prva skrb revolucionarnega vodstva naše Partije skrb za enotnost ter skrb za učvrščevanje protiimperialistične in revolucionarne linije Partije. Delu partijskega vodstva, ki mu je resolucija Informbiroja prišla prav pri zasledovanju vse doslej prikritih in potuhnjenih protirevolucionarnih stremljenj, pa ni bilo do teh skrbi. Ta del vodstva se je pod krinko resolucije posvetil likvidaciji revolucionarne linije Partije Tržaškega ozemlja, nujno je zdrknil pri tem poslu na reakcionarno linijo revizionizma v pogledu Tržaškega ozemlja ter v malomeščanske in parlamentarne vode v pogledu «partijskega» delovanja.

Pred drugi kongres komunistične partije STO-ja se spričo tega nujno postavlja naloga v interesu tržaškega demokratičnega gibanja, potrditi linijo revolucionarnega vodstva KP, zato ker je le linija tega vodstva, ki je linija ustanovnega kongresa, dosledno na stališču obrambe revolucionarnega gibanja pri nas. Vzporedno s tem pa je naloga kongresa, še enkrat obsoditi delovanje Vidalijeve malomeščanske in parlamentarne frakcije ter jo pred tržaško demokratično javnostjo ožigosati kot dejansko agenturo italijanske buržoazne in iredentistične reakcije. Kongres ne bo smel iti tudi mimo vprašanja odnosov do socialistične Jugoslavije. Kominformistična frakcija je očitala in očita, da je naša revolucionarna Partija privesek KPJ in kar tržaški kominformisti, ponavljajoč resolucijo Informbiroja, očitajo Jugoslaviji, to očitajo tudi naši revolucionarni Partiji. Ne glede na to, da naša revolucionarna Partija ne more zagovarjati in odobravati lažnive, klevetniške in protirevolucionarne gonje Kominforma proti Jugoslaviji in njeni herojski Partiji, ne glede na to torej, kakšno je stališče naše Partije do Jugoslavije, je linija naše Partije edino pravilna, revolucionarna in zato dosledno demokratična linija na Tržaškem ozemlju.

Po vsestranski analizi prejšnjega in sedanjega položaja bo kongres nujno prišel do zaključkov, ki v bistvu ne bodo mogli biti drugačni kot je bila vsa dosedanja pot, ki se je v praksi izkazala za edino pravilno. Iz zaključkov bo izhajala nujno revolucionarna linija komunistične partije tržaškega ozemlja za v bodoče katere glavna osnova bo borba za obrambo mirovne pogodbe proti revizionističnim naklepom italijanske reakcije in Vidalijeve frakcije, ki se danes poteguje za mirovno pogodbo le v toliko, v kolikor bi lahko pomenila prehod za priključitev celotnega Tržaškega ozemlja k Italiji. Linija naše revolucionarne partije bo tudi v bodoče označevala borbo za demokratizacijo javnega življenja v coni A, borbo za utrjevanje bratstva demokratičnih slovenskih in italijanskih množic, čuvanje naših masovnih organizacij in pa večje posvečanje revolucionarni ideološki vzgoji članstva. S tako analizo in s potrditvijo take linije, bo kongres izpolnil to, kar od njega pričakujejo demokratične množice Tržaškega ozemlja.

POGLED NA VRH TRIGLAVA

Komunistična partija je bila edina sila. ki je naše narode povedla v osvobodilno vojno proti nacizmu in fašizmu, edina, ki je borbo organizirala in vodila do zmagovitega zaključka. Zvesta svoji borbi za narodno in socialno osvoboditev, je KP tudi po vojni v pogojih, ki jih je ustvarila tuja vojaška okupacija nakazovala našim narodom pot v dokončno osvoboditev in bila na tej častni poti na čelu naših množic. Prav zaradi tega si je KP pridobila zaupanje našega ljudstva, ki ga ne morejo omajati nobena prizadevanja sovražnikov naše narodne in socialne svobode, da bi to junaško partijo oblatili.

PO ŠIROKEM SVETU

KRONIKA

Za novega ameriškega poveljnika v Berlinu je bil imenovan gen. Taylor. Ob svojem nastopu je izjavil, da je treba v Berlinu najti «modus vivendi» s Sovjetsko zvezo. Dan 1. sept., ko je stopila nacistična Nemčija v vojno, so v Berlinu praznovali kot «Dan miru». 6 septembra so se v zapadni Nemčiji začeli manevri ameriške vojske. Berlinski mestni svet je izvolil 8 delegatov za zvezno zbornico, čeprav zapadne države ne priznavajo Berlina kot 12. zvezno državo. Adenauer, predsednik demokristjanske stranke nadaljuje pogajanja za sestavo nemške vlade s strankami desnice.

Znanega ameriškega pevca, črnca Robetsona, so ob priliki govora, ki ga je organiziral «Kongres za ljudske pravice» napadli pristaši protidemokratičnih strank. Robertson je ob tej priliki dejal: «Odslej gremo v' ofenzivo in glas demokracije bomo razširili po vsej Ameriki».

Stirje namestniki zunanjih ministrov še niso končali razpravljati o mirovni pogodbi z Avstrijo. Rešiti morajo še 9 točk med njimi vprašanje beguncev, uporabo tujih strokovnjakov v Avstriji, vprašanje sovjetskih pokopališč, vprašanje od sovjetov zaplenjenega železniškega parka in končni čl. 35, ki govori o načinu plačevanja 150 milijonov dolarjev. Medtem so se namestniki sporazumeli o številu ladij podonavske družbe, ki jih bo prejela Sovjetska zveza. Sedaj pripravljajo poročilo, ki ga bodo predložili Varnostnemu svetu OZN o osvojem delu.

Skupina grških demokratičnih vojakov, podčastnikov in častnikov ki se je po bitki na Viciju zatekla v Albanijo, je prešla v Jugoslavijo. Grške demokratične edinice so zelo aktivne v Makedoniji in na področju gore Beles. Grški monarhofašisti še vedno izzivajo na albanski meji in pogosto streljajo na albansko ozemlje.

Napredovanje demokratične kitajske vojske proti Kantonu se nadaljuje. Sedaj so v posesti demokratične vojske že vsi glavni dohodi k mestu, pred padcem pa sta tudi dve poslednji pristanišči južne Kitajske Amoy in Swatow. V bojih za osvoboditev Fučova je bilo uničenih sedem nacionalističnih divizij in ujetih 7 generalov. Po zadnjih vesteh je v Kum-mingu, glavnem mestu pokrajine Yunan izbruhnil vojaški upor. Guverner pokrajine. Lu Han je proglasil neodvisnost pokrajine in poklical predstavnike nacionalistične vlade, da v 48 urah zapuste pokrajino. Nacionalistične vojaške sile so se hotele znova polastiti glavnega mesta, toda bile so odbite.

S 5. septembrom je v Italiji stopil v veljavo dekret o novih omejitvah uporabe električne energije. Medtem traja stavka bančnih nameščencev po vsej Italiji dalje. V bližini Milana je prišlo do večjih spopadov med delavci in policijo, ko je ta napadla skupino delavcev, ki je šla v Milano protestirat proti odpustitvam.

V Bridlingtonu se je začela 81. konferenca Trade Unionov, katerih sindikalno politiko so številne sindikalne zveze v zadnjem času večkrat obsodile. Tajnik britanske komunistične stranke je ob tej priliki ostro napadel gospodarsko politiko vlade in še posebno blokado mezd, ki jo vlada napoveduje in ki jo voditelji sindikatov podpirajo. Obsojajoč laburistično politiko je Pollit izjavil: «Nič socialističnega ni v politiki, ki troši ogromne zneske, ki znašajo letos 750 milijonov šterlingov, ter so namenjeni vojaškim izdatkom z namenom, da se zasužnijo kolonialni narodi in da se pripravi vojna proti Sovjetski zvezi.

Truman je začel volivno kampanjo za delno obnovo senata in za popolno obnovo predstavniškega doma. Volitve bodo 7. 1950. Po stari navadi je Truman začel poudarjati socialni program, kakor to dela vedno, kadar se hoče prikupiti volivcem.

Jugoslavija je steber miru

in demokracije in vsa gonja proti njej je obsojena na neuspeh

V okviru kominformistične gonje proti Jugoslaviji, je zadeva s Slovensko Koroško najbolj tipični primer, kako daleč lahko pade sicer demokratična država, ki je zaradi svojih sebičnih interesov zapustila demokratični princip obrambe pravičnih zahtev malih narodov. Postopanje Sovjetske zveze na konferenci za Avstrijo do vprašanja Slovenske Koroške ni med demokratičnimi množicami sveta vzbudilo samo presenečenja temveč tudi zgražanje, ki je toliko večje pri onih malih narodih, ki se nahajajo v sličnem položaju kot Koroški. To je spoznala tudi Sovjetska vlada sama, ki ji je sedaj mnogo na tem, da se pred svetovno demokratično javnostjo opere za svojo nedemokratično dejanje in da seveda po kominformistični metodi obsodi za izdajstvo nad Koroški jugoslovansko vlado. Toda prav pri tem poslu ima Sovjetska vlada še manj sreče kot pri blatenju Jugoslavije v drugih zvezah. To dokazujejo dosedanje note, ki so bile izmenjane o koroškem vprašanju, še prav posebno pa to potrjuje zadnja nota sovjetske vlade kot odgovor na jugoslovansko noto z 20. avgusta.

O značaju te note piše «Borba», glasilo KPJ med drugim naslednje: V zadnji sovjetski noti so v glavnem ponovljene navedbe prejšnje note sovjetske vlade s to razliko, da so sedaj še obsežnejše. Ta obsežnost kaže na eni strani, da je sovjetski vladi težko braniti svoje nepravilne pozicije in se zaradi tega spušča v dolge obrazložitve ter razlage brez konkretnih dejstev, na drugi strani pa taka obsežnost kaže tudi to, da se sovjetska vlada zaveda dejstva, da se tukaj brani ker je napravila nedemokratično potezo in opustila pravične zahteve narodov Jugoslavije in Slovenske Koroške. *Sovjetska vlada očitno uvideva, da postaja njeno stališče, njena odpoved načelom, ki jih je z besedami branilą skozi leta, skrajno nepriljubljeno v napredni javnosti na svetu, ki je vedno bolj prepričana o krivici in nedemokratičnem značaju ravnanja vlade ZSSR z našo državo sploh in glede Slovenske Koroške posebej. Ta nova nota sovjetske vlade ima v glavnem nalogo, da bi še enkrat poizkusila vplivati na svetovno javno mnenje in da bi se pred njim nekako opravičila, če že ne z ničemer drugim, pa vsaj s številnimi formalnimi ter splošnimi trditvami brez vsake stvarne podlage.*

Ko se potem «Borba» ustavlja po posameznih trditvah nove sovjetske note in vsako posebej s stvarnimi dokazi ovrže, zaključuje: «Bilo bi nesmiselno spuščati se v razpravo z navedbami sovjetske note, ki se namenoma oddaljuje od teme in obravnavati nekake splošne teorije o tem ,ali je sploh mogoče dovoliti odstop od maksimalnih ozemeljskih zahtev in kdaj je to mogoče, kdaj pa ne. Vsa ta izmikanja *so preračunana na to, da se odvrne pozornost od glavnih vprašanj odgovornosti sovjetske vlade pred demokratičnim gibanjem na svetu za njeno ravnanje in nepravilno stališče, ki ga je zavzela o koroškem vprašanju odgovornosti, ki je tem težja, ker je sprememba stališča sovjetske vlade prišla iz nečistih pobud in na temelju pogajanja za dolarje ter podobne koristi.*

«Borba» se na koncu sprašuje: «Mar se zaradi dozdevnih napak Komunistične partije Jugoslavije v kmečkem vprašanju in podobnih «grehov» uporabljajo za metodo junaškega prepričevanja taka sredstva, kakršna so organizirana gospodarska blokada, obmejni incidenti, vtihotapljanje diverzantov in vohunov, najrazličnejše grožnje in pritiski kakršnih ZSSR ni pokazala niti proti fevdalno - kapitalističnim režimom v Perziji in Turčiji?

O

V Franciji so ustanovili nekak albanski odbor, ki ga sestavljajo razni iz Albanije pobegli reakcionarji. Vest o ustanovitvi tega odbora so raznesle zapadne agencije s komentarji, ki označujejo agresivne težnje grške monarhofašistične vlade proti Albaniji.

Isti viri so objavili absurdno vest, da je bil podoben odbor ustanovljen tudi v Jugoslaviji. Ko jugoslovanska tiskovna agencija «Tanjug» komentira te spletke zapadnih reakcionarjev, pravi: «Ta vest ima namen v napačni luči prikazati jugoslovansko politiko do Albanije in podžigati klevetniško kampanjo, ki se vodi proti Jugoslaviji vedno v zvezi z Albanijo. Značilno je glede tega, da tisk in radio držav vzhodne Evrope zatrjujeta, da se Jugoslavija pripravlja na razdelitev Albanije z Grčijo in druge podobne stvari. Te vesti niso nič drugega kot del sistematične kampanje, ki ima namen opravičiti sumljive in protidemokratične metode do Jugoslavije.

Kakor je znano, je jugoslovanska vlada na vseh mednarodnih konferencah in v vseh odnosih med državami branila pravice Albanije kot neodvisne države. Zvesta načelom obrambe miru, se ni doslej nikoli oddaljila od te linije in nima namena oddaljiti se.

Čeprav je albanska vlada zaradi svojih sovražnih metod proti Jugoslaviji pri kršitvi obveznosti, ki jih je prevzela do Jugoslavije, edina odgovorna za sedanji položaj v svoji državi, ni jugoslovanska vlada napravila ničesar, kar bi lahko poslabšalo odnose z Albanijo. Pač pa je zastavila in zastavlja še vedno vse napore, da prepreči poslabšanje in da podpre Albanijo pri vseh naporih za ohranitev miru na njenih mejah in za ohranitev njene neodvisnosti.

Na Bližnjem vzhodu

ostra borba za petrolej in tržišča

Ko smo pred nedavnim zvedeli za komplot v Siriji, smo ga popolnoma pravilno povezali z borbo za petrolej, ki se že desetletja razvija v teh deželah ne samo med posameznimi trusti, temveč vedno bolj med imperialističnimi konkurenti samimi. Sovjetski list. «Trud» navaja v tej zvezi nekaj novih zanimivih podatkov.

Da bi ohranila svoje pozicije na Bližnjem vzhodu, je V. Britanija izdelala načrt za «Veliko Sirijo» ter načrt za zvezo dežel polmeseca. Ta dva načrta sta naletela na odpor dežel Bližnjega vzhoda in nekaterih arabskih vlad. Zato je Britanija skušala izvesti prvi del svojega načrta med vojno tako, da bi arabski del Palestine priključila Transjordaniji. Čeprav je tretje zasedanje glavne skupščine OZN ta načrt ovrglo, je Britanija kljub temu odposlala veliko svojih čet v Transjordanijo in s tem omogočila Abdulahu, da je arabske dele Palestine proglasil za dele kraljevine Transjordanije. Ta aneksija pa ni bila v mednarodnem merilu nikoli priznana.

Ta borba za «Veliko Sirijo» je razdelila arabske države v dva nasprotujoča si tabora in trenutno si V. Britanija prizadeva oblikovati «muslimanski blok», ki bi družil one dežele, ki so pod britanskim vplivom.

Vzporedno z borbo za petrolej poteka tudi borba za tržišča. Ameriški proizvodi so preplavili Turčijo, Iran, Libanon, Sirijo in druge dežele, ustvarili s tem konkurenco domačim industrijam in jih uničili. Približevanje krize v V. Britaniji in ZDA samo pojačuje to borbo. Ameriški in britanski monopoli izvažajo v Bližnji vzhod blago in tudi kapitale. Ameriške tvrdke ne investirajo velikanskih vsot samo v petrolejsko industrijo temveč tudi v gradnjo industrij za proizvodnjo vojaškega materiala v Turčiji, Iranu, Egiptu in Palestini. Istočasno pa pošiljajo ZDA na Bližnji vzhod, posebno v Turčijo in Iran množice svojih vojaških svetovalcev in istočasno podrejajo vojske teh držav svojemu nadzorstvu. Ta vojaška prizadevanja ZDA zelo vznemirjajo britanske ekspanzioniste. Zato nekateri britanski kolonisti odločno

«Tisti, ki v zahodnih državah mislijo, da se bo Tito pridružil zahodu, so tako daleč od realnosti kakor informbirojevski fanatiki».
ZILLIACUS

zagovarjajo nujnost «koordinirane angloameriške politike» na Bližnjem vzhodu. To težo zagovarjajo predvsem konservativci v zvezi z bližnjimi volitvami. Praktično pa sta na isti liniji tudi laburista Bevin in Atlee, ki sta v ta namen odstopila še vrsto koncesij ameriški hegemoniji. Osnova te «koordinirane politike», ki se izvaja pod zastavo antikomunizma, so skupni vojaški načrti angloameriških ekspanzionistov.

Toda ustanovitev skupne «Antikomunistične fronte» na Bližnjem vzhodu, ne bo likvidirala neizbežnega nasprotstva med V. Britanijo in ZDA. Nasprotja so neizprosno ostrajn dokazujejo tako, da temelje načrti vojnih hujskačev na povsem nestalnih in negotovih osnovah.

V zapadni Nemčiji so z ukinitvijo nadzorstva nad tiskom omogočili izhajanje 12 nacističnim dnevnikom. Svicarski, sicer reakcionarni «Welt woche» si obnovo nacizma v zapadni Nemčiji predstavlja takole

Zakaj taka naglica?

Vse taktične manevre vodilnih ameriških krogov, po zaključku pariškega zasedanja Sveta zunanjih ministrov, označuje mrzlična naglica. Potem ko je Truman s težavo dosegel retifikacijo atlantskega pakta v senatu, je v kar največji naglici predložil Kongresu tako imenovani načrt za oboroževanje evropskih držav. Temu je neposredno sledilo potovanje šefov glavnega štaba ZDA, mornarice in letalstva v Evropo.

Kaj je povzročilo ta nov izbruh vojne histerije v ZDA?

Danes je že splošno priznano, da je delni uspeh pariškega zasedanja Sveta zunanjih ministrov naletel na simpatične odmeve in da je pomenil oživitev novega gibanja v ameriški napredni javnosti. Ta uspeh si milijoni v ZDA razlagajo kot dokaz globoke krize politike «hladne vojne». Kljub vsem nasprotnim zatrjevanjem inspiratorjev politike ZDA je namreč jasno, da obstaja možnost reševanja vseh vprašanj med ZDA in Sovjetsko zvezo na osnovi miru in mednarodnih obveznosti, ki pa jih morata sprejemati seveda obe deželi. Če kaže Sovjetska zveza dobro voljo za dosego miru in obnovitev normalnih ekonomskih odnošajev in če so bili na pariškem zasedanju kljub vsemu doseženi nekateri pozitivni rezultati, na kakšni osnovi trdijo potem ameriški krogi nasprotno? Na kakšni osnovi prisiljujejo množice davkoplačevalcev k vzdrževanju vedno večjih izdatkov za «hladno vojno»?

Odgovor samih ameriških davkoplačevalcev na to vprašanje je razviden iz stališča mnogih članov Kongresa in Senata med razpravo o Marshallovem planu za leto 1949-1950. Tudi namen potovanja šefov ameriškega glavnega štaba v Evropo je izvajati pritisk na ameriški Kongres, kar naj bi — kot piše londonski Times — nevtraliziralo poplah, ki je nastal v zvezi z diskusijo o programu vojaške pomoči.

V glavnem pa je namen poostritev «hladne vojne», ki jo vodijo ameriški vodilni krogi, ošibiti, če ne popolnoma nevtralizirati, vpliv uspeha pariškega zasedanja zunanjih ministrov na ameriško javno mnenje, odvrniti pozornost ameriškega ljudstva od vedno pogostejših pojavov krize. In doseči z ustvarjanjem vojnega vzdušja potrditev velikega oboroževalnega načrta.

Razen tega ima poostritev «hladne vojne» proti Sovjetski zvezi tudi določene cilje mednarodnega značaja .Tudi v tem pogledu je taktika ameriških imperialistov direktna posledica ekonomske krize, ki visi nad ZDA. Kaj so glavne značilnosti te taktike? Polastiti se čvrsto, še preden doseže kriza višek. vsega organizacijskega sistema napadalnega severnoatlantskega pakta naperjenega proti Sovjetski zvezi in prevzeti vodstvo in upravo oboroženih sil zapadne Evrope; doseči razvrednotenje valut marshalliziranih držav predvsem sterline napram dolarju in končno zavzeti ne samo zahodnoevropska tržišča, temveč tudi vsa neevropska tržišča, ki so od njih odvisna.

Potovanje ameriškega zakladnega ministra Snyderja v Evropo je imelo namen izvesti ekonomski del tega načrta. Iste cilje ima sedanje potovanje upravnika marshallovega plana za Evropo, Hoffmana. Potovanje šefov ameriškega glavnega štaba pa ima poleg pritiska na ameriški senat, glavni namen izvesti vojaški del teh načrtov.

V mednarodnem merilu potrjujejo poslednji manevri Bele hiše, da smo v novi etapi ameriškega ekspanzionizma v Evropo in drugam. Ameriškim imperialistom se mudi potolči čas, ki jih kot nepomirljiva sila stiska za vrat. Njihova prizadevanja so zaman. Tok zgodovine ni podvržen volji ameriških vladajočih krogov.

M. Marinin

8. sept. 1943 in leto 1949

8. septembra 1943, ko je bil polom osišča Rim - Berlin - Tokio že jasen in neizbežen, je kapitulirala Italija, glavni Hitlerjev zaveznik v Evropi. Z dnevom kapitulacije Italije sovpada zlom italijanskega fašizma. Vsako leto nas ta datum spominja na triumf demokratičnih sil sveta v boju proti fašizmu, na triumf osvobodilnih prizadevanj malih in velikih narodov in med njimi na triumf prav naših narodov, ki so pri uničenju fašistične Italije igrali veliko in zgodovinsko vlogo.

Če je tedaj 8. sept. 1943 pomenil za naše narode konec 25 letnega krvavega nasilja fašističnega italijanskega imperializma, če je predstavljal za zavezniške sile in boreče se narode predznak kapitulacije nacistične Nemčije, pa ni in ni mogel predstavljati uničenja fašizma kot ideje. Danes se tega močneje zavedamo, ker nam o tem govore dejstva.

V zapadni Nemčiji, v tako imenovani «Triconi», oživljajo nacistične organizacije, kar je priznal sam bivši poveljnik ameriškega področja gen. Clay; v nacistične roke, tiste ki so služile Hitlerju, se vrača vir nacistične vojne sile: nemška industrija; zadnje vesti iz zapadne Nemčije govore o ukinitvi nadzorstva nad tiskom in o ponovnem izhajanju 12 nacističnih dnevnikov itd.

Neofašizem v Italiji je uradno toleriran in samo za sedaj je neuradno podpiran. Italijanska politična stranka MSI (Movimento Sociale Italiano) nastopa javno s svojim fašističnim programom. Najvišji predstavniki Mussolinijevega fašističnega režima so visoki funkcionarji De Gasperijevega klerofašističnega režima in vojske; uradna politika italijanske vlade je v mnogih ozirih (predvsem v vprašanju Tržaškega ozemlja in k Jugoslaviji priključenih pokrajin) popolnoma fašistična itd.

CHURCHILLOVE SANJE

Jasno je, da v vojni tako učinkovito potolčena nemški nacizem in italijanski fašizem ne rasteta in se razvijata sama ob sebi iz lastnih preostalih sil, temveč da imata podporo in oporo, motor, če tako imenujemo, silo, ki ju goni v angloameriškem imperializmu.

Kapitalistični svet, katerega glavni predstavnik v mednarodni politični areni je Trumanova Amerika, je v krizi in kot vedno v preteklosti, tako se tudi sedaj skuša izmakniti smrtnemu objemu, krizi, z imperialistično vojno, ki naj mu zagotovi svetovna tržišča. V ta namen zbira in mobilizira vse, kar je preostalo fašističnega iz zadnje vojne, vse kar je ostalo še uporabnega od njegovega tekmeca iz zadnje vojne, da okrepi svoj imperialistični aparat.

To so dejstva, ki jih sicer kapitalistični propagandni aparat prikriva z obdolževanjem Sovjetske zveze in drugih demokratičnih sil, ki pa vendar ne uspe prikriti dejstva, ki so vsa preveč zgovorna. 8. sept. 1943 fašizem ni bil zlomljen (uničena je bila samo njegova prva garnitura), ker niso bili uničeni njegovi viri, mednarodni kapitalizem. Borba, ki jo danes bojujejo na vseh točkah sveta demokratične sile, je naperjena prav tem virom fašizma.

K. J.

BEVIN
IMA MALTEŠKO MRZLICO

Ciceron poroča, da je prokonzul Veres spal na blazini polni maltevrtnic. Te slavne cvetice so dandanes izginile iz beneških vrtov malega otoka in E. Bevin, čuvar kraljevega imetja, bi rajši spal na trnovi blazini, kadar napetih živcev dremlje v soparnih hotelih po Evianu in Strasburgu.

Malta je povzročila mrzlico Bevinu, uradu za kolonije, angleškemu parlamentu in še drugim. Izvrstno letališče v središču Sredozemlja — kakor se je izrazil M. Bojega, častni predsednik malteške delavske stranke in novinarjev, stalni sotrudnik New York Herald Tribuna — grozi, da bo zares dvignilo ameriško zastavo in da bo morski ropar na «obveščevalnih linijah britanskega imperija». Mrzlica stresa že skoraj pet let tako London kakor La Valette, glavno mesto otoka, medtem ko «sredozemski veščaki» iz Washingtona, ki znajo dobro zavlačevati, z uspehom napredujejo.

Pritožbe, ki jih pošiljata Veliki Britaniji prvi malteški minister dr. Boffa in zlasti M. Mintoff, minister za obnovo, so predvsem gospodarskega značaja. Z gospodarskega stališča Malta ne more preživljati svojih 300.000 prebivalcev zaradi skalnate, procentualno zelo majhne ga dela obdelovalne zemlje in zaradi pomanjkanja industrije. Se več, prebivalstvo redno narašča in uvoz, ki je bil pred vojno šestkrat večji od izvoza, je sedaj petnajstkrat tolikšen.

BRITANIJA JE OBUBOŽALA

Skoraj do zadnjih let je otok črpal večji delež svojih dohodkov iz pomorske britanske baze, ki jo je Velika Britanija utrdila na Malti. Tovarniški delavci so delali v dokih, trgovci pa so prodajali svojo robo mornarjem Nj. Veličanstva in njihovim družinam. Sedaj pa je Velika Britanija obubožala; skrčiti mora svoje izdatke in ker ima Ciper prednost — ker je bliže demokratičnim ljudstvom in Sovjetski zvezi — so doki in malteške ladjedelnice odpustile polovico svojega delavstva.

Zadnja vest in ne najmanj zanimiva je, da Velika Britanija ne more več plačevati obnove Malte. Zaradi skoraj dveletnega obleganja je otok v resnici utrpel veliko gospodarsko škodo in v letu 1949 je še mnogo prebivalcev, ki žive v kleteh in votlinah.

Zaradi tega položaja je sklenila vlada iz La Valette, da se obrne na OZN in vpraša ZDA, da bi tudi Malto priključili narodom, ki so vključeni v Marshallov plan. Če bi se to v resnici zgodilo, bi Velika Britanija izgubila nadzor nad otokom. Toda London se ne more odločiti, da bi sprejel to možnost. Namenil se je, da dà pomorsko bazo Malte pod nadzorstvo, čakajoč boljših dni, toda nikakor ne izgubi otoka izpred oči. Lahko predvidevamo, da bo Velika Britanija nudila zadoščenje vladi v La Valette vsaj v nekaterih točkah.

NADSKOF JE KRALJ

Pristaši tesnega ameriško-malteškega sodelovanja so na otoku med najmogočnejšimi in najaktivnejšimi. Njihov vodja je malteški nadškof sam, ki ima v rokah eno najbolj anahronističnih oblasti. Dovolj je, če povemo, da on lahko prepove vsako gledališko predstavo — če bi jo igrali diletanti — in odstrani vse knjige, da bi dal tako razumeti, kako mogočne so njegove izključne pravice v izbiri politične snovi.

Spodaj opisani anekdoti naj povesta, kako tankovestno izpolnjujejo civilne oblasti ukaze nadškofije!

Pred nekaj meseci so na glavni pošti odprli zavoj knjig, ki je bil naslovljen na zasebnika; knjige so zažgali, ne da bi o tem dali kakršno koli sporočilo.

Še poprej je neki policijski agent aretiral mladi ženski, ki sta šli na sprejem v obleki s kratkimi rokavi; morali sta se preobleči. Ni potrebno pripomniti, da so dvodelne kopalne obleke na malteškem ozemlju prav tako prepovedane.

V dobro poučenih krogih londonske družbe zagotavljajo, da vzdržuje ameriški kardinal Spellman tesne zveze z malteško nadškofijo.

TAJNE VOJAŠKE SEJE

Malteška kriza je torej večji dogodek kakor skoraj pričeta in zapletena borba, ki jo vodijo ZDA in Velika Britanija za nadvlado Sredozemlja. Kakor na Cipru, kjer so člani ameriške vlade vzpodbudili, da naj bi otok pripadal Grčiji, da bi potem ona prišla v njihove roke, Amerikanci preže na sleherno gesto svojih angleških «zaveznikov» na Malti in če bi ti oslabeli bi se znašli pred pristaniščem in ga zahtevali zase.

Ta igra, v kateri nosi zasužnjeno ljudstvo vse stroške, nas ne sme zaslepiti, da ne bi videli, da so v teku angleške in ameriške «strateške priprave» v Sredozemlju.

Medsebojno tekmovanje med ZDA in Veliko Britanijo, ki bo morda končano v bližnji prihodnosti, se bo v resnici odločilo, ker obe težita za tem, da bi ta del zemlje preoblikovali v torišče za sovražne napade proti SZ in demokratičnim deželam. O tem pričajo nedavne tajne vojaške seje na Malti med admiraloma Forrestom H. Shermanom (ZDA) in Arthurom Powerom (Velika Britanija), maršaloma Williamom Slimom in Montgomeryjem in višjimi francoskimi oficirji.

Značilno je, da je New York Herald Tribune pisal 14. maja t. l., da so bile te seje neizogibne zaradi najnovejše anglo-ameriške strategije, katera predvideva, da bo Sredozemlje moglo postati operativna cona za ofenzivo.

Dve leti Marshallovega plana
sta likvidirali francosko neodvisnost

Dveletnica izvajanja Marshallovega načrta «pomoči» v Franciji je obeležena z nadaljnjim poslabšanjem gospodarskih in socialnih razmer, zmanjšanjem proizvodnje v industriji, nadaljnjim dvigom brezposelnosti in padanjem življenjskega standarda delovnih množic.

Štiriletni gospodarski plan, ki ga je morala francoska vlada poslati upravi za evropsko gospodarsko sodelovanje, je usmerjen na agrarizacijo Francije in na skrčeno proizvodnjo fabrikatov. Izvajanje tega načrta je imelo to posledico, da so morala številna industrijska podjetja ustaviti obratovanje, nakar se je povečala brezposelnost, L. 1947, je od skupnega francoskega izvora odpadlo na kovine in surovine 4.6%, l. 1948, pa se je to število dvignilo na 11,6%. Leta 1947. so izvozili 11,1% kemičnih izdelkov, l. 1948. pa samo 8,2%. Izvoz industrijske opreme je znašal leta 1947. 14,6, leta 1948. pa 13,05%. Izvoz tekstilij je padel od 31,2% l. 1947. pa 22% l. 1948.

INVESTICIJE AMERIŠKEGA KAPITALA

«S preraščanjem» gospodarske baze Marshallovega načrta v vojaško bazo (bruseljski pakt in napadalni atlantski pakt) je v Franciji začela naraščati proizvodnja industrije vojaškega značaja. Tako so petrolejska industrija, industrija jekla in avtomobilskih gum, kemična in druge industrije vojaškega pomena že marca presegle svojo predvojno proizvodnjo za 30 do 60%.

Vladajoči krogi v Franciji so na stežaj odprli vrata investicijam ameriškega kapitala na škodo delovnih ljudi, malih trgovcev in obrtnikov. Tako imajo ameriški trusti samo v francoski petrolejski industriji 26,2% celotne storilnosti rafinerij nasproti 18.5% pred vojno. Skupina Tomson-Haston ima pod neposrednim nadzorstvom 80% podjetij za električne instalacije. Ameriško-švicarski mlekarski trust «Nestle» sodeluje s 25% v preskrbovanju Pariza z mlekom.

TUJ KAPITAL V KOLONIJAH

Prodiranje ameriškega kapitala v francoska kolonialna posestva poteka še mnogo hitreje in v večjem obsegu kot v Franciji. Ameriški trusti so se že polastili lesne industrije v Gabonu (Ekvatorialna Afrika), rudnikov železa in boksita na Gvineji, industrije svinca in kobalta v Maroku, rafinerije nafte v Tunisu in Alžiru, industrije vanilije in grafita na Madagaskarju itd. Povezovanje domačega kapitala z ameriškim kapitalom je prineslo francoskim kapitalistom sorazmerno velike profite na račun delovnih množic. Od l. 1946. do 1948. so velekapitalistična podjetja povečala profite za 296%. Hkrati so se delavske mezde in plače povečale vsega skupaj za 83%, cene na debelo pa so poskočile za 105%. Zaradi tega se je Francija finančno precej oslabila. Francoski frank je bil trikrat razvrednoten. Ameriški dolar, ki je l. 1947. veljal 120 frankov, se prodaja sedaj po uradni ceni 320 frankov.

VEDNO VEČJA ODVISNOST OD ZDA

Primanjkljaj francoske zunanje trgovine se je v prvih šestih mesecih letošnjega leta dvignil na 78.138 milijonov dolarjev. Okrog 60% primanjkljaja gre na rovaš trgovinske izmenjave z ZDA. Pred vojno je Francija uvozila iz ZDA samo 9% od celotnega uvoza, sedaj pa uvaža nad 40%. Tako je francosko gospodarstvo po letošnjem izvajanju Marshallovega načrta slabše kot kdaj koli. Francoskim kapitalistom je uspelo povečati profite, toda na račun francoskega delavskega razreda in srednjih slojev. Nizke plače, ki so še vedno blokirane in neprestano naraščanje cen življenja, so zmanjšale kupno moč širokih ljudskih množic na izpod 10% v primerjavi s predvojno dobo. Tako stanje v francoskem gospodarstvu je zaostrilo spor med vlado in sindikati, ki so pričeli borbo za povišanje delavskih in nameščenskih plač za 25%.

CVETKE iz tržaških listov

L' EMANCIPAZIONE

SETTIMANALE DEL PARTITO REPUBBLICANO ITALIANO

L'Emancipazione, uradno glasilo «Republikanske stranke» je izvedelo, ali pa si samo izmislilo vest, (da da lahko duška svoji fašistični miselnosti) da je neki urad vojaške uprave baje sprejel zamisel graditve poslopja za «Slovensko narodno gledališče» v Trstu. Po tej «amari» ugotovitvi piše: «Vest se nam zdi tako absurdna, da smo skoraj prisiljeni ne komentirati jo; toda vajeni, kot na žalost smo, na tolike grenkobe in na nepravične napade na naš nacionalni značaj, ki jih moramo prenašati v teh letih tuje nadvlade v našem mestu, dovzetni za vsak bolj ali manj odkrit napad na naš kulturni «patrimonjo» (tudi oni kot vidalijevci), ki je naše bogastvo in naša vera, opozarjamo vso našo javnost na to vest že zato, da opozorimo angloameriške voditelje na spopad s predrznimi in nesramnimi tožbami Slovencev».

V resnici smo mi oni, ki se nam ne zdi vredno komentirati tako, že običajno pisanje lista l'Emancipazione .Vendar je dobro vedeti, kako «demokratični» Italijani, kakor «Republikanci» nazivajo same sebe, niso in ne bodo pozabili na nauke ranjkega Duceja in kako bi še danes, kljub temu, da je njihov fašistični «credo» dobil pošteno brco v zadnji vojni, plesali okrog grmade, nekateri bi žgali našo slovensko kulturno lastnino, če bi... se vrnila k nam «civilizirana» Italija.

Kar se pa napada na nivo slovenske gledališke umetnosti tiče naj zadostuje ugotovitev, da je sodobna slovenska gledališka (dramska) umetnost tudi v Trstu, kljub nemogočemu položaju, v katerem životari, daleč vzvišena nad neslanimi šovinističnimi orgijami, ki jih raz deske Verdija razkabujejo potujoče italijanske dramske skupine.

L'ORA SOCIALISTA

List, ki nosi tak naslov, bi se po logiki moral zanimati za resne stvari, ki bi imele vsaj kakšno majhno zvezo s socializmom. Seveda temu ni tako in naši čitatelji si morajo biti na jasnem, da gre za glasilo ene izmed številnih italijanskih strank, ki se kar mogoče lepo nazivajo, ki pa so vse prežete s staro miselnostjo italijanske nadrase. Blagor ubogim na duhu pač....

Ta list je prišel do ugotovitve da morajo oni, «socialisti namreč», «odkrito prevzeti odgovornost za obrambo naših pravic in ne ostati več pasivni spričo zatiranja, kateremu so podvrženi naši bratje Istrani v coni B, žrtve znanstvene rasistične in antidemokratične politike».

Za komentar naj služi gornje pisanje l'«Emancipazione», kjer je mogoče v vsaki vrsti najti «znanstven primer rasizma in antidemokratičnosti».

TRIESTE LIBERA

Kaj pa imajo s tem neznatnim listom in še bolj neznatnim Paulinom, boste vprašali .Prav za prav nič, čisto nič, je le Trieste libera, ki jo ima z nami.

Odkar je tudi Paulina pičila kominformistična muha, se je začel kar čez noč zaletavati v cono B in jugoslovansko vojaško upravo pa še v koga v Trstu. Ta posel opravlja sicer zelo previdno, tako namreč, da bi mu kdaj v bodoče ne moglo hoditi v napoto. Vendar Paulin ni vedno tako pisal, niti tako mislil. Ko ga je prve dni po resoluciji, Lavoratore prav po kominformistično napadel, je ves razburjen tekal po tržaških ulicah in prav našemu uredniku, ki ga je slučajno srečal na ulici, zatrjeval, da je pravkar namenjen k advokatu, da bo tožil gospoda Vidalija itd. Sveta jeza ga je imela in ves zelen je bil... no potem pa se mu je posvetilo in na mah je postal ves rdeč, tako namreč kot vidalijevci, v obraz. Tak je še danes, on in njegova Trieste libera.

K. J.

PO TRŽAŠKEM OZEMLJU

KRONIKA

OF za TO je izdala protest zaradi ukrepov VU, ki kršijo svobodo tiska in žalijo vse demokratično gibanje našega ozemlja. OF poziva vse slovensko ljudstvo, da se še tesneje strne okoli svojega glasila, ter izraža solidarnost z delavci, ki so bili med zasliševanjem pretepeni in tistimi, ki so bili po krivici odpuščeni z dela.

Vpisovanje na slovenski državni trgovski strokovni šoli v Trstu traja od 1. septembra 1949 do 25. septembra 1949, prav tako traja vpisovanje na Slovenski industrijski strokovni šoli in Slovenski niž. ji srednji šoli v Trstu.

31. avgusta je izbruhnil požar v tovarni roletov, last družbe Dilfi v ul. Moreri 22. Škoda znaša od 45 do 50 milijonov lir. Človeških žrtev ni bilo.

Na delu sta se ponesrečila Petelin Ivan iz Malega Repna in Jakob Nider z nabrežja Nazario Sauro. Padla sta z nekaj metrov visokega odra.

Borba delavcev montažnega odseka Tovarne strojev še vedno traja. V znak solidarnosti so delavci ladjedelnice Sv. Marka nabrali že preko 90.000 lir za stavkujoče.

Tudi pekovski delavci se še vedno bore za svoje pravice. Delodajalci hočejo pod pretvezo, da jih peka kruha preveč stane, prisiliti delavce — peke, da namesto 120 kg napravijo na dan 150 kg kruha.

Namesto velesejma bo letos razstava živilske industrije od 1. do 15. oktobra. Sodelovali bodo domači in tuji proizvajalci živilskih potrebščin, vin in likerjev.

S svetilnim plinom si je hotela vzeti življenje 40-letna Felicita Vaniglia. Nesrečnico so z rešilnim avtom še pravočasno pripeljali v bolnico.

Stavka bančnih nameščencev se še ni končala. Vodstvo ES je povzalo Delavsko zbornico, da skupno rešijo pravice teh uradnikov.

Zaradi kolesarjeve neprevidnosti se je ponesrečil 79-letni upokojnec Anton Vouk.

Ker si ni mogel drugače najti sredstev za preživljanje, se je Marcello Bizon izdajal za policijskega agenta fiskalnega oddelka. Obljubljal je raznim gostilničarjem, da jim bo preskrbel dovoljenje, s katerim bodo imeli lahko odprt lokal preko polnoči. Zadeva se je seveda končala pred okrajnim sodiščem.

Napadi na slovenske šole so se ponovno začeli. O nepravilnosti, ki naj bi vladale na slovenskih šolah, sta se razpisala «Giornale di Trieste» in «L'Emancipazione».

Dne 1. septembra se je začela za Slovensko narodno gledališče sezona 1949-1950. Režiserji in igralci so vsi spet na delu in pripravljajo nove igre.

Uprava občinskega pokopališča pri Sv. Ani obvešča, da bo v najkrajšem času pripravljen za nove pokope prostor št. XXXI na oddelku II.

Dela za napeljavo električne v Piščance je že prevzel ACEGAT. Prebivalci so dosegli, da jim bodo napeljali električno prav v vas, oni pa si jo bodo speljali v svoje hiše.

Matere, ki so imele svoje otroke v počitniških kolonijah v Sloveniji se zahvaljujejo Podpornemu društvu za STO, ki je tržaškim otrokom oskrbelo tako lepe počitnice v krajih, kjer so si okrepili zdravje.

Delavci v pivovarni Dreher so dosegli, da jim bo vodstvo pivovarne izplačalo sezonsko nagrado 2000 lir. Nagrade bodo prejeli šele v oktobru.

Dijaški Matici, ki podpira slovenskega dijaka pri šolanju, pomagajo mnogi zavedni Tržačani. Skoro ni dneva, da ne beremo v dnevnem časopisju imen ljudi, ki so poklonili Dijaški matici različne vsote. Pozivamo vsakogar, naj sprispeva po svojih močeh, da bo olajšano šolanje našim dijakom.

OMEJEVANJE SVOBODE TISKA:

Primorski dnevnik in Corriere pred sodiščem

Prepoved uvoza milanske Unità na Tržaško ozemlje

Pretekli teden je angleška policija osumila delavce v avtoparku ZVU pred sodnijo kraje bencina.

Tržaški dnevniki so prinesli to vest in objavili, da je CID skupaj z nekaterimi člani vojaške policije izvršila preiskavo, da bi stvar razčistila. Na osnovi neke liste, so naravno in surovo osumili nekatere delavce kraje. Ti so zanikali krivdo, na kar so bili pretepeni, dva tako, da sta se morala zateči v ambulanto bolnišnice. Zaradi tega nečloveškega in brutalnega postopanja proti delavcem pri RASC, so vsi tam zaposleni delavci stopili v stavko. («Corriere di Trieste»).

To vest so prinesli v podobni obliki tudi milanska «Unità» ter tržaški listi «Giornale di Trieste», «Ultimissime», «Primorski dnevnik» in «Lavoratore».

Ker se je angloameriški vojaški upravi zdelo pisanje naštetih listov žaljivo, jih je poklicala na odgovor.

Listu «Unità», ki izhaja izven Tržaškega ozemlja, in ki zaradi tega ne more biti podvržen tiskovnim zakonom ZVU, je vojaška uprava prepovedala uvoz na TO za dobo enega meseca. Na odgovor je poklicala še «Primorski dnevnik» in «Corriere di Trieste» ter bi se lista morala zagovarjati v prejšnjem tednu. Razpravi pa sta bili odgodeni, ker je odgovorni urednik lista «Corriere», dr. Belihar, na dopustu, a odgovorni urednik «Primorskega dnevnika» je dobil poziv prepozno, da bi se lahko pripravil na zagovor.

Odgovorni uredniki ostalih časopisov, ki so tudi prinesli vesti o brutalnem postopanju z delavci, pa niso bili klicani pred sodišče.

«Corriere» in «Primorski» se morata zagovarjati za stvari, zaradi katerih se ne čutita kriva, kajti po dogodkih v avtoparku je bila štiriurna stavka 139 delavcev pri RASC, kjer so jih nekaj začasno odpustili z dela, dalje je prišlo do intervencije zavezniških uradnikov, obeh sindikalnih organizacij, advokata Levitusa od Urada za delo, in končno, vrstile so se stavke tržaških delavcev, ki so hoteli potrditi solidarnost z odpuščenimi in pretepenimi tovariši.

Če pa je vse pisanje in vsi protesti brez stvarne podlage, potem sta seveda časopisa kriva — to pa prav tako kot «Giornale» in «Ultimissime», ki pa nista bila klicana na odgovor.

Videti je, kot bi ta dva lista dobila direktivo, naj vendar pišeta tako, kakor zahteva gospodar, naj bo potem to, kar pišeta resnično ali ne. In tako je «Giornale» prinesel uradno izjavo ZVU, nad katero pa je postavil še svoj naslov: «Po zvijačni špekulaciji po kraji bencina v RASC», ter s tem pred svojimi gospodarji «opral klevete», ki jih je pred nekaj dnevi iznesel na račun ZVU.

«Ultimissime» pa enostavno o tem problemu niso pisale več ter tako hotele potisniti v pozabo tistih nekaj iskrenih stavkov, ki jih je izzvalo nekorektno postopanje vojaške policije do delavcev v avtoparku.

Toda delavstvo bo branilo svoje tovariše. Pripravljajo nove stavke kot protest zaradi odpustov in pretepanj ter kot protest zaradi omejevanja svobode tiska, kajti listi so pisali resnico.

Milanska «Voce del comunista», ki je celo svojo drugo stran posvetila tržaškim problemom, da bi tržaški delavci ne bili, kot izjavlja sama, po prepovedi uvoza «Unità», odtrgani od italijanskih delavcev, je objavila fotografije potrdil, ki sta jih izdali bolniška blagajna in bolnišnica delavcema, ki sta morala iskati tam pomoči, potem ko so ju pri zasliševanju pretepli. Objavila je tudi dve fotografiji plačilnih listov RASC, iz katerih vidimo, da znaša zaslužek tam zaposlenega delavca 356 in 602 oz. 356 in 710 lir dnevno.

«Unità» oz. «Voce del comunista» oz. uredništvo «Lavoratora» pa poleg dejstev, ki jih navaja v zadevi delavcev pri RASC, piše, kakor da bi ZVU podvzela resne ukrepe le proti njihovemu glasilu, ker je pač «hotela zadati udarec komunističnemu in edino resnično demokratičnemu glasilu». Dalje pravi, da je poziv listov «Corriere di Trieste» in «Primorskega dnevnika» pred sodišče le pesek v oči ljudstvu, da bi vsaj malo zakrili pristransko obsodbo lista «Unità».

Razprava proti «Corriere di Trieste» je odgodena na nedoločen čas, proti «Primorskemu dnevniku» pa je določena za 7. t. m.

Naj bo razsodba vojaškega sodišča kakršna koli, «Primorski dnevnik» se ne čuti krivega, ker je pisal resnico in branil interese delavcev. Tako bo pisal tudi v naprej, ker smatra to za svojo glavno nalogo.

Danes zjutraj, kakor je bilo določeno, je pričel proces proti odgovornemu uredniku «Primorskega dnevnika» Stanku Renku.

Inspektor socialnega zavarovanja je izjavil, da so delavci, ki delajo pri ZVU, vsi zavarovani. Po vprašanjih dr. Baše, zagovornika našega urednika, pa je inšpektor priznal, da so le tisti delavci, ki delajo pri angleških oblasteh, zavarovani, medtem pa tisti pri ameriških ne. Kapitan Dey je prekinil debato, češ da to ne spada v proces.

Po kratkem odmoru je bil zaslišan podčastnik Spencer, ki je zanikal, da bi delavce pretepal niti da tega ni videl. Podobno kot Spencer je trdil inšpektor Lugnani.

Tov. Renko se je sam zagovarjal, vendar je predsednik sodišča prekinil dopoldansko razpravo s pripombo, da zagovor ni noben politični govor.

Medtem ko gre naš list v tisk, razprava še vedno traja.

Goriška KRONIKA

Zveza slovenske mladine odklonila sodelovanje pri propagandni kampanji za «Unità».

KPI pripravlja obsežno propagandno kampanjo za svoje glasilo «Unità» tudi v goriški pokrajini. V ta namen so povabili Zvezo slovenske mladine, da bi v tej kampanji sodelovala s fizkulturnimi nastopi.

Zveza slovenske mladine pa je odklonila sodelovanje ter izjavila, da čeprav spada «Unità» med najnaprednejše liste v Italiji, je vendar njegovo protijugoslovansko pisanje v poslednjem času zadosten razlog, da slovenska mladina v Italiji odkloni sodelovanje. Slovenska mladina v Italiji je močno zainteresirana na delu in življenju rodnih bratov v Jugoslaviji, zato ne bo nikoli pristala na udeležbo, ki bi dejansko pomenila pristanek in podporo v tej klevetniški gonji.

Delo prosvetnega društva «Oton Župančič» iz Standreža

Prosvetno društvo «Oton Župančič» iz Standreža se pripravlja na novo sezono. V letošnjem letu hočejo naštudirati «Veroniko Deseniško», ki jo je v verzih napisal Oton Župančič.

Lansko leto je dosegla dramska družina izredno lep uspeh s Sketovo «Miklovo Zalo». Prav gotovo niso goriški Slovenci po prvi svetovni vojni videli tako lepo uspele domače prireditve. Letošnjo sezono je prosvetno društvo otvorilo v nedeljo s to igro in ponovno doživelo lep uspeh in priznanje vseh gledalcev.

Smrtna nesreča pri kopanju

Družina Premrov je v dveh letih tragično izgubila že drugega sina. V valovih Soče je utonil 14-letni Jurko. Čeprav so drugi kopalci takoj pritekli na pomoč nesrečnemu dijaku, vendar ga zaradi kalne vode niso mogli rešiti.

Najemanje delavcev za Argentino

—Italijanska vlada je izdala razglas, da najemajo delavce za delo v Argentini. Pred nekaj dnevi so izseljenci iz Brazilije pisali v domovino o obupnem položaju, v katerem se nahajajo. Kljub temu pa so nekateri naši ljudje še vedno pripravljeni, da zapuste dom in gredo tako daleč v svet. Res da v Italiji delavci nimajo v bližnji bodočnosti ugodnih perspektiv za življenje, vendar naj vsi tisti, ki žele za kruhom v svet, prej dobro premislijo, da gredo v daljavo, iz katere se bodo težko vrnili.

Delo goriškega planinskega društva

V letošnjem letu so goriški planinci napravili celo vrsto lepih izletov v planine. Letošnji zadnji izlet bo to soboto pod stene Montaža.

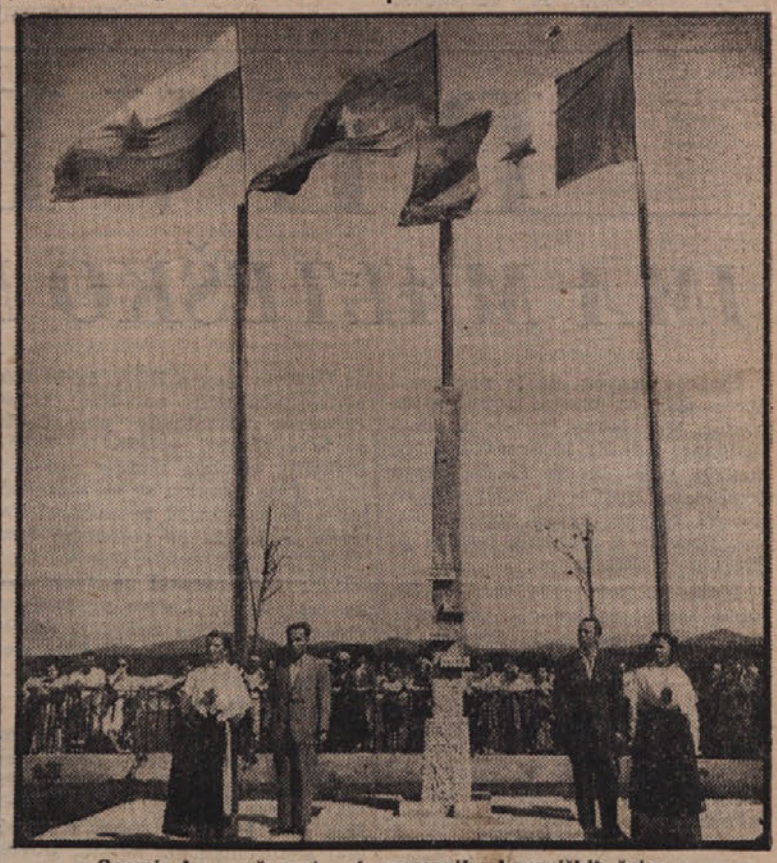

Spominska svečanost pri spomeniku bazoviških žrtev

Tov. Spanger Vekoslav, ki je bil sojen skupno z bazoviškimi junaki, polaga venec

Počastili smo spomin

Slovesnost na mestu streljanja

6. september 1930 bo vedno ostal primorskemu ljudstvu žalostna, a svetla točka v njegovi borbi za osvoboditev. Štirje mladinci Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič so padli pod fašističnimi streli in s svojo krvjo orosili slovenska tla, na katerih je čez enajst let vzplamtel upor. Velika borba proti fašizmu je terjala od ljudstva nepopisnega žrtvovanja in junaštva. Bazoviške žrtve so bile zgled vsem borcem, vsem aktivistom, vsemu ljudstvu.

Bazoviške žrtve so tudi danes simbol vsem nam, ki smo ostali na ozemlju, katerega potiskata reakcija in imperializem nazaj v temno dobo gospodarskega, kulturnega, političnega, nacionalnega in socialnega suženjstva.

Nihče več ne bo mogel v primorskem ljudstvu zatreti borbenosti, ki so jo prižgali štirje bazoviški mučeniki. Nihče ne more oskruniti spomina na bazoviške junake ter na vse tiste številne borce, ki so se pod rdečo zvezdo borili za svobodo. Primorsko ljudstvo to dokazuje, dokazalo je to na spominski svečanosti v nedeljo v Bazovici.

Ob spomeniku, ki stoji na mestu, kjer so bili ustreljeni Bidovec in tovariši, je bila v nedeljo zjutraj slovesna spominska svečanost. Govorila sta tov. Dekleva in Petronio, mladinec Fedja je recitiral Kajuhovo «Pet in dvajset», pevci pa so zapeli žalostinko «Žrtvam». Organizacije iz mesta in okolice ter iz cone B so položile pred spomenik krasne vence, med katerimi je bil trnjev venec, ki ga je položil Vekoslav Spanger, soobtoženec v bazoviškem procesu.

Pionirji iz Bazovice so položili venec, ki so ga sami splelí iz bodečega osata. Mati padlega partizana pa je poklonila cvetje štirim junakom, ki so se borili in pali za iste cilje kot njen sin — partizan.

Tov. Dekleva je v svojem govoru dejal, da se bazoviški junaki in mladina, ki jim je sledila, niso borili le proti fašizmu, temveč so se, prosti bremen preteklosti, v iskanju novih poti, sredstev in idealov, uverjeni v poštenost, pravičnost in načelnost svoje borbe uprli, starejši generaciji in njenemu parlamentarnemu legalizmu. Seme, ki so ga zasadili, je rodilo bogate sadove ter privedlo primorsko ljudstvo v borbo na življenje in smrt.

Padli so, da bi zmagala pravičnost. Njihovi ideali, ki so obenem težnje slovenskega in italijanskega ljudstva, še niso izpolnjeni. Kratijo nam pravice, za katere se je ljudstvo borilo, rušijo ono, kar je ljudstvo v borbi doseglo. *Toda slovensko ljudstvo in italijanske demokratične množice hočejo vztrajati*

Na popoldanski slovesnosti v Bazovici slede velike množice demokratičnega Trsta govoru tov. Laurentija

PRIPRAVE ZA II. KONGRES KP STO-ja

Množična tekmovanja delovnega ljudstva cone B

Pred II. kongresom KP STOja, ki bo 15. septembra, je delovno ljudstvo iz cone B še povečalo svoj že itak visoki delovni polet, zajelo je v svoje vrste široke kroge ljudstva, organiziralo tekmovanja v sindikalnih podružnicah in med posameznimi podružnicami, dalje po vaseh ter v množičnih organizacijah.

Z obvezami, ki so si jih postavili delovni kolektivi, in katere neumorno izpolnjujejo, hočejo počastiti II. kongres KP STOja, torej kongres tiste organizacije, ki je postavila temelje osvoboditvi izpod fašizma, osvoboditvi delovnih množic izpod izkoriščevalskega pritiska tujih in domačih kapitalistov. Počastiti hočejo partijo, ki vodi danes uspešno borbo za socializem na njihovem ozemlju, podkrepiti jo s svojimi uspehi, saj danes, kljub klevetam, gospodarskemu pritisku in sabotažam — pa najsi bo to z vzhoda ali z zapada — gradi socializem in se bori za enakopravnost narodov in ljudstev.

Velike delovne obveze, ki so jih sprejeli posamezni delovni kolektivi, ter uspehi, ki jih dan na dan ti dosegajo, vzpodbujajo vse od bloka na Skofijah pa vse tja preko Bujščine, da dosegajo nove uspehe.

Sindikalna podružnica ribiške zadruge je izpolnila svoje obveze stoodstotno. Sindikalna podružnica «Edilit» je pri nekaterih delih tudi že izpolnila svoje obveze, tako da znaša povprečni uspeh 90 odst. V tovarni «Arrigoni» so izpolnili svoje obveze s 50 odst., sindikalna podružnica pri «Adriji» pa je pri popravilih raznih strojev v čadjedelnice udarniško popravljajo motorne jadrnice, ker so se obvezali, da bodo 2300 delovnih ur opravili do 16. septembra.

Sindikalna podružnica ILO Koper sodeluje udarniško pri kanalizaciji mesta. Predsedniki in tajniki prosvetnih društev koprskega okraja pa so se obvezali, da bodo v okviru tekmovanj za II. kongres KP dvignili kulturno-prosvetno delo; ustanovili 3 nove pevske zbore, pripravili 15 kandidatov za pevovodski tečaj, 13 za kapelniški, 20 za režiserski itd.

Člani sindikalne podružnice Zadružne poslovne zveze, so se obvezali, da bodo opravili 5.500 prostovoljnih ur, od katerih so jih že izpolnili 3.732.

Učiteljstvo koprskega okraja je svoj čas pred pričetkom šolskega leta posvetilo udarniškemu delu na čast kongresa. S svojo brigado «Oton Župančič» se je vključilo v brigado «Branko Babič» in zdaj dela pri gradnji ceste Smarje-Nova vas. V skupnem delu z delavci in kmeti bodo gotovo dosegli vidne uspehe v predkongresnem tekmovanju.

Prav tako kot sindikalne podružnice, tekmujejo tudi vaški kolektivi med seboj za čim večji uspeh. V Pobegih so že opravili 1.456 delovnih ur pri gradnji svojega zadružnega doma. V Vršiču, ki je med najmanjšimi vasmi v okraju, so pri popravljanju cest opravili 58 ur, pri Sv. Petru 700 ur. Vanganelci pospešeno grade zadružni dom in so na čast kongresu prispevali 298 prostovoljnih ur. Pri delu so jim pomagali tudi tovariši iz drugih vasi.

Prav tako so povečali svojo delavnost pri gradnji zadružnih domov v Serminju, Marezigah, Pučah, Kortah, Dekanih in Bertokih. Smarčani izpolnjujejo svoje obveznosti na gradnji ceste Smarje-Nova vas, kjer jim pomagajo tovariši iz Koštabone in Puć v okviru tekmovanj za kongres. Tudi v ostalih vaseh tekmujejo med seboj: popravljajo ceste, sodelujejo pri regulaciji potoka Dernika, pri gradnji dveh mostov, vodnjakov, zadružnih skladišč itd.

Žene, vključene v svoji organizaciji, prispevajo še posebej k delovnim zmagam pred drugim kongresom. Posebno pa se odlikujejo žene iz Buj, ki so na pr. v enem samem tednu napravile 1700 prostovoljnih ur pri gradnji zadružnega doma.

Prostovoljno delo se uspešno razvija, to pa predvsem zato, ker je delavski razred z cone B, kjer vlada ljudska oblast, spoznal, da ne dela več za druge, kot v preteklosti, temveč zase.

Posebne uspehe pa dosegajo delovni kolektivi prav zdaj v tekmovanju na čast II. kongresa KP STOja, ker hočejo dati partiji priznanje za uspešno borbo, ki jo vodi za izgradnjo socializma, t. j. — za dobrobit ljudstva. Prepričani smo, da bodo v 10 dneh, ki nas še ločijo od kongresa, izpolnjene in še presežene vse obveznosti, ki so jih delovni kolektivi sprejeli na čast kongresa in tako potrdili soglasnost s pravično in pravilno borbo KP STOja.

Občinska uprava namerno

ONEMOGOČA RAZVOJ SLOVENSKE ŠOLE

Letošnje šolsko leto bo že peto po vojni in vendar se razmere na šolah, predvsem slovenskih, niso prav nič izboljšale. Nasprotno, slovenske šole, ki so si jih tukaj živeči Slovenci priborili v odločni, krvavi borbi, so danes predmet strupenih napadov šovinistično nastrojene italijanske reakcije, ki ima obstoj slovenske šole v Trstu za zločin in ogrožanje njihovega nacionalnega napredka. Vse mogoče ovire bi radi podtaknili slovenski šoli, razkrinkati bi jo hoteli kot marjvredno sorodnim italijanskim šolam, učitelje in profesorje, ki na njih poučujejo, kot slabše kvalificirane od italijanskih itd. itd., vse zato, da bi slovenski starši izgubili zaupanje v te šole in svoje otroke prepisali v italijanske, kjer bi jih šovinistično učiteljstvo raznarodovalo, kot jih je za časa fašizma, ter da bi oblasti poostrile mere na slovenskih šolah in tako zavrle njihov razvoj.

Slovenske šole se po svojem ustroju ne razlikujejo od italijanskih. Na enih kot na drugih vladajo še vedno fašistični šolski zakoni, ki so močno enostranski in ki zato ne nudijo učencem in dijakom znanja, ki ga terja današnji napredni čas. Tudi učiteljstvo je na slovenskih kot na italijanskih enako kvalificirano, saj so slovenski učitelji in profesorji prav tako kot njihovi italijanski tovariši podvrženi oceni po starostni lestvici in lestvici službenih stopenj.

Kljub enakosti v teh nekaterih zakonih pa so slovenske šole - prav vse od vrtcev pa do višjih srednjih šol, močno na slabšem od istovrstnih italijanskih zavodov predvsem zaradi neprimernih prostorov, v katerih so nameščene. V skoro vseh učilnicah se morajo učenci stiskati v premajhnih prostorih, v večini šol je pouk prav zaradi premajhnega števila učilnic okrnjen, tako da zaradi vseh teh ovir ne morejo slovenske šole dosezati takih uspehov, kot bi jih sicer.

Temu pa niso krivi tržaški Slovenci, ki teh ovir tudi ne morejo odstraniti, temveč je zato odgovorna mestna občina, ki je za vse prebivalstvo dolžna preskrbeti primerne šolske in druge vzgojne zavode.

Poglejmo si samo primer pri Sv. Ivanu:

Slovenska ljudska šola za cerkvijo je bila zgrajena za svetoivanske otroke. (Pred 25 leti skoro ni bilo italijanske družine v tem tržaškem predmestju.) Takrat je šola tudi odgovarjala potrebam svojega šolskega okoliša. V letih fašizma pa so se tudi k Sv. Ivanu doseljevale italijanske družine in tako je bilo treba tudi za njihove otroke oskrbeti šolske prostore. Šola Lege Nazionale v zapadnem delu Sv. Ivana je delovala dalje kot do tedaj, slovenski otroci pa so v občinskem poslopju morali napraviti prostor italijanskim in se utesniti, tako da je bilo v preteklem šolskem letu v šoli, ki ima 12 učilnic: v pritličju slovenski otroški vrtec, v katerem je bilo vpisanih 80 otrok, in katerega prostor je obrnjen proti severu, vlažen in že zaradi tega čisto neprimeren za najmlajše otroke, ki so v njem ves dan. Poleg slovenskega otroškega vrtca sta v pritličju še dva razreda nižje strokovne italijanske šole in stanovanje šolskega sluge.

V prvem nadstropju ima svoje prostore italijanska ljudska šola, katero obiskuje okrog 200 šolarjev in italijanski otroški vrtec s 26 otroki. Slovenska ljudska šola, v kateri je vpisanih 273 otrok pa ima svoje prostore v drugem nadstropju.

Nesporno je, da je poslopje z 12 učilnicami za tako visoko število otrok mnogo premajhno. Letos pa nastaja tu še nov problem. V teku lanskega leta so zgradili pri Sv. Ivanu 13 stanovanjskih blokov z 260 stanovanji. Že med lanskim šolskim letom so se vselile v ta stanovanja družine iz drugih mestnih predelov, njihovi otroci pa so še naprej obiskovali šole, v katere so hodili do preselitve k Sv. Ivanu, kar je pedagoško popolnoma pravilno, ker menjava šole med šolskim letom je za splošen pouk, zlasti pa za učenčev uspeh škodljiva.

Z letošnjim šolskim letom pa morajo ti šolski otroci obiskovati šolo v svojem šolskem okolišu, torej šolo «Fabio Filzi» za cerkvijo pri Sv. Ivanu. Kam se bodo letos vsi ti otroci stisnili, če je bila že lani šola pretesna za ves naraščaj? Če se je mestna občina lotila reševati stanovanjska vprašanja s postavljanjem velikih stanovanjskih blokov - kar je vse hvale vredno - bo morala vendar tudi skrbeti, da bi vzporedno z njihovo graditvijo postavila tako nujna poslopja, kot so osnovne šole.

Silno malo sicer, pa vendar bi bilo šolsko poslopje pri Sv. Ivanu razbremenjeno, če bi se slovenski in italijanski vrtec preselila v stavbo, ki je bila vrtcem namenjena. Toda v tistih domovih se še vedno stiskajo Tržačani, ki jim je bombardiranje uničilo domove, in ki v novih stanovanjskih hišah ne morejo dobiti stanovanj, ker imajo predrost pred njimi razni ezuli. Te domove bi morala mestna občina sprazniti in namestiti vanje otroške vrtce. Kot pri Sv. Ivanu, tako je n.pr. tudi v Škednju. Poslopje, ki je zgrajeno za vrtec, stoji sredi vasi, je zračno in svetlo, obdano z velikim vrtom, toda v njem so nameščeni brezdomci, medtem ko morajo majhni otroci prebiti ves dan v enem izmed razredov škedenjske ljudske šole.

Takih problemov v tržaški mestni občini ne manjka. Odpravi jih lahko le mestna občina, je pa to tudi njena dolžnost. Zagovor, da n.pr. ni krivo, če na Vrdelci še nimajo slovenskega otroškega vrtca, saj je vrtec dovolila, le prostore naj si starši preskrbe, je žalosten, a obenem značilen za vse poslovanje mestne občine, ki je gluha za vse prošnje, intervencije in zahteve slovenskih staršev za šole njihovih otrok.

Kakor so prizadete prav zaradi neodgovarjajočih prostorov ljudske šole in otroški vrtci, tako ne uživajo prav nobene vzgoje manj nadarjeni slovenski otroci, ki jih sicer ni mnogo v tržaški občini, a vendar bi se morala ta tudi za te posamezne primere pobrigati, da postanejo tudi ti otroci, ki so od narave prikrajšani, lahko koristni člani človeške družbe. V vili Giugli imajo defektni otroci italijanske narodnosti svojo šolo, Slovenci na TO pa se zaman trudijo, da bi dobili tudi oni svoj posebni oddelek, ki bi nujno moral biti zvezan z internatom, kajti slovenski otroci so iz bolj oddaljenih krajev in bi jih starši, ki so večinoma zaposleni, težko spremljali v šolo.

Ti in še več drugih podobnih problemov ovira razvoj slovenske šole na TO. Če bi mestna občina storila svojo dolžnost ter preskrbela Slovencem primerna poslopja za vzgojne ustanove, če bi zastarele fašistične šolske zakone nadomestila z modernimi, sodobnimi, potem bi slovenska šola v Trstu dosegla prav gotovo boljše uspehe, kakor jih v danih ugodnih dosega.

Mrakovčič Nada

bazoviških junakov

v borbi ne glede na žrtve za zmago bratstva med narodi, za zmago pravice in resnice nad krivico in lažjo.

Le tako bomo najdostojneje počastili spomin bazoviških mučenikov in vseh tisočev junakov, ki so padli v borbi za svobodo.

Popoldanski govori in kulturna prireditev

Na popoldanski slovesnosti se je zbrala velika množica ljudstva, ki je peš ali na avtobusih prihitela v Bazovico. Množici sta govorila tov. Stoka in Laurenti, ki sta osvetila borbeno pot bazoviških žrtev, katerih geslo je bilo: Priključitev Primorja Jugoslaviji, saj so spoznali pomen Leninovih besed: «Kdor ni narodno svoboden, ne more biti svoboden niti socialno».

Njihova borba je bila zavestna, pripravljala je pot osvobodilni borbi, ki je vzbujala občudovanje, dokler ni resolucija IU udarila po svetli in junaški preteklosti našega naroda in hotela uničiti to, kar je ljudstvo ustvarilo. Sovražniki hočejo uničiti tudi slovensko - italijansko bratstvo, hočejo, da bi se Trst in celotno TO priključilo k Italiji, blatijo Jugoslavijo, blatijo narodno - osvobodilno borbo, potvarjajo resnico. Zato je prav danes naša dolžnost, da sledimo delu bazoviških in vseh partizanskih junakov, ki so se borili za narodno in socialno osvoboditev, kajti le taka brezkompromisna borba bo privedla do zmage resnice in pravice.

Govorom je sledil kulturni spored, ki so ga otvorili pionirji s petjem in recitacijo «Pet in dvajset let v sužnosti».

Člani Slovenskega narodnega gledališča so podali dramatizacijo pesmi «Mrtveci za vasjo», združeni pevski zbori pa so zapeli «Našo pesem», «Seljačko», «V nove zarje» in «Mi smo ubežniki».

Slovesnost v Bazovici in velika udeležba zavednega primorskega ljudstva je dokaz naše vztrajnosti in doslednosti v borbi za naše pravice, kljub ponovnim šovinističnim, imperialističnim in kominformističnim izbruhom.

Na skupnem grobu na pokopališču

V ponedeljek dopoldne je bila spominska svečanost na pokopališču pri Sv. Ani. Tov. Vekoslav Spanger, sodelavec štirih bazoviških junakov, se je s toplimi besedami poklonil žrtvam, katerih borba je kljub vsemu doživela velik uspeh.

Obljuba, ki so jo dali sodelavci bazoviškim junakom ob slovesu, da se bomo borili do končne zmage — veže še vedno vse delovno ljudstvo našega ozemlja.

Istrska KRONIKA

Od 4. do 11. imajo Hrvati v coni B svoj kulturni teden. Prav ta del Istre je bil za časa fašizma najboj zapostavljen, toda bujski Hrvatje hočejo dvigniti kulturno življenje. Že prejšnji dve leti so priredili kulturne dneve, letošnji Teden hrvatske kulture pa je prava manifestacija bujskih Hrvatov.

Že prvi dan so bile predstave v 8 krajih, osrednja otvoritvena slovesnost je bila v Materadi, stari hrvatski vasi, kjer so fašisti požgali šolo. Na prireditvi so predvsem nastopali bujski dijaki.

Osemdesetletna Ana Župančič iz Pobegov se udeležuje tekmovanj na čast II. kongresa KP STO-ja. Priključila se je delovni brigadi žena, ki pomagajo graditi zadružni dom.

IZ REPUBLIK JUGOSLAVIJE

KRONIKA

100 kilometrov gozdnih cest so zgradili v Sloveniji po vojni, 100 km popravili in razširili, da so primerne za prevoz s kamioni. Postavili so tudi 65 km žičnic za prevoz lesa iz težko dostopnih gozdov.

Graničarji v Sloveniji so tudi novatorji. Njih predlogi so prihranili 700.000 din na leto. Med njimi so številni udarniki. Izak Pinto je že šestič udarnik, prav tako tudi Franc Poženel.

Obiranje hmelja v Savinjski dolini je končano. Pri obiranju so pomagali člani frontnih organizacij, med njimi so se izkazali zlasti pionirji in AFŽ. Vseh obiralcev je bilo 14.875.

Na Vrhniki je zopet pričela poslovati sirarna.

Ljudstva Jugoslavije so zelo ogorčena zaradi lažnivih in krivičnih not. Na protestnih zborovanjih sprejemajo protestne resolucije. Delavci v Tržiču so napisali: Vsi enodušno izjavljamo, da nas v našem delovnem poletu ne bo mogla motiti nobena podla kleveta informbirojevcev, niti zadnje nesramne note ZSSR, pač pa se bomo še trdneje oprijeli naše slavne Partije, ki nas je že v NOB vodila s svobodo in nas danes vodi v socializem. Graditelji ceste na Reki pa so med drugim zapisali: Nobeni avtoriteti se ne bo posrečilo, da bi v naših očeh oblatila našo partijo s prekaljenim CK na čelu, ki je v ognju naše ljudske revolucije dokazal svojo zvestobo ideji marksizma - leninizma.

Racionalizatorji v mariborski lokalni industriji so s svojimi predlogi prihranili 1,166.000 din.

V Sloveniji so že izpolnili 45 odst. plana odkupa žita.

Na gradbiščih v Bosni je pomagalo 25.000 frontovcev.

1577 otrok iz goriške oblasti je bilo letos v kolonijah.

Bolgarski in westfalski mladinci so po izvršeni nalogi na avtocesti potovali po FLRJ. Med drugim so obiskali tudi Rašo.

Tovarno za transformatorje so zgradili v Črnučah pri Ljubljani. Novo tovarno za izdelavo električnega in instalacijskega materiala pa so zgradili v Mariboru.

Največje parne kotle iz domačega materiala že grade v Jugoslaviji. V Zagrebu bodo v kratkem pričeli izdelovati kotle, ki bodo dali v eni uri tudi po 6 ton pare. Te kotle potrebujejo termoelektrarne.

Na Idrijski planini pod Matajurjem so zgradili novo stajo za 100 glav živine.

V Ljubljani bodo še letos dogradili okoli 440 stanovanj.

Slovenski železničarji so se zavezali, da bodo z novimi delovnimi načini in boljšo organizacijo izpolnili petletni plan v štirih letih.

4. septembra so praznovali v Trebelnem 7-letnico ustanovitve Gubčeve brigade.

Prejšnji teden so skozi Ljubljano pripotovali v FLRJ jugoslovanski izseljenci v Franciji, ki so prišli preživet svoj dopust v domovino. Ljubljančani so jih prisrčno sprejeli.

Se eno železnico so pričeli graditi v Srbiji. Dolga bo 38 km in bo vezala senjsko-resavski premogovni bazen z ostalimi progami. Grade jo člani Ljudske fronte.

Velikega gozdnega bogastva ob reki Tari ne bodo več predelovale le majhne žage, temveč velik lesni kombinat v Mojkovcu. Izdelovali bodo parkete, upognjeno pohištvo, furnir, kmečke vozove, lesolit in zaboje. Tako ne bo noben košček lesa ostal neizkoriščen.

Zenica bo imela kmalu 50.000 prebivalcev (leta 1931 samo 9.000). Letos so pričeli v velikanskem obsegu graditi delavska stanovanja.

Delavci usnjarne v Konjicah so si zgradili plavalni bazen predpisane velikosti 16X50 m. V njem je bil zaključek plavalnih inwaterpolo tekem za prvenstvo Slovenije.

FLRJ bo krila svoje potrebe po bombažu

Do konca petletke bo Jugoslavija krila svojo potrebo po bombažu z domačo proizvodnjo. Obenem s tem so dosegli uspehe, ki kažejo, da bodo to nalogo plana morda še prekoračili. Bombaž goje še vedno največ v Makedoniji, prav tako pa tudi v Hercegovini, Črni gori, Dalmaciji in Vojvodini. Vzgojili so nekaj odličnih vrst, ki dajejo obilen in dober pridelek.

Riž ne pridelujejo samo v Makedoniji, temveč tudi v dolini Neretve, v Slavoniji in Vojvodini. Vzgojili so domačo vrsto, imenovano «62», ki daje za 30% večji pridelek kot italijanske sorte. Lani so v celi državi pridelali 950 vagonov riža, letos pa bo to število še znatno večje.

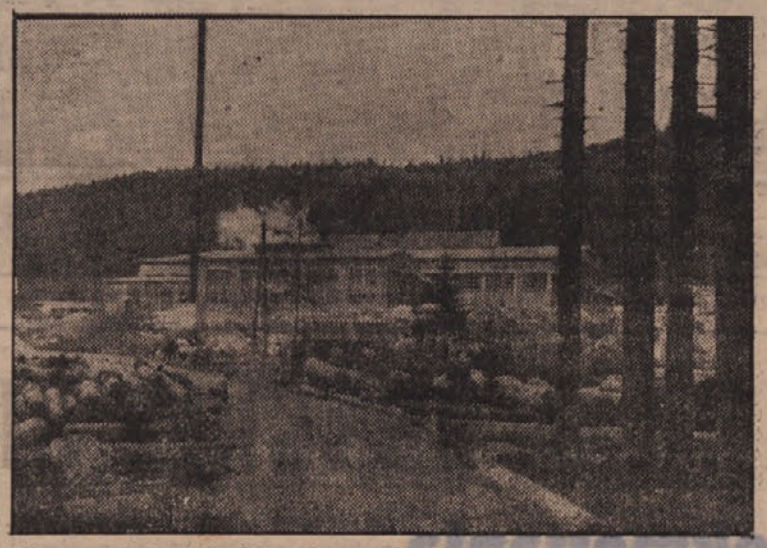

To so prvi obrisi bodočega lesnega kombinata «Stanko Mojnović» pri Delnicah. Danes je že gotova žaga, ki je po strojih in načinu, kako je zgrajena ena izmed najmodernejših v državi. Kombinat bo popolnoma dograjen leta 1951. Danes dela na žagi 300 delavcev

GOVOR MOŠE PIJADE V BEOGRADU

Socialistična resnica je na naši strani

Ob vrnitvi desetih beograjskih mladinskih brigad s ceste Bratstva in enotnosti je bilo v Beogradu veliko zborovanje, na katerem je spregovoril tudi član politbiroja CK KPJ Moša Pijade.

Na pričetku svojega govora je Moša Pijade dejal, da **«zanesljivo upamo, da bo avtomobilska cesta že do konca tega leta dograjena». Zgraditev te ceste bo udarec po licih vsem takim malodušnežem, ki so skušali sejati svoje malodušje okoli sebe. Rezultati, ki so bili doseženi na avtomobilski cesti in v Novem Beogradu so tudi udarec po licih tistim v tujini, ki so začeli v dozdevno kritiko proti Jugoslaviji in nadaljevali z gospodarsko blokado, obmejnimi incidenti, prekinitvijo kulturnih in drugih stikov, dokler niso prignali tako daleč, da govore danes v svojih notah o naši državi kot o majhnem ščenetu, ki se je drznil lajati na velikega slona.**

Govorili so o avtomobilski cesti, zlasti pa o gradbvi Novega Beograda, da je to pustolovščina. Ni pustolovščine tam, kjer sta ljudstvo in naša mladina pripravljena dati vse za zmago pravilne linije svoje ljubljene partije. Uspehi naše graditve so toliko bolj rasli, kolikor so bile večje težave, ki jih povzročajo tisti, od katerih ne bi mogli tega nikoli pričakovati. To jim ni prav nič pomagalo .Enotnost ljudstva in njegovega vodstva ni bila nikoli tako trdna kot danes in vsak dan postaja še trdnejša.

Hoteli so, da bi se partija upria svojemu vodstvu pa so dosegli ravno nasprotne uspehe. Cementirali so enotnost našega ljudstva, mladine in vodstva. Razumljivo je, da jih je ta neuspeh pripravil do besa in grozenj. Mi ta bes razumemo, ker prihaja iz obupa zaradi neuspeha, grožnje pa nas niso omajale. V najusodnejših časih niso naši narodi nikoli izgubili glave in vedno so vedeli, kaj je njihova dolžnost do domovine, svobode in neodvisnosti.

Ves svet ve, zakaj se danes FLRJ bori, da se bori za človeške pravične in enakopravne odnose med socialističnimi državami. Ko govore, da je ZSSR slon, FLRJ pa ščene, ki misli, da je močno zato, ker laja na slona, odkrivajo pred vsem svetom, kako razumejo odnose med socialističnimi državami, kako razumejo odnose med veliko in malo socialistično državo.

Tisti, ki stvari tako postavljajo, so prevzeli velikansko odgovornost. S takim rasnim prezirom do majhnega naroda je doslej govoril samo Hitler. Zdaj piše glasilo IU, da bo prišla rešitev od FLRJ. Točno je, to bi morali vedeti že pred letom dni. Rešitev je v naših rokah z zgraditvijo petletnega plana, z zgraditvijo socializma v državi, z moralno politično zmago naših pravilnih pogledov na to, kakšni morajo biti odnosi med socialističnimi državami. Socialistična resnica je na naši strani.

Moša Pijade se je zahvalil mladini za njeno delo in zaključil: **«Svetla in veličastna je pot, po kateri korakate vi mladinci... nadaljujte pogumno to pot in ne bojte se nikakih težav, nikakih ovir, nikakih groženj. Ni težave, ki je naši narodi s tako mladino ne bodo premagali, ker jim je na čelu junaška komunistična partija in ker stoji na čelu te partije največji sin naših narodov, tov. Tito.**

* * *

Vedno več nafte

Letos so v Jugoslaviji pridobili že 50-krat več nafte kot pred vojno v šestih mesecih. Nadaljnji dvig proizvodnje jugoslovanske nafte je zagotovljen, ker bodo v kratkem jugoslovanske tovarne izdelale vrtalne stolpe in vrtalne stroje v taki množini, kolikor jih potrebuje FLRJ. Tako se bo pričelo drugo leto še živahneje vrtalno delo na naftinih poljih. Vzgajajo nove kadre, tako da imajo že sedaj dovolj strokovne delovne sile za dvakrat večji obseg vrtalnih naprav. Nadaljujejo z izsledovalnim delom, ne samo na znanih revirjih Dolnja Lendava-Peklenica in Gojlo, marveč tudi v severno-vzhodni Bosni, Zahodni Srbiji, Makedoniji in Črni gori.

Sedaj imajo na Hrvatskem že 20 revirjev, kjer pridobivajo zemeljski plin, v Banatu 6, Bački 5 in v okolici Beograda 3. Strokovnjaki so izračunali, da imajo samo znana najdišča več milijard kub. metrov plina, ki je cenena pogonska sila, saj ima ta plin 8.500 do 10.000 kalorij na kub. meter.

* * *

Prvi umetniški film, ki ga snemajo dijaki filmske šole, nosi naslov «Barba Zvane». Scenarij je napisal Vekoslav Afrič po ideji iz novele «Voli prihajajo». Film opisuje tesno vez med istrskim ljudstvom in istrskimi partizani.

Prvi jugoslovanski traktor

V nedeljo so v Jugoslaviji preizkusili prvi doma izdelani traktor. Traktor domače produkcije se je dobro obnesel. Tehta 2.5 tone in ima motor s 50 konjskimi silami. Vleče pet ton, pri oranju pa pet plugov.

Traktor je izdelal kolektiv tovarne strojev v rekordnem času treh mesecev, skupno z vsemi načrti. Zaenkrat so preizkusili tri traktorje. Ti prvi doma izdelani traktorji so velik uspeh jugoslovanske industrije in ponoven dokaz, s kakšnim uspehom ter poletom grade v Jugoslaviji socializem. V Rakovici so jih izdelali kot izvenplansko nalogo. Razstavili jih bodo na Zagrebškem velesejmu.

Bitka za večjo storilnost je pričela na široki fronti

Borba za visoko produktivnost dela, ki jo je pred dobrim mesecem pričel Alija Sirotanović v rudniku Breza, se je razširil na številne manjše rudnike v državi. Sirotanovičevo gibanje ni ostalo omejeno samo na najboljše brigade. Mnogi rudniki, ki so zaradi pomanjkanja delovne sile zaostajali za planom, ga sedaj že dosegajo in presegajo. Tako je n. pr. raški premogovnik zaostajal za planom s 85 do 90 odst. V avgustu pa je plan presegel kar za 37 odst. Tudi zidarji v Beogradu, martinarji v Storah in Zenici so dosegli dosedaj še nikoli tako visoke rekorde visoke storilnosti.

V Jugoslaviji se je pričela na široki fronti bitka za čim večjo storilnost, kar pomeni novo obdobje borbe za izpolnitev petletnega plana — in socializma. Trboveljski rudarji so v nedeljo postavili nov rekord. Skupina 13 rudarjev je nakopala v osmih urah 966 ton premoga, kar pomeni 74.5 ton premoga na moža.

Nov rekord so dosegli prejšnji teden tudi na gradbišču Novega Beograda. Mladinec Jovan Gemeri je v osmih urah sezidal 53.84 kvadratnih metrov zidu ter s tem prekosil vse dosedanje rekorde v zidanju v Jugoslaviji.

Slovenci onstran meje

Tako so prevarili 12 družin v Slovenski Benečiji

V začetku letošnjega leta je 18 družin iz Slovenske Benečije zapustilo svojo rodno zemljo na vabilo don Moderjana, ki že dolgo let živi v Braziliji. Marca meseca so odpotovale. Družine so namestili na neki puščavski visoki planoti (1600 m nadmorske višine). Don Moderjano jih je redno obiskoval in družine so kmalu ugotovile, da so navadni «misionarjevi» koloni. Odkazoval jim je delo in jim zagotavljal, da bodo spremenili puščavo v rodno zemljo. Toda puščava je ostala puščava in še poleg tega so izseljencem pogorele hiše. Nihče se zanje ne briga in od nikoder ne dobivajo hrane.

Izseljenci, ki so pred pol leta zapustili svojo zemljo, so tujine dovolj okusili. Pred njimi pa je nepremostljiv problem: kako priti do denarja za pot, kajti s svojim skromnim zaslužkom si ga ne bo do mogli nikoli zaslužiti.

Napadi na koroške Slovence

Avstrijski nacisti in šovinisti še vedno zatirajo slovenske antifašiste in funkcionarje protifašističnih organizacij na Slovenskem Koroškem. Po zelo uspešnem mladinskem dnevu, ki je bil preteklo nedeljo pri Pliberku, so napadli funkcionarja mladinske zveze Pavla Kumarja, ko se je vračal domov. Isti večer je skupina avstrijskih šovinistov napadla tudi slovenskega mladinca Mirka Brezjaka. Poškodovali so ga po glavi in mu izbili nekaj zob. To nedeljo pa so pripadniki neke nacistične organizacije napadli z motikami slovensko gledališko skupino iz Količa, ki se je vračala s kulturne prireditve v Ločah.

Koroški Slovenci vedno znova občutijo, kako jih Avstrija «ščiti» kot narodno manjšino.

Novi apostoli med italijanskim ljudstvom

Kljub odlični cenzuri, Vidalijevemu tisku marsikatera uide. Kot je znano, imajo, odkar je KPI prevzela popolnoma vodstvo njene tržaške podružnice, pri «Lavoratoru» (kot tedniku), «Unità», oziroma sedaj pri «Voce comunista» za cenzorja dr. Bassija, ki ga je poslala KPI v Trst, da vodi «linijo» tržaškega tiska. Ker sedaj vidalijevci tiskajo svoje liste v Italiji imajo sedaj kar dvojno cenzuro.

In vendar! Tednik «Lavoratore» je v nedeljo napisal, da je imela Bernetičeva govore v Genovi, Gasperini v Benetkah in Bolzanu, Calabria v Marchah in Franza v Pugli. List šeppiše, da so govorniki govorili «sulle deviazioni della banda di Tito».

Kot vidimo so bili italijanski propagandisti premalo, da bi prepričali italijansko delavsko ljudstvo «dal tradimento di Tito». Poklicati so morali pomoč in še to izbrano pomoč.

Vendar pa dvomimo v uspeh njihove nove propagandistične «garde».

Nova oblika strahu

Naj še en primer pokaže dejansko panični strah kominformistov do «jugoslovanske resničnosti».

10. avgusta se je zasidrala sovjetska ladja «Kapetan Vislobokov» v šibeniški luki, da vkrca boksit. Ladjo so jugoslovanski delavci natovorili tri dni in pol prej, kot je bilo določeno.

Posadka ladje pa je dobila, kot je to v navadi za vse tuje ladje, dovoljenje za prosto kretanje po mestu. Toda duh resolucije Informbiroja je budno pazil nad mornarji, da se ne «okužijo». Kapetan ladje je prepovedal mornarjem, da bi se izkrcali.

Preprečil jim je, da bi mornarji prišli med Jugoslovane, da bi videli današnjo resnično «jugoslovansko stvarnost», čutili delovni polet ljudstva in da ne bi zvedeli, da protirevolucionarno

Kominf

postopanje vodstva ZSSR in držav ljudskih demokracij ni naletelo na podporo pri jugoslovanskih narodih, temveč da ga vsi obsojajo. Ta sovjetski kapetan je poskusal, skriti resnico sovjetskim mornarjem. Toda že samo dejstvo, da so jugoslovanski delavci naložili njihovo ladjo tri dni in pol prej, je dovolj, da prepriča sovjetske mornarje o socialističnem delovnem duhu, s katerim so prežeti jugoslovanski delavci, ki kljub grožnjam in lažem grade svojo socialistično domovino.

Resnico je težko prekriti. Prav dobro vemo, da se to ni posrečilo niti kapetanu Anistratejkovu.

IN DRUGIH LJUDSKIH DEMOKRACIJ

Madžarska je preprečila jugoslovanski mladini, da se udeleži kongresa SFDM

Tajništvo Svetovne federacije demokratične mladine je poslalo tudi Ljudski mladini Jugoslavije poziv, naj pošlje svoje delegate na II. kongres SFDM, na katerem bodo razčlenili dosedanje delo in določili tekoče naloge demokratične mladine sveta. Kongres se je pričel 2. septembra v Budimpešti.

Delegacija Ljudske mladine Jugoslavije pa ni dobila od madžarskih oblasti potrebnega vizuma. Pet dni potem, ko je CK LMJ odposlal svoje prošnje madžarskemu veleposlaništvu v Beogradu, so listine vrnili, češ da jih je treba izpolniti v angleščini in ne v francoščini. Ko pa so bile te formalnosti opravljene ni jugoslovanska mladina kljub vsem intervencijam dobila nobenega odgovora. Zaradi tega je CK LMJ poslal II. kongresu SFDM v Budimpešti brzojavko, v kateri je izrazil svoje obžalovanje in ogorčenost, ker ne more prisostvovati kongresu delegacija jugoslovanske mladine. Obsodil je pristransko in sovražno ravnanje madžarskih oblasti, ker to «ni samo sovražno naperjeno proti LMJ, ampak proti enotnosti demokratične mladine sveta, proti njeni borbi za mir, demokracijo in boljšo prihodnost mladega rodu». CK je zahteval, da kongres obsodi delo madžarskih oblasti. Brzojavko je CK LMJ zaključil takole:

«Ljudska mladina Jugoslavije ostaja zvesta svojim demokratičnim in internacionalističnim tradicijam in svojemu uspešnemu delu ter podpori mednarodnega mladinskega gibanja in bo ostala tudi v bodoče v prvih vrstah borbe svetovne demokratične mladine za mir, demokracijo, svobodo, neodvisnost in enakopravnost vseh narodov, za boljše življenje mladine».

ooo

Mednarodna zveza demokratičnih žena je naslovila proglas na vse žene sveta, v katerem obvešča, da bo od 1. do 7. decembra 1949 v Pekingu, glavnem mestu osvobojene Kitajske, konferenca azijskih žena. Zveza poziva v svojem proglasu žene vseh azijskih narodov, ki še trpe pod jarmom kolonialnega suženjstva, naj pošljejo svoje delegatke na to konferenco. Prav tako je pozvala tudi žene, ki se z orožjem v roki bore proti imperialistom.

Gradnja tovarn na Slovaškem

Novo šolsko leto v ZSSR

Prejšnji teden so pričeli v Sovjetski zvezi z novim šolskim letom. Kakor poročajo, bodo imeli letos na višjih in nižjih šolah ter strokovnih institutih 36 milijonov študentov. Letošnje leto je prineslo v sovjetskem šolstvu tudi važno novost. Doba, v kateri morajo otroci Sovjetske zveze obiskovati šole je bila podaljšana na sedem let in sicer obvezno po mestih in na deželi. Tako se je število šoloobiskujočih znatno povečalo. V ruski republiki je njih število naraslo za pol milijona in v Ukrajini za 271 tisoč v primeri z lanskim letom.

Šole so temeljito pripravili, da bodo te čim bolje sprejele mlade ljudi, ki se v njih pripravljajo za življenje. Višje šole so dobile nove institute, nameščeni so bili novi profesorji in zgradili so številna nova poslopja. Tako so v Ukrajini postavili 519 novih šolskih poslopij. Število sedemletk je naraslo za 2.330.

Številne višje šole so odprli po središčih ZSSR. To leto je pričelo z delom 31 novih pedagoških institutov. Že obstoječe univerze so bile spopolnjene z novimi fakultetami.

Jasno je, da v Sovjetski zvezi posvečajo veliko pažnjo pouku mladih delavcev, ki imajo tam vse možnosti za temeljito strokovno šolanje. Znano je na primer, da je visoko število inženirjev in tehnikov v Sovjetski zvezi prišlo do te usposobljenosti s pridnostjo iz navadnih delavcev v industriji.

Lansko leto je bilo v ruski republiki 2.000 šol za delovno mladino. Sedaj imajo v načrtu, da bo dobila vsaka večja tovarna tudi svojo šolo. Za primer naj navedemo, da te šole obiskuje danes v Leningradu 31.000 mladih delavcev. Zaradi vedno večjega zanimanja mladih delavcev zanje, so morali v Leningradu odpreti še 4 nove šole.

V Sovjetski zvezi visoko cenijo delo pedagogov in jih vsestransko spoštujejo. V Moskvi je bilo odlikovanih 40.278 učiteljev. Med njimi jih je dobilo 232 naslov zaslužnega učitelja. Številni dijaki pa dobivajo podpore, da se nemoteno lahko posvete študiju.

Slovaška je napravila korak naprej

Slovaška je pričela napredovati. Nekdanja izrazito poljedelska pokrajina je dobila svojo industrijo. Tako raste z njo tudi število delavstva. Danes dela v slovaški industriji že 190.000 oseb, ob koncu petletke pa računajo, da bo število zaposlenih v industriji naraslo na 280.000. Industrijska proizvodnja se bo povečala za 75 odst. Poljedelska proizvodnja pa se bo dvignila za 37 odst. Tako se bo dvignila socialna zavest slovaškega ljudstva in zdravstvena in kulturna raven.

Danes plan na Slovaškem kar dobro izpolnjujejo. Odločilen moment v tem je nastopil lansko leto, ko so odstranili saboterje plana, ki jih je podpirala slovaška demokratična stranka.

Z industrializacijo Slovaške mislijo izenačiti celotno gospodarsko stanje na Češkoslovaškem. Stare Češkoslovaške dežele so namreč že dosti bolj daleč v svojem razvoju, kot pa Slovaška, ki ima 28 odst vsega prebivalstva ČSR. Kako je bila Slovaška v preteklosti zaostala, najbolje vidimo po tem, da je bilo na Slovaškem v letu 1937 samo 10.000 industrijskih delavcev več kot leta 1913, tik pred izbruhom prve svetovne vojne. Zato so vrgli velike investicije v slovaško industrijo in to kljub temu, da se je Slovaška znatno opomogla z industrijo, ki so jo preselili iz bivših Sudetov, v kateri je takoj dobilo 26.000 Slovakov redno delo. Velik napredek so dosegli v poljedelstvu, zlasti pa v živinoreji. Število govejje živine e na Slovaškem že prekoračilo predvojno stanje, kar se ni zgodilo v nekdanjih zgodovinskih čeških deželah.

Z industrializacijo in zboljšanjem kmetijstva lahko danes že govorimo o zvišanju življenjske ravni slovaškega naroda, v prvi vrsti slovaških delavcev in revnih kmetov. Slovaška, ki je zaradi znanega upora v septembru 1944 mnogo bolj trpela kot ostale češke dežele, ni samo odstranila ruševin, temveč je napravila tudi precejšen korak naprej.

Zilliacus o Jugoslaviji

Se vsakdo, ki je prišel v neposredni stik z jugoslovansko stvarnostjo, je z lahkoto spoznal, da je v sedanjem sporu med FLRJ in vodilnimi krogi Kominforma resnica na jugoslovanski strani in da bo ta resnica prej ali slej spričo nepopustljivosti in predanosti jugoslovanskih narodov pri izgradnji socializma zmagovito prodrla v svet. Med onimi, ki so se prepričali o tem, niso samo delovni ljudje raznih evropskih držav, temveč tudi vidne politične in kulturne osebnosti, kakor francoski pisatelj Cassou in sedaj britanski laburistični poslanec Zilliacus, ki je bil nedavna izključen iz laburistične stranke kot navdušen pristaš komunizma.

V soboto je po 15 dnevnem potovanju po Jugoslaviji sprejel Zilliacusa Maršal Tito. Po svojem prihodu v London je Zilliacus izjavil: «Gospodarski položaj Jugoslavije ni niti od daleč tako slab, kakor o njem sodijo nekateri zahodni opazovalci. Kljub gospodarski blokadi je Jugoslavija dosegla določene naloge zahvaljujoč se svojim znatnim virom vodne sile, izredno dobri letini in zadnjim odkritjem petrolejskih ležišč. Posebno aktivna je gradbena industrija. Velika hidrocentrala, ki je eden največjih objektov petletnega načrta, je skoraj dokončana. Jugoslovani gledajo z zaupanjem in optimizmom v bodočnost svoje države v izvršitvi petletnega plana. Politični položaj je bolj ši kakor lansko leto. Napetost med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo samo utrjuje položaj v Jugoslaviji. Tajni odpor informbirojevcev je smatrati za zelo nepomembnega. **Tisti, ki v zahodnih državah mislijo, da se bo Tito pridružil zahodu, je zaključil Zilliacus, so tako daleč od realnosti kakor informbirojevski fanatiki.**

Po teh izjavah je pričakovati, da bodo Zilliacusa, ki so ga doslej prištevali med «svoje», proglasili kominformisti za izdajalca . . .

Resnica pride vedno na dan

Pred časom smo zapisali, da zna mladina ceniti resnico. Zapisali smo to v zvezi z mladinskim festivalom, ki je pravkar končal v Budimpešti. No in sedaj imamo prav v tem primeru tudi potrdilo naših trditev. Mladinci iz Cambridgea (Anglija), ki so se udeležili festivala v Budimpešti, so povedali, da so jim voditelji festivala do zadnjega dne govorili, da bo jugoslovanska mladina prišla na festival. V razgovoru z drugimi mladinskimi delegacijami so zvedeli, da ni bil nihče od

ormiade

udeležencev festivala obveščen o izgonu jugoslovanskega delegata iz pripravljalnega odbora festivala. Prav tako jih niso obvestili o tem, da madžarske oblasti niso izdale vizuma jugoslovanski delegaciji. Za protestne brzojavke jugoslovanske mladine pa so izvedeli šele v FLRJ.

Toda, zadnje dni festivala je prišla na dan resnica o tem, zakaj Jugoslovanov ni bilo na festival. Na zahtevo mladincev, so voditelji festivala odgovarjali, da Jugoslovanov niso pustili na festival, «da ne bi povzročali izgredov».

Mladinci so povedali, da jim tega nihče v Budimpešti ni verjel.

Laž ima zelo kratke noge!

Kominformisti se zavedajo, da imajo ljudje oči in ušesa

Resnica je kot silen veter, ki najde svojo pot v vsak kot. Tako je kljub radijski in časopisni propagandi našla resnica svojo pot med vrste jugoslovanskih izseljencev v Franciji, ki že dolga leta žive na tujem. Ko je prišla skupina izseljencev pred dnevi na dopust v Jugoslavijo, so pravili njeni člani, da so v nekaj urah, odkar so prekoračili mejo pri Sežani, mnogo videli s svojimi očmi, slišali na lastna ušesa in spoznali, da gradi Jugoslavija pravi socializem.

Po primeru teh izseljencev je spoznalo resnico o Jugoslaviji že veliko ljudi. Verovali so v svojo državo pa čeprav so jim kominformisti še take trobili v uho. Izseljenci so obljubili, da bodo povedali, kar so videli v FLRJ ne samo našim izseljencem v Franciji, temveč vsem Francozom, s katerimi bodo prišli v osebni stik.

Če pomislimo na to, kakšen odmev bo to imelo, moramo v Trstu razumeti tudi napore Vidalija, zakaj ne pusti, da bi obiskali FLRJ. To je zanj vse preveč nevarno. Zaman bi bila njegova demagogija.

3.000 poljskih duhovnikov je izrazilo solidarnost z vlado

V Varšavi bo 23. oktobra imela poljska duhovščina velik kongres, na katerem bodo poljski duhovniki razpravljali o svojem stališču do tistih, ki jih je Vatikan nedavno izobčil, ker podpirajo ljudsko oblast. Poljska duhovščina bo morala izbirati samo dvoje: lahko se podredi ukazom Vatikana in dela proti ljudstvu in vladi, ki jo je ljudstvo izbralo, ali pa spremlja ljudstvo na njegovi poti napredka in socialne pravičnosti.

Zanimiva je tudi izjava, ki jo je dal oče Frančišek Skatkowski, ki je obsodil dekret Sv. stolice. Dejal je: «Nepošteno se mi zdi, da bi priznal izobčenje stranke, ki je rešila državo. Vem, da je tudi večina duhovščine istega mnenja kot jaz. Čeprav nas veže ljubezen in dolžnost do Vatikana, se mi ne moremo zaradi njegovih navodil obrniti proti delovnemu ljudstvu, suvereni državi in proti tisti vladi, katere edini namen je, da brani popolno svobodo vere in vesti vsakega državljana. Mi ne bomo izdali vlade, ki je pokazala tako skrb državnih problemov in ne bomo prevarili pričakovanj delovnega ljudstva, ki gleda na nas s polnim zaupanjem in upa, da bomo obvarovali moralo in nauke Kristusa.

«Že 3.000 duhovnikov — je izjavil oče Skatkowski — je izrazilo svojo zvestobo vladi».

KRONIKA

Francoske čete, ki se borijo v Vietnamu proti narodnoosvobodilnemu gibanju, so imele v zadnjem času velike izgube. Da te izgube nadoknadijo, so pričele francoske oblasti v Zapadni Nemčiji novačiti Nemce za tujsko legijo. Kakor poročajo, so že pridobili najmanj 500 ljudi, ki bodo služili v legiji 5 let.

Sodišče v Pragi je obsodilo skupino zarotnikov, ki so pripravljali državni udar na Češkoslovaškem. Šest jih je bilo obsojenih na smrt, deset na dosmrtno ječo, drugi pa na časovne kazni od enega do 25 let.

Ob desetletnici Hitlerjevega napada na Poljsko je bilo v Gdanjsku veliko zborovanje, ki se ga je udeležilo 100 tisoč ljudi.

V Romuniji so razpustili in postavili v likvidacijo vse zavarovalne družbe. Vse njihovo imetje, računano od 15. septembra morajo te izročiti sovjetsko-romunski zavarovalni družbi «Sovrom», ki so jo pred kratkim ustanovili.

Sovjetsko - jugoslovanski družbi za podonavsko plovko «Juspad» in družba za civilno letalstvo «Justa» sta bili razpuščeni po dolgih pogajanjih med predstavniki jugoslovanske vlade in ZSSR. Podpisali so likvidacijski protokol teh družb.

Poljska vlada je izdala nove odločbe glede preseljevanja poljskih Židov v Palestino. Pričaku, jejo, da se jih bo poslužilo 20.000 Židov.

Par tisoč ljudi je te dni obiskalo Benešev grob v Sezimovih Ustih. Predstavniki vlade so ob obletnici njegove smrti položili vence na Benešev grob.

Sovjetska zveza in Poljska bosta dobavljali nafto Avstriji v zamenjavo za volno. Kakor je izjavil avstralski ministrski predsednik, skuša na ta način Avstralija prihraniti dolarske rezerve.

Tri osebe, ki so pripadale poljski podtalni organizaciji WIN so bile obsojene na smrt pred poljskim vojaškim sodiščem.

Na Češkoslovaškem grade v bližini mesta Hradec Kralove veliko farmo za prašiče. Ob farmi bo mesni kombinat. V pričetku bodo gojili 10.000 prašičev. Novo pitališče se bo imenovalo «Gigant» in bo njegova letna proizvodnja znašala 30.000 prašičev.

Nove lokomotive, ki jih sedaj gradijo v ZSSR se odlikujejo po svoji moči (en in polkrat večja od prejšnjih serij). Računajo, da bodo te lokomotive lahko vlekle vlake s težo do 3.500 ton. Lokomotive izdelujejo v tovarni v Kolomni in v Vorošilovgradu.

Umrljivost otrok v Češkoslovaški se je precej zmanjšala. Medtem, ko je bila umrljivost leta 1945 13.79 odst. (v letu 1929 13.89 odst.), znaša danes umrljivost samo 8,3 odst. Povpreček je v mestih znatno manjši. Tako je v Pragi odstotek samo 4.18, v Brnu 5.25, v Hradcu Kralovem pa 3.76. Otroci so namreč po mestih pod stalno zdravniško kontrolo.

Bolgarija je podpisala trgovinski sporazum z Zapadno Nemčijo, ki bo v veljavi od 1. septembra do 31. decembra. Skupna vrednost blaga, ki ga bodo izmenjali, bo 6,6 milijonov dolarjev. Bolgarija bo uvažala stroje v zameno za živila in olje.

V ZSSR so skoro vsi kolhozi že oddali žito državi po planu za letošnje leto. Mehanizacija poljedelstva je omogočila, da so plan presegli v številnih kolhozih, ki so letos oddali svoje žito dosti preje, kot prejšnja leta. Tako so, kakor poročajo oddali v Rzjanski oblasti žito 45 dni preje. V številnih oblasteh ZSSR so že končali z jesenskim sejanjem.

Poljska je prekoračila svoji polletni plan za 9 odst. S tem je prekoračila njena industrija svojo lanskoletno proizvodnjo za 24 odst. Delavci v Varšavi so tudi dosegli pomemben uspeh s tem, da so dokončali železniško linijo Vzhod-Zahod.

45 let od ustanovitve tržaške podružnice Slovenskega planinskega društva

V zadnjih letih smo praznovali že nekaj častitljivih obletnic, ki pričajo o starodavnosti kulturne organizacije tržaških Slovencev. Čeprav ni planinsko društvo ravno toliko staro, je vendar vsega upoštevanja vredno.

Zakaj se je prav za prav v Trstu ustanovilo planinsko društvo šele leta 1904., nisem mogel ugotoviti iz razgovorov z Ivanom Bandelom iz Rojana, v Trstu živečim odbornikom Tržaške podružnice SPD iz dobe pred prvo svetovno vojno. Društvo je imelo vse predpogoje za krepko uspevanje že prej, saj je imelo precej vnetih in izkušenih planincev, ki so takoj spočetka razvili veliko in vsestransko delavnost. Od odbornikov živita danes še 80 letni Miroslav Pretner, voditelj slovenske pripravnice na Akvedotu, v Piuju, in Karel Mahkota v Ljubljani.

Po drugih slovenskih krajih je bilo planinstvo takrat že v polnem razmahu. Saj je bilo po slovenskih planinah že več kot desetina planinskih koč in domov. Soška podružnica v Tolminu je imela n. pr. že več let svojo planinsko, Trillerjevo kočo na Krnu, pač prvo na Primorskem.

Morda je splošni val navdušenja za planinstvo potegnil za seboj tudi ostale planince, da so v šterm letu 1904. ustanovili še podružnice v Idriji, Ajdovščini - Vipavj in v Cerknem, ali pa so dali še zadnjo vzpodbudo politični ljudje; saj je znašilno, da je bil načelnik Pripravljalnega odbora dr. Otokar Rybar, ki je sklical dne 25.2.1904. l., zbor planincev, na katerem so bila sprejeta pravila. Ko je Namestništvo odobrilo pravila, je bil dne 7. maja 1904. v prostorih slovenske čitalnice v ul. Chiozza 8 redni občni zbor. V prvem odboru je bil izvoljen za načelnika odvetnik dr. Matej Pretner, za podnačelnika železniški uradnik Josip Hočevar, za tajnika Miroslav Pretner. Drugi odborniki so bili: inž. Ignacij Sega ter železniški uradnik Josip Zwitter. Do konca l. 1904. je imela tržaška podružnica že 103 člane, «kar naj dokazuje, ali je bila potrebna ali ne», kot pravi poročilo v Planinskem vestniku» iz l. 1905, kajti druga poročila se niso ohranila, ves društveni arhiv in premoženje je namreč zgorelo ob znanem barbarskem fašističnem požigu l. 1920.

Iz poročil je razvidno, da se je društvo krepko lotilo dela. Prvo delo je bilo zaznamovanje poti in označevanje s slovenskimi kažipoti. Prvi izlet je priredilo dne 22. in 23. maja na Nanos (to je na tradicionalni izlet na Sv. Jeromna). Tu so tržaške planince pozdravili planinci iz Ajdovščine - Vipave. Dne 5. 5. je bil izlet na Veliko Gradišče in Lokev. Udeležba je bila številna ter sprejem v Lokvi prisrčen. Tretji izlet je bil dne 19.6. z Rodika na Artviže in odtod v Zavrhek» Dne 9. in 10:7 pa je napravila Podružnica na povabilo posestrime Ajdovsko Vipavske podružnice izlet na Kucelj in na Čaven». Jeseni sta bila še dva izleta: 1. 11. na Sv. Goro pri Gorici in 13.12. na Tinjan in v Dekane.

Toda turistične niso gojili le po bližnjih krajih. Predvsem očaka naših planin, ponosni Triglav, je obiskalo dne 15. in 16. avg. 1904. lepo število tržaških planincev. Izmed drugih visokih gora so tega leta člani obiskali že: Mangart, Stenar, Sfol, Crna prst, Konjščica, Tolstec, Golica, Grintovec, Babji zob, Kokrsko sedlo, Kamniško sedlo, Dobrač, Velebit itd. Nekateri pa so zlezli celo na Dolomite ter na tirolske in solnograške planine. Odbor je bil zastopan tudi pri slavnostih SPD: pri otvoritvi Aljaževega doma v Vratih in pri otvoritvi Kadilnikove koče na Golici.

Planinsko društvo je posvetilo pozornost tudi krasnim podzemskim kraškim jamam. Poročilo pravi: «Ko se je začul glas, da preti prelepi «Divaški vilenici» nevarnost, da pride v tuje roke, je odbor storil takoj vse potrebno in stvar se je srečno iztekla. Po daljšem pogajanju je prešla ta krasna jama v oskrbo in gospodarstvo naše podružnice, ki je postavilo s tem prvo podzemsko jamo v delokrog SPD. Poskrbeli so, da je bila jama v vsakem pogledu primerno urejena. Pred kratkim se je raznesla tudi vest o neki novi orjaški podzemeljski jami, o «Dimnicah» v Slivjah (pri Materiji). Tudi tu je storila podružnica vse korake in upamo, da se stvar srečno konča. Jama, ki smo jo pred kratkim obiskali, nadkriljuje, vse podobne tajne podzemeljske domove.

V Divaški vilenici je podružnica poskrbela vse potrebne uredbe, napravila pota, ki so omogočila množičen obisk, oskrbela razsvetljavo ter jo slavnostno odprla ob slovesnem prevzemu dne 14. maja 1906. l. ki so se ga udeležile vse podružnice SPD skupno z osrednjim odborom v Ljubljani ter vsa bližnja prosvetna društva. Iz Trsta pa je prišel poseben vlak obiskovalcev. Obrnila se je celo do vseh glavnih železniških ravnateljstev, da so dovolila, da se pritrdijo po vseh železniških postajah reklamni oglasi za jamo. Do konca leta je jamo obiskalo 1255 oseb.

Za drugo podzemsko jamo «Dimnice» v Slivjah pa je podružnica izdelala velikopotezen načrt glede dohoda. Za delo pa je bila potrebna precejšna vsota, ki je društvo ni zmoglo in se je za to obrnilo za pomoč na javnost:.. «in če pripomore rodoljubna radodarnost, da se uresniči ta načrt, bo to prva jama, ki bo imela tako veličasten dohod, kakor še nobena druga svetovna jama, a glas o lepoti slovenske zemlje bo donel po širnem svetu», pravi poročilo v Plan. vest. 1906. l.

Do marca 1905., torej v prvem letu svojega obstoja, je Tržaška podružnica zaznamovala naslednje poti: 1. od železniške postaje v Rodiku do Artviž. 2. Od tu na Zavrhek. 3. Iz Doline po stezi do Socerba, do jame. 4. Od Socerba preko Kastelca v Osp. 5. Od postaje v Dragi na Veliko Gradišče po dveh potih: a) čez Krvavi potok), b) čez Pesek, Gročano do cerkvice Sv. Lovrenca, kjer se obe poti združita. 6. Od Velikega Gradišča v Lokev. 7. Od Peska na Ožek (Kokoš) in od tu v Lokev. 8. Z Velikega Repna na Volnik. 9. Z Ospa v Tinjan. 10. S. Tinjana v Dekane. 11. Z Dekanov po Rižanski dolini v Črni kal. 12. Z Britofe-Vrem na Vremščico.

Vodilni ljudje so bili od vsega začetka do prve svetovne vojne imenovani odvetnik dr. Matej Pretner, ki je bil načelnik Podružnice od začetka do svetovne vojne. Pravo gibalo vse društvene delavnosti pa je bil tajnik Miroslav Pretner, ki ga najdemo na vseh društvenih izletih. Podnačelnik je bil železniški uradnik Josip Hočevar. Na občnem zboru dne 13. 1. 1906. pa je bil izvoljen v odbor naš vrli Rojančan Ivan Bandel, ki ga vidimo od tega časa dalje in prej, na vseh društvenih prireditvah in podvigih. Pozneje je prevzel upravo jame «Dimnice» v Slivjah. Med vnetimi sodelovalci jamske znanega slovenskega botanika Rika Justina, nadučitelja v Vremah. Pridno se je udeleževal izletov, zaznamoval pota ter nabiral cvetje po našem Krasu. Že v Plan. vest iz l. 1905. je priobčil opis svojega potovanja na Velebit v Dalmaciji in v druge kraje Hrvâtskega primorja in Istre.

Dne 13.1.1906. l. je imela Tržaška podružnica že v hotelu «Balkan» v Narodnem domu, svoj občni zbor tako številno obiskan, da je dvorano zboravalni prostor zaseden do zadnjega kotička. Članov je imela 16 vseh zaznamovanih poti pa 2. Priredila je 12 izletov: 12.4. na Proseški, 9.4 v Klanec, 30.4 na Veliko Gradišče, 7.5. v Divaško vilenico, 14.5. na slavnostno otvoritev v Pivače, 18.5. na Volnik in v Kubed, 4.6. v Slivje, 25.6, v Koprivo, 3. na Goljake, 8.10. v Črni kal, 19.11. na Vremščico. Med člani se je uvrstil Egidij Čeh, posvetil raziskovanju jam in jamskih živali.

Iz poročila o občnem zboru dne 9.3.1907. l. je razvidna planinska delavnost v tretjem letu društva. Izlete so priredili skozi Drago, Glinščico in Boršt, na Videš, na Tabor, na Trstelj, na Nanos dne 4.6., na Artviže in na Slavnik. Posebno izleta na Trstelj se je udeležila velika množica planincev in domačinov. V Divaški vilenici so priredila dve veliki razsvetljave v slivskih Dimnicah pa je začel z gradbo dohoda.

Dne 1. jul. je bila pri Sv. Ivanu na vrhu Nhrodnega doma (sedaj «Skamperlas») velika planinska slavnost pod imenom «Veseli dan na planinah». Oglas pravi, da dohodek namenjen za gradnjo dohoda v krasno, orjaško podzemsko jamo «Dimnice» v Slivju, katero se je morala podružnica hudo boriti da ni padla, kakor tolikanj prirodnih krasot, v tujerodne roke».

Naslednjega leta je društvo pojačilo izlete v običajnem obsegu po bližnjih in daljnih planinah, a končavalo dela v jami «Dimnice» in

Tržaško in goriško planinsko društvo na svojem tradicionalnem pomladnem izletu na Nanosu l. 1906

Tržaška koča na Doliču pod Triglavom (2120 m)

POJDIMO na GORE!

Zapustimo zopet enkrat naš tržaški «kotel», v katerem nas prav na dno pritiska poletna sopara. Bodimo popotniki, pojdimo med skalnate špike in na gorska pobočja, med ljudi, katerim brez mnogih besed, samo z nedrim licem in radostnim iskrenim pozdravom povemo vse.

Pojdimo v gorske doline, ki nas pozdravljajo z radostnim žuborenjem gorskega potoka v belj skalnati strugi. Da, tam poje pesem barv. Od vseh nians zelene, do rumene, oranžne, ognjene, in krvave. V gozdu bo prisojna svetloba, ki prihaja skozi krošnje, spreminjala barve in se sama senčila v njih. Lovila se bo med debli in padala na belo, s suhim listjem posuto pot.

Prišli bomo na gozdnato jaso. Nad nami bo jasno modro nebo, tam na obzorju pa mogočni sivi vršaci.

Na naši poti v gore bomo srečavali na skopih jasah živalsko rod, ki ga ne zvinčuje. Življenje teh ljudi je trdo: bajta med skalami, leha krompirja pred njo, seno v robeh, težki koši v breg, da pokajo kosti in roke neme od oprtnic. Toda z njimi se bomo lahko pomenili. Ti ljudje nas bodo razumeli in ko bomo prišli drugič k njim, bomo že domači, da kot člani njihove družine. Tudi če bomo prišli k njim zvečer, utrujeni od poti in naporov, nas bo sprejel domač obličaj, ko bomo odrinili vrata in bo leščerba zaplapolala v vetru.

In še naprej v planine. Med pastirje in planšarice, krave in drobnico. Radosten smeh bo odmeval po bajti, ko bomo čakali na žgance. Ej, da, koliko zdravja, koliko veselja je med temi ljudmi. Človek se čudi, odkod jemljejo smeh in anekdote, ki kar padajo iz kota v kot. Človek se čudi, potem pa zamo sprejme kot dejstvo: pri nas v dolini tega ni, težko bi kje koli prešivel toliko radostnih trenutkov kot med temi ljudmi.

Pojdimo še više, na vršace. Tam bomo vedro in nezagrenjeno uživali vse lepote našega sveta.

Počasi bomo spoznavali vse kotičke na njih. Spoznavali bomo varnosti in resnično veselje. Spoznavali bomo navade teh ... gora ob vseh prilikah. V burji in snegu, v megli in ob jasnem ... ko se nam bo odprla naša do... vina pod našimi nogami kot ... ka preproga s tisoč okraski, z ... drimi lisami rek, tisočimi barv... mi, z belimi cestami in majhni... igračkami: strehami naših hiš.

Pridružimo se procesiji, ki v... ko leto roma na Triglav, na vr... kjer je bival bog naših svobod... prednikov. Vrh, ki nam je še ... danes ostal kot znak naše svobo...

Stari Tržačan Kugy je tik pr... svojo smrtjo dejal: «Nicesar kar bi se moglo meriti s Trigl... vom. Triglav ni gora, Triglav ... kraljestvo». Vedimo, da je Kug... oblezel v svoji mladosti dobr... del Alp, da je mnogo videl in ... tudi radodarno razdal iz svoje... znanja, svoje visoke kulture. ... je prvi, ki je spoznal in doume... naše Julijce in jih v svojih k... gah predstavil vsemu svetu.

Samo enkrat bomo stopili v zl... lorogovo kraljestvo in bomo ... tisočkrat prav staremu Kugyu. ... Tudi razumeli ga bomo, zakaj ... posvetil vse svoje življenje pr... tem goram.

Sedemdesetletni aktivni tržaški planinec tov. Vogrič na vrhu Ivanca v Beneški Sloveniji (Pa bi ga lahko slikali tudi vrh Triglava!)

...navljalo in širilo markacije do ...ecka, Stanjela, Branice, Erzelja, ...navljalo kažipotne napisne table, ...so jih uničevale šovinistične ...ke.

Naslednjega leta se delo ni ...manjšalo v nobeni smeri. Prvič se ...čez poletje nastanila tržaška pla...ska kolonija za Ziljskih planinah za mesec dni.

Do začetka svetovne vojne je pla...insko društvo še nadalje živahno ...lovalo, po že izvoženih poteh. ...dprli so jamo Dimnice neposredno pred začetkom svetovne vojne. ...pripravljali so vse potrebno za ...radbo razgledne stolpa na vrhu ...ala nad Sv. Ivanom, toda šovinistična tržaška mestna uprava za to ...i dala dovoljenja. L. 1914. je imela ...podružnica vse pripravljeno za

razpustom kajpak, zaradi slivske jame «Dimnice». Saj je znana zgodba o podtaknjeni puški in o aretaciji jamskega čuvaja, ki so ga sicer izpustili, pač pa planinsko društvo razpustili. Kar je bilo čisto logično, namreč po strogi zgodovinski logiki fašističnega imperializma.

Toda prišla je narodno-osvobodilna vojna in njena zmaga ter obnova PD—T l. 1946. in kdor čita le Primorski dnevnik je gotovo prepričan, da se je obnovilo zares.

Jelinčič Zorko

Bistra hči planin - S oča (Soča v Trenti)

RAZVOJ PLANINSTVA v Istrskem okrožju

Organizirano planinstvo v Istrskem okrožju nima tradicije. Posamezni tega ozemlja, ki so gojili alpinizem, so bili včlanjeni v tržaških planinskih klubih in društvih.

Po osvoboditvi se je vrnilo na svoje domove mnogo Slovencev, ki jih je fašizem pregnal iz rodnega kraja. Bivali so dalj časa v Jugoslaviji, kjer je bilo planinstvo zlasti v Sloveniji močno razvito, predvsem med meščanstvom, v zadnjem času pa tudi že med delavstvom, tako n. pr. na Jesenicah pa tudi v Ljubljani, Kranju, Kamniku, Mariboru itd. V obalna mesta je prišlo po osvoboditvi na delo nekaj primorskih Slovencev iz Trsta, Krasa in Goriške, ki so pred vojno v emigraciji sodelovali v planinskih društvih Slovenije. Pa tudi nekaj Tržačanov italijanske narodnosti je sedaj zaposlenih v Kopru, kjer so pred vojno gojili alpinizem v okviru tržaških alpinističnih klubov. Vsi ti so tvorili potencialni kader za ustanovitev planinske organizacije.

Kljub temu je preteklo več let po osvoboditvi, preden so ustanovili prvo planinsko društvo v Istrskem okrožju: Podružnico Tržaškega planinskega društva v Kopru.

Bolj vajeni gora kakor morja so ti tovariši pogrešali izletov v področje visokih alpskih pogorij, na sončne planinske pašnike in skozi temne planinske gozdove. Istra je namreč v planinskem pogledu manj zanimiva, čeprav nudi priliko za lepe krajše izlete, zlasti v pomladanskem in jesenskem času. Povsod, kjer je pokrajina hribovita, je možno do gotove mere tudi planinsko udejstvovanje, ki mu je cilj spoznavanje pokrajine in prebivalstva, stik s prirodo, utrjevanje, telesna vežba in oddih.

V letih 1945 do 1949 je bila na raznih sestankih v Kopru in drugih obalnih mestih izgovorjena marsikatera vzpodbudna beseda o prid ustanovitve planinske podružnice, vendar je ostalo le pri vzpodbudah. Šele v marcu 1949 so nekateri agilni tovariši nekega nedeljskega dopoldneva po koprskih ulicah — « polovili » potencialne planince in pobrali od njih vpisnino in članarino za prvo poletje ter razdelili prijavnice za vpis v planinsko društvo, ki jih je dal na razpolago odbor Tržaškega planinskega društva. Popoldne in zvečer se je vpisovanje nadaljevalo kar v kavarni «Loggia». Uspeh je bil nad pričakovanjem. Prvi dan vpisovanja se je vpisalo 60 članov in dne 15. marca je bil v dvorani nad kavarno «Loggia» ustanovni občni zbor društva ob udeležbi 53 članov.

Bil je izvoljen delovni odbor, po večini oni tovariši, ki so že pred vojno aktivno delovali v planinskih društvih Slovenije, sprejeta pravila in določen program za tekoče leto.

Pogoji za razvoj planinskega pokreta v Istrskem okrožju niso dobri. Samo Tržaško ozemlje in Istra nudita, čeprav je ozemlje večidel hribovito, za planinsko udejstvovanje malo ugoden teren, dočim je slovenska zemlja v drugih predelih na takih terenih silno bogata. Razdalja do Julijskih in Savinjskih planin je znatna in je težko izvesti enodnevni planinski izlet brez izgube dveh noči. Tudi strošek prevoza z avtobusom so radi velike razdalje znatni. Boli dostopni so iz Kopra Nanos, Snežnik in Čaven ter seveda istrska gorovja Slavnik in Učka.

Prvo nedeljo po ustanovnem občnem zboru je Koprsko planinsko društvo priredilo svoj prvi izlet na Socerb z ogledom osapske kraške jame. Bil je lep pomladni dan, pogled s Socerba na Trst in tržaški zaliv nenavnost čudovit. Udeležba je bila zadovoljiva in je bilo med potjo opravljeno koristno delo urejevanja lubadarjevih ličink.

V začetku aprila je bil organiziran lokalni izlet k Sv. Marku in v Vilijan radi spoznavanja bližnje istrske pokrajine. Kmetje v okolici Kopra, ki so se po agrarni reformi osvobodili izkoriščanja od strani latifondistov, so planince ljubeznivo sprejeli in je izlet popolnoma uspel.

Dne 25. aprila je priredila koprska podružnica skupno z matičnim tržaškim društvom izlet na Nanos, združen s prostovoljnim delom pri gradnji novega Planinskega doma Janka Premrla Vojka pod vrhom Nanosa. Udeležba je bila velika, približno 60 planincev, ki so prenašali deske - žaganice in skladiščenje eno uro oddaljenemu gradbišču. Po dovršenem delu je bilo treba še pogasiti požar na robu gozda, ki ga je zanetil nepreviden izletnik. Nato je bil planinski zbor in ob povratku smo obiskali Vojkovo rojstno hišo in okrasili njegov grob. Žal se v avgustu nismo mogli udeležiti otvoritve Vojkove planinske koče, čeprav je bilo tudi to v programu.

Dne 8. maja je bil prvi res planinski izlet v osrčje Julijskih Alp — v Trento, na Vršič in Mojstrovko. Udeležilo se ga je približno 40 članov, vreme lepo in uspeh izletu zelo dober. Na Logu nas je sprejela in pozdravila skupina gorenjskih planincev, ki so se s kamionom pripeljali čez Vršič iz Jesenic, Kranjske gore, Rateč in Mojstrane s skupino jeseniških in javorniških kovinarjev, ki so nam zapeli v pozdrav več partizanskih in narodnih pesmi: Tako smo v Trenti spoznali gorenjske, na Nanosu pa notranjske planince. Vodil nas je na Vršič in Mojstrovko tov. Cop Tone iz Jesenic, ki mu tudi na tem mestu izrekamo toplo zahvalo. Tega izleta se je udeležilo nekaj domačinov iz Istre, ki so doslej malo poznali lepote alpske pritode.

Dne 25. junija je bil izlet na notranjski Snežnik ob nekoliko manjši udeležbi članstva. Bilo je dokaj hladno, na vrhu Snežnika slano. Toda bil je lep sončen dan in smrekovi gozdovi, zlasti v Crnem dolu, nepozabni. Videli smo tudi prizorišča partizanskih borb in prišli v stik z gozdarji, ki so nam povedali marsikaj zanimivega iz svojega življenja. Prenočili smo namreč od sobote na nedeljo v gozdarski baraki poleg požganega planinskega zavetišča, ki ga je zgradil Italijanski alpinistični klub skoraj na sami prejšnji državni meji. Prišli smo v stik s člani Hirsko-bistriške podružnice planinskega društva. Vodil nas je tajnik te podružnice tov. Sajn Milan, ki nam je pokazal marsikatero zanimivost Snežniškega pogorja, ki bi nam bila sicer ostala skrita. Tudi tov. Sajnu izrekamo na tem mestu priznanje in zahvalo.

Zaradi začasne odsotnosti nekaterih odbornikov ni društvo v juliju in avgustu priredilo večjih izletov. Manjše skupine pa so nadaljevale s spoznavanjem Istrskega okrožja in napravile več izletov, kakor n. pr. v okolico Momjana, na Topolovec itd.

V okviru planinskega tedna bo v dneh 9. do 11. septembra organiziran še en izlet v Triglavsko pogorje, predvidoma s tremi variantami. Ena skupina bo šla na Triglav, druga na Razor in tretja čez Lukinjo v Vrata, kjer bo počakala na prvi dve skupini, ki bosta prišli s Triglava po raznih poteh in z Razora preko Kriških podov.

V nedeljo 11. 9. bo namreč planinski zbor v Vratih v množičnem obsegu. Prišli bodo planinci iz vseh krajev Slovenije in se pričakuje udeležba več tisoč oseb. Zbora se bodo udeležili tudi člani matičnega društva iz Trsta in bo tedaj planinska organizacija STO-ja v Vratih krepko zastopana.

Za oktober in november je v načrtu izlet na Slavnik in Učko, morda tudi še en izlet v Savinjske planine, če bodo prilike ugodne. Ker pa je cilj planinstva tudi oddih, bo treba take alpske izlete vedno tako planirati, da bo odhod v petek popoldne in povratek v nedeljo zvečer. Bo pa še v pozni jeseni dovolj prilike za izlete v manj poznane kraje Istrskega okrožja.

Toda se planinstvo tudi v coni B STO-ja zadovoljivo razvija. Posrečilo se je že pritegniti nekaj domačinov Istranov; glavna naloga podružnice bo sedaj, da vzbudi zanimanje za planinstvo med mladino Istrskega okrožja.

V kratkem bo ustanovljena nova podružnica Tržaškega planinskega društva v Piranu-Portorožu, h kateri bo treba pritegniti tudi dijake piranskega pomorskega tehnikuma.

V septembru ali oktobru bo organiziran tudi plezalni tečaj pod strokovnim vodstvom z vajami v Glinščici, na Malem Krasu, v pečinah nad Črnim Kalom in končno v Julijskih Alpah.

Ko bo mladina Istrskega okrožja spoznala lepote planinskega sveta, bomo vzgojili tudi v Istri navdušene pobornike tega najlepšega športa, če smemo planinstvo ni smučarstvo sploh tako imenovati, ker sta več kakor šport služila danes v demokratičnih državah predvsem oddihu in okrepitvi delovnega ljudstva, obenem pa estetskemu izživljanju in spoznavanju zemlje, na kateri prebiva.

V Kopru, dne 2. septembra 1949.

Kermavner Boris

Aljažev Stolp na vrhu Triglava (2863) m)

Ivan Bandel (s plaščem), dolgoletni odbornik tržaške podružnice SPD na Učki v družbi z dr. Edv. Slavikom

PAPRIKA

Kamor pogledaš, povsod paprika. Če le stoji kje stojnica, kjer prodajajo mlado zelenjave, papriko tudi prav gotovo imajo. Sedaj je čas paprike. Pa ne da prevladuje samo na našem tržaškem trgu, ves svet si je osvojila ta rastlina. Pa kaj si ga ne bi. Ko je Cortez prišel v šestnajstem stoletju v Mehiko, je pisal, da je najžlahtnejši sad, ki raste v Ameriki, paprika. To je rastlina, ki smo jo dobili v Evropo iz Amerike kot krompir ter tobak, in sicer iz Južne Amerike. Nikjer ni nobenih starih zapiskov, da bi poznali Evropejci papriko še pred odkritjem Amerike. Prvi Evropejec, ki piše o njej, je neki Chanca, doma iz Sevile, ki je na drugi poti spremljal Kolumba. Leta 1514 piše v Evropo neki Fernandes de Orieto o papriki in da jo Španci neznansko radi jedo. Če so jo tako radi jedli v Ameriki, so si jo prinesli tudi v Evropo in od takrat je šla njena zmagovita pot po vsej Evropi in vsem svetu. Odkar pa je leta 1932 madžarski profesor Szent - György našel v njej velike količine C-vitamina, je pa svet sploh ponorel za papriko.

Poleg vitamina vsebuje ta čudovita rastlina še posebno smolo kapsicin, alkaloid, kapsaicin, hlapljivo olje - kapelkol in pa nekoliko rdečo barvo - kapsantin, sorodno rumeni barvi korenja. Koliko čudnih imen. Pa ne samo čudnih imen, tudi zanimivih snovi, ki v majhnih količinah zelo ugodno vplivajo na človeško telo. Paprika bolj ali manj peče; peče kot ogenj, zato v Mongoliji zdravijo z njo telesno vročino, ki jo imajo za telesni ogenj. Tudi boleče ude zdravijo s papriko, na rane pa polagajo že ovele liste. Na Letonskem narede zdravilo tako, da dajo na toplo ali na sonce v dobro zaprto steklenico zrelo papriko, sol, rumeno milo ter kafro in iz tega pripravljajo to zdravilo. Ponekod namakajo papriko v žganju in s takim žganjem mažejo boleče zobe. Voda, v kateri se kuha paprika, pa je zelo dobra proti morski bolezni. Nekateri ljudje se zatekajo k papriki pri vodenici, drugi pri črevesnih in želodčnih nadlogah. Sicer pa nima paprika veliave le v ljudski medicini tudi znanstvena medicina se ukvarja z njo in ponekod predpisujejo zdravniki razne izdelke iz paprike proti raznim boleznim. Mi sicer ne poznamo toliko paprike kot zdravilo, nam je ljuba znanka kot začimba in okusna jed, pa naj bo sama ali narezana z oljem in kisom ali pa vložena v kis. Pa kuhana, ocvrta, pečena, cela, narezana in nadevana. Potem pa rdeči prah zrele paprike! Si morete misliti guljaž brez paprike, bil bi navadna neokusna brozga! Kaj pa šele papricirana slanina! Seveda je treba previdnosti pri papriki v prahu. Včasih ta prah ponarejajo. Prah je prah. Z vsem zlomkom ga zmešajo, tudi z rdečo svinčeno barvo, ki je težka in cenejša kot paprika. Seveda oblast brani, da bi ponarejali papriko, toda more — li oblast vtakniti nos v vsak predal vsakega trgovca? Leta 1923 je na Bolgarskem v mestu Vidinu zbolelo preko 1.000 oseb, ker so jedle papriko, ponarejeno s svinčenim prahom.

Paprike je vseh vrst. So suhe in sladke, potem paprike raznih velikosti in oblik, okrogle, ozke, široke, podolgovate, oglate, zakrivljene; potem so še zrele rdeče, zrele rumene in tudi lisaste. Nekatere paprike imajo debelo steno, nekatere pa tanko.

Rastlino gotovo poznate, po vrtovih jih goje in njivah. Dobro zemljo terja in dokaj moče. Je to enoletna rastlina. Spomladi sejejo semena v lončke ali pa tople grede, potem pa presade tako nekako 40 cm rastlino vsako sebi. Cvete tako kot krompir ali pa paradižnik in melančani. Plod je podoben melancani in pa predvsem paradižniku. Ie da je votel.

T. P.

Osnaži kopalno kad vsaj enkrat mesečno z milnico, kateri dodaš malo salmiaka. Izperi jo potem z mrzlo vodo in osuši z volneno krpo. Robove kopalne kadi pa očrtni s citrono, ki jo namočiš v sol.

MODA

Prva obleka je iz kariranega volnenega blaga druga pa je športna z velikimi žepi in prilegajočim se životkom

NASVETI za tržaško kuhinjo

NADEVANA PAPRIKA

8-10 zelenih sladkih paprik operi, odreži pokrovčke in iztrebi seme. Napolni jih z nadevom, pokrij s pokrovčki, ki jih pritrdi z zobotrebci ter zloži v kozico. Nadev: V žlici masti zarumeni čebule in malo prepraži 1/4 kg zmletega pol jubnega mesa z zelenim peteršiljem.

Ohlajenemu zmešaj 1/10 l riža, 2 žlici smetane, žlico sesekljane slanine, malo juhe, malo soli, popra in noževi vrh strtega majerona. Posebej naredi prežganje z 2 žlicama masti, koščkom sladkorja in 2 žlicama moke; pridenj 3 ali 4 paradižnike in 2 zajemalki juhe; ko dobro prevre, precedi na napolnjeno, pokrij in postavi na kraj štedilnika, da počasi vre 3/4 do 1 uro. Kuhanim paprikam odstrani špilje, zloži jih v skledo in poli s sokom.

PRASICJI PAPRIKAS

1 1/4 kg prašičjega vratnika zreži na koščke, 1 kg krompirja olupi in tudi zreži na koščke, v posodi pa malo zarumeni v žlici masti 3 žlice sesekljane čebule, pridenši 2 dobro sesekljani sveži in pol kavine žlice suhe sladke paprike in meso, premešaj, prilij malo zelenjave juhe ter pokrij. Ko je že vrelo pol ure, osoli, prideni še krompir, 1/4 l goste kisle smetane in malo limonine lupine. Pokrij, da dobro zavre, nato pa naj se duši 3 - 4 ure.

IZVRSTEN KRUH

Dve celi jajci zmešaj s 50 gr sladkorja, polagoma prideni 2 žlici mleka, 100 kr bele moke ter 50 gr surovega masla, polovico pecilnega praška; peci kake 3/4 ure.

ČESPLJEVA POGAČA

Nastrgaj malo kruha, ga pomoči v dobrem vinu. Vmešaj za jajce presnega masla, primešaj 3 rumenjake, 7 dkg sladkorja, namočen kruh in trd sneg iz 3 beljakov. Spravi v pomazan pekač, naloži po vrhu olupljene češplje, ki si jim odstranila koščice, potresi s sladkorjem in cimetom ter speci.

NASVETI

Če so kdaj okenske šipe zelo zamažane, jih namaži z zmesjo, ki si jo naredila iz krede in kisa, pusti, da se posuši, nato pa zdrgni šipe s kepo papirja.

Če navlažiš cigaretnj pepel s petrolejem, dobiš izborn čistilno sredstvo za baker, cink medeninO, srebro itd.

Cipkast ovratnik lepo opereš, če ga najprej prišiješ na belo ruto, vse skupaj zmencaš v milnici, izpereš v tekoči vodi, poškrobiš. Vlažnega zlikaš in šele nato čipke odparaš s podloge.

Zdravje in obleka

Obleka pomaga organizmu do ravnotežja v toplotni regulaciji in ga varuje proti zunanjim škodljivim vplivom. Oddajanje telesne toplote je odvisno od zračne toplote, čim manjša je ta, tem večja je množina oddane toplote. Pozimi bi jolo telo izgubilo prevelo toplote, poleti pa bi bilo preveč izpostavljeno žgočim sončnim žarkom. Obleka torej varuje telo od prevelike izgube toplote, s čimer manjša tudi potrebo po hrani, kajti izgubljeno toploto lahko nadomestimo z novo toploto v obliki hrane. Obleka pa tudi ščiti kožo škodljivih vplivov. Od tega prvotnega dvojnega namena obleke, se je človek sčasoma oddaljil tako, da vidi v obleki le okras, ne daje pa obleki one važnosti, ki bi ji jo moral dajati glede na njen namen. Da obleka je postala zelo nevarna za pravilen in zdrav razvoj telesa.

Na splošno mora obleka odgovarjati naslednjim zahtevam:

1. Ne sme ovirati delovanja kože, to je kožnega dihanja in potenja in mora biti letnemu času in opravilu primerna.

2. Ne sme ovirati razvoja delovanja mišic, okostja, dihalnega in prebavljalnega aparata in krvnega obtoka. Zato ne sme biti pretežka, pretesna in ne preširoka.

Temna obleka je slab prevodnik toplote, zato nosimo tako obleko v mrzlem zimskem času, dočim je svetla obleka boljši prevodnik in jo nosimo v toplem letnem času. Enako je volnena obleka slab, bombaževinasta in platnena pa dober prevodnik toplote. Prva je primerna za mraz, druga za vročino. Gosta tkanina slabo propušča zrak in tare in je škiljiva zato, ker ovira delovanje kože. Redko tkana obleka pa propušča zrak in je torej bolj primerna. Gosta tkanina tudi slabše vpija mokroto, ki jo telo oddaja in ne suši telesa. Zato mora biti tudi telesno perilo redko tkano, ker ima nalogo, da suši telo in varuje obleko, da se na notranji strani ne umaže. Volnena spodnja obleka draži kožo in povzroča srbenje, svilena vsrkava mokroto, zato je najboljša spodnja obleka iz redko tkanega lanu ali bombaža.

Ker nosi človek spodnjo obleko zato, da varuje zgornjo, ki se ne da prati, se more večkrat preobleči, kajti umazana obleka ne more več vsrkavati mokrote in tudi ovira prezračevanje kože.

Sedaj pa poglejmo druge važne faktorje in vplive z drugih vidikov. Razvoj in delovanje telesa in njegovih delov ovira pretesna obleka. Utesnjuje nas največkrat okoli vratu, prsnega koša, pod kolenom nad gležnjem in na stopalih.

Utesnitev okolj vratu povzročajo s preozkim ovratnikom srajce. Posledica te utesnitve je pritisk na vratne krvne žile in slabša izmenjava krvi v glavi. Pritisk se javlja tudi na sapniku, kar ima za posledico nepravilno dihanje. Zato nosimo razgaljen vrat, oziroma široke in nizke ovratnike.

Okoli prsnega koša in pasu nas utesnujejo stezniki. Ti povzročajo razmestitve jeter, želodca in črevesja, manjšajo njihovo delazmožnost, oškodujejo presnavljanje in prebavo ter prinesejo s seboj razna obolenja teh organov; prav tako podpira utesnitev pljuč razna pljučna obolenja, tudi jetiko. Dočim so danes stezniki prišli že več ali manj iz mode, so ostala še druga oblačila, ki stiskajo telo okoli pasu, n. pr. prepasovanje kril pri ženskah in hlač pri moških. Neprimerno je kakršno koli obešanje obleke ali pritrjevanje okoli pasu. Utesnitev pod kolenom povzroča podvezovanje nogavic z neelastičnimi trakovi; kri zastaja v golenih, kar vodi k krčnim žilam, oteklinam, krvavitvam in ranam. Najprimernejši je širok pas, ki ima široko opaso na kolkih.

B. T.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Zdaj je čas vkuhavanja

V mesecu avgustu, ko dozoreva najrazličnejše sadje, je sadni trg bogato obložen. Včasih je na trgu v tem času toliko sadja, da ga je težko vsega prodati, zato ga gre veliko v izgubo. Praktična in skrbna gospodinja bo obilico sadja izkoristila in si bo pripravila zalogo vkuhanega sadja za zimske in pomladanske mesece, ko ni več svežega. Vkuhano sadje ima isto vrednost kot mleko ali zelenjava. Ima mnogo prebavnih in redilnih snovi ter veliko količino sladkorja. Zaradi tega je priporočljivo, da ga uživajo v čim večji meri stari in mladi, zdravi in bolni, duševni in fiziČni delavci.

Kako sadje vkuhavamo? Najprej ga temeljito operemo; z isto skrbjo umijemo kozarce in pokrove. Po vseh teh pripravah začnemo vlagati sadje precej na tesno v posamezne kozarce. Paziti moramo, da je med sadjem čim manj praznega prostora. Kozarca ne smemo polniti do vrha, ampak pustimo nekoliko praznega prostora. Nato zalijemo vloženo sadje s sladkorno raztopino, tako da je sadje najmanj cm pod tekočino. Preden kozarec pokrijemo, moramo pokrov dobro obrisati in paziti, da ne pride, ko zapiramo, voda med pokrov in gumijaste obročke.

Če hočemo, da bo sadje užitno in zdravo, ga moramo predvsem dobro zaliti s sladkorno raztopino in kozarce temeljito zapreti. Nato jih vložimo v lonec, v katerem bomo sadje vkuhavali. Da se kozarci ne razbijejo, denemo mednje leseno volno ali posebne vložke. Napredne gospodinje imajo za vkuhavanje sadja in zelenjave posebne lonce s toplomerom. Če takega lonca nimamo, se zadovoljimo z navadnimi in damo med kozarce toplomer, nakar začnemo z vkuhavanjem.

Vodo segrejemo na 75 do 80 stopinj, s čimer umorimo bakterije, ki so na sadju, obenem pa s paro kozarce zapremo. Če bi pa vodo segreli do take višine, da bi zavrela, bi se sadje razkuhalo. Vkuhavamo približno 20 do 25 minut, nato pa pustimo kozarce, da se v loncu ohlade. Seveda moramo lonec odkriti takoj, ko ga vzamemo s štedilnika. Ohlajene kozarce vzamemo iz lonca, jih obrišemo, pregledamo, če so dobro zaprti in zložimo na svetlo prostor. Če pri kuhanju pokrov ni bil dobro zaprt, moramo kuhanje ponoviti. Pri vkuhavanju kozarce večkrat pregledamo, da so vsi pokrovi dobro zaprti, kajti sicer se sadje pokvari. Pravilno vkuhano sadje se ne pokvari leto dni ali še več.

Na isti način ohranimo povrtnino, le da jo prevremo, preden jo vložimo v kozarce in pri vkuhavanju vodo nekoliko bolj segrevamo.

NEGA ROK

Ne samo obrazu, tudi rokam moramo posvetiti vso skrb. Koža je bolj suha in zato v večji nevarnosti, da hitreje ovene. Marsikatera žena z vso natančnostjo neguje lice, medtem ko na roke popolnoma pozabi; komaj da si še ostriže nohte.

Leta tečejo, prsti izgube prožnost, členki otrde, suhe roke postanejo koščene, medtem ko se polnini rokam napravijo kar blazinice okoli členkov. Ni težko ohraniti lepoto in mladost tega važnega dela našega telesa. Samo nekoliko volje in potrpljenja je treba in kljub gospodinjstvu ali težkemu delu bodo naše roke vedno snažne in lepe.

Da si ohranimo prožnost prstov, gibljimo z njimi; če utegnemo zjutraj, ali pa podnevi, kadar nekoliko posedimo. S komolcem se opirmo na mizo in vrtimo zapestje v krogu zdaj na levo, zdaj na desno. Isto vajo ponovimo z vsakim prstom posebej. Po tej telovadbi, kakor tudi po umivanju, si roke dobro natrimo z zelo mastno kremo. Še bolj ši od kreme je lanolin. Roke mastrajmo energično od konca prstov proti zapestju na hrbtni strani pa na dlani, potem pa še vsak prst zase tako, kakor storimo, ko si nataknemo novo rokavico.

PRIPRAVA SODOV

kletarskega orodja in kleti pred trgatvijo

Bliža se trgatev! Čas je tudi, da že sedaj mislimo, kako bomo očistili sode, vse kletarsko orodje ter pobelili in razkužili klet. Dobro vemo, da je tudi od čistoče sodov, orodja in snage kleti, odvisna dobra pijača.

Vino ima lastnost, da se navzame vonja in okusa od vseh stvari, s katerimi pride v dotiko, zato nam mora biti ta lastnost v spominu pri vsem kletarjenju.

Ker pride pijača najbolj tesno in za najdalj časa v dotiko prav s sodom, kamor jo shranimo, je jasno, da ne sme imeti sod nobenega lastnega ali privzetega vonja, niti okusa. Pa ne samo vonj in okus, tudi barvo potegne pijača nase! Zato moramo tudi vsa morebitna barvila odstraniti iz sodov, preden natočimo vanje pijačo. Vse umivanje, izkuhavanje in luženje sodov ima torej en in isti cilj: odstraniti sodom vsak vonj, okus in barvilo!

Kako to dosežemo? Če smo sod, ki ga želimo pripraviti, šele pred nedavno izpraznili, in če nameravamo natočiti vanj pijačo, kakršna je bila prej v sodu, ni veliko dela. Natočimo vanj čiste hladne vode približno za eno desetino njegove vsebine, stresemo vanj še nekoliko drobnih kamenčkov, začnemo veho in začnemo sod počasi in previdno valjati in postavljati izmenoma zdaj na eno, zdaj na drugo dno. Čez čas iztočimo vodo in nalijemo v sod sveže. Ta postopek ponavljamo toliko časa, da je voda, ki jo iz soda izlijemo, popolnoma čista, brez vsakega vonja in okusa. O tem se prepričamo na ta način, da natočimo v čašo vodo, s katero smo nazadnje sod izplahnili in jo vzamemo v usta. Če ima sod vonj ali okus ali če ni docela čist, moramo še nadalje izpirati.

Če pa je bil sod dalj časa prazen, posebno če smo ga med tem časom večkrat zažveplali, ne zadostuje izpiranje z mrzlo vodo, kajti ostanki žveplenih par so se zajedli v les in jih mrzla voda ne more odstraniti. Pač pa bi jih izlužili mošt in pijača bi dobila nepriležen okus. Zato moramo tak sod izpirati z vročo vodo, kateri primešamo nekaj sode ali pa kakšnega drugega lužilnega sredstva, (na primer kuhinjske soli ali «Montanina»). Vodo moramo vliti v sod vrelo ter velio dobro zabiti, nato da sod dobro kotrljati sem in tja. Ker sili v sodu nastajajoča para pri vseh razpokah in luknjicah navzven, je pri takem parjenju najboljša prilika, da zadelamo razpoke med dogami s koruznim ali kakim drugim ličjem. Če pa ima sod prevelike razpoke in luknje, se para v njem ne tvori ter ga je treba dati v popravilo in nato ponovno zapariti.

Važno je tudi to, da je treba vodo izpustiti iz soda, dokler je še vroča, kajti sicer ostane parjenje brez učinka.

Če nameravamo sod od rdečega vina porabiti za belo vino, ga moramo toliko s kropom in sodo izbirati, dokler ne izgine iz vode, ki jo izlijemo, poslednja sled rdečila. Enako moramo z vrelo vodo vsaj trikrat do petkrat izpariti, če nameravamo sod, v katerem je bil doslej sadjevec, uporabiti za vino, poudarjam ponovno, da je treba pri vsakem izpiranju izpustiti vodo iz soda še vročo!

Ako sod ni biž do dobra pomil, ko je bil iztočen, seveda do sedaj opisano izpiranje in izparivanje z vodo ne zadostuje. V takih primerih je treba vratca, oziroma dno, izvzeti ter notranjost soda dobro odrgniti s krtačo, katero namakamo v vroči sodnatj raztopini. Šele nato sod lahko zapremo, izpiramo in z mrzlo vodo izperemo.

Ako je sod plesniv, kar spoznamo že po plesnobnem vonju, ki zadudarja iz soda, je treba predvsem ugotoviti, kako globoko je plesnoba že prodrla. V vsakem primeru plesnivosti je brezpogojno potrebno, da sodu izvzamemo dno. Nato ugotovimo, kake barve je plesnivost. Če so v notranjosti soda le tu pa tam manjše površine plesni, ki je bele barve, zadostuje navadno, da sod s trdo suho krtačo na teh mestih toliko časa drgnemo, da plesnoba docela izgine. Nato ves sod oribamo še s hladno vodo, vstavimo dno, izparimo tolikokrat, da vonj po plesnobi docela izgine ter končno z mrzlo vodo izplaknemo. Če pa je plesnoba postala že sive ali zelenkaste barve, je to znak, da se je vjedla že tako globoko v les, da je s krtačo ne moremo več odstraniti, marveč le z obličem ali s strugalom. Če pa so plesnobna mesta postala že rumenkasta, je plesnoba prerasla les že tako globoko, da jo je sploh nemogoče odstraniti in tak sod za pijačo sploh ni več uporaben.

Tudi sod, v katerem smo imeli kis za vino ni več uporaben. Iz previdnosti porabimo tudi sode, ki so bili plesnivi in smo jih ozdravili rajši za sadjevec kot za vinski mošt, kar je pač pri sadjevcu škoda manjša, ako je sod vendarle ohranil nekaj plesnivega vonja.

Nove sode, oziroma sode, katerim smo vstavili novo dno ali doge, je treba pred uporabo izlužiti, to je izlužiti iz lesa tanin, ki sicer povzroča, da pijača počrni.

Izluževamo lahko s sodnato vrelo vodo, toliko časa, da postane voda, (ki jo moramo še vročo iztakati) popolnoma čista brez vonja in okusa. Nato sod z mrzlo vodo nekajkrat izplahnemo in uporabimo prvič, če je le mogoče za sadjevec. Z mrzlo vodo izlužujemo tako, da nalijemo v sod do vrha čiste hladne vode, pustimo dva dni, nato pa izlijemo to vodo in napolnimo sod s svežo. Tako postopamo 14 dni, po potrebi pa še dalj, dokler pač voda ni popolnoma čista.

Pravočasno je treba poskrbeti tudi za dovoljno števil0 veh, zamaškov in čepov, namazati obroče z minijem in lakom, peto vijaka v sodovih vratcih pa s parafinom. Pri roki moramo imeti tudi nekaj cementa ali kake dobre zmesi, da zadelamo razpoke pri sodih, ki pušcajo.

Nadalje je treba skrbno očistiti, to je po potrebi s krtačo in vročo sodnato vodo oribati, nato pa z mrzlo vodo izprati grozdni mlin, stiskalni koš in vso posodo, s katero pride mošt v dotiko. Kajti ne samo sod, marveč tudi nesnažna in celo plesniva stiskalnica, mlin ali posoda nam lahko pokvari pijačo — in to nepopravljivo! V tem oziru ne moremo biti nikdar dovolj natančni in skrbni, kajti vsaka malomarnost se hudo maščuje. Obroče pri stiskalnem košu in vse železne dele pri mlinu sveže prelakirajmo z lakom, ki ne sme imeti vonja, in ki ga ne moremo na noben način odstraniti. Če takega laka ne dobimo, je bolje, da samo odrgnemo rjo in namažemo železne dele z jedilnim oljem.

Končno moramo tudi klet pravilno pripraviti za pijačo. To se pravi, odstraniti iz nje vse prazne sode in vso navlako, ki se je v tem času nabrala, nato pa stene in strop dobro omesti in prebeliti. Enako tudi očistimo tla in podlage za sode. Obenem je treba klet dobro prezračiti. Samo po sebi umljivo je, da ne sme klet sama, niti nobena stvar v njej zaudarjati po plesnobi ali po kakem drugem vonju, ki bi se je seveda pijača takoj navzela.

Dr. Baša Ivan

Istra: lepi vinogradi ob morju in v notranjosti polotoka so polni sladkega grozdja. Sonce se upira na pobočja, da zrna v njegovih toplih žarkih od dne do dne bolj zore in postajajo slajša. Skoro si ne moreš ubraniti, da bi ne segel po težkem grozdu in zobal, zobal...

Kmalu bodo grozdje obrali in takrat bo v Istri še veseleje. Sladki mošt bo polnil sode in bogato bo poplačan trud pridnega Istrana.

O napakah mleka

Skoraj vsem napakam mleka je vzrok nesnaga. (Nesnažno mlekarsko osebje, posoda, neosnaženo vime, nesnažni in neprezračeni hlevi, nesnažne shrambe). Redkeje nastanejo mlečne napake zaradi slabe in nepravilne krme ali bolezni krav.

Napake mleka se pokažejo takoj po molži ali pa šele čez čas. Napake, ki se pokažejo takoj, povzroča bolezen krav molznic in pa slaba krma. Napake mleka, ki se pokažejo v hranjenem mleku povzročajo razni škodljivi organizmi, ki so prišli v mleko, na mlečne posode in v shrambe zaradi površnosti in nesnage ali po okužbi.

Bolne krave izločajo: slano, kvrcavo, vodeno in sirasto mleko.

Slano mleko je navidez normalno, le okusa je neprijetno slanega. Izločajo ga krave, bolne na vimenu; (Vnetje vimena). Izvor te bolezni je prav za prav v slabi, povrhni molži, kjer ostaja mleko v vimenu in ga kvari. Slabo mleko je neprimerno za izdelavo sirov, ker se težko zasiri in poleg tega povzroča še napihovanje sirov.

Kvrcavo mleko priča o notranji roni in o vnetju vimena. Na dnu posode se zasedejo krvni drobci, ki močno smrdijo. Tako mleko je popolnoma neuporabno in nezdravo. Če se pojavi, je treba poklicati živinozdravnika in živali zdraviti.

Vodeno mleko izločajo krave pri bolezni prebavil in tudi pri obolenju drugih organov. Pojavi se tudi pri nekaterih kravah v dobi pojanja. Vodeno mleko izločajo krave s kronično želodčnim katarjem. Dostikrat pa je tudi vzrok vodenemu mleku slaba, vodena in mrzla krma.

Sirasto mleko izločujejo krave z vnetim vimenom, pa tudi pri vsakem neredu v organizmu. To mleko se zasiri takoj po molži ali pa med kuhanjem, čeprav je sladko. Sirasto mleko povzročajo pogosto tudi glivice, ki se razvijajo v nesnažnih in toplih mlečnih shrambah.

Slaba krma pa povzroča tvorbo grenkega, smrdljivega in strupenega mleka. Grenko mleko molze kravo, če jo krmimo s krmo, ki vsebuje rman, pelin, lupine in druge grenke rastline. Tudi stara in plesniva krma da grenko mleko. Maslo iz takega mleka je prav tako grenko!

Mleko postane grenko v poletnih mesecih tudi v nesnažnih, slabo zračenih mlekarnah. To napako povročajo glivice. Smetana se nerada zbira na površju. Napake odpravimo s skrajno snago.

Smrdljivo mleko povzroča pogosto krma: na primer skvarjena ensilaža, ali če jo krmimo preveč; dalje smrdljive kemikalije, s katerimi smo v hlevu kaj razkuževali ali zdravili. (Petrolej, katran). Pa tudi neprijetni duhovi, ki se jih mleko naužive med molžo (duh po hlevu, trohnobi) ali v slabi shrambi (kislo zelje, gnil krompir).

Strupeno mleko povzročajo strupene rastline v krmi (podlesek) in strupi, ki jih je živa! požrla v zdravilih.

Skodljivi mikroorganizmi povzročajo rdeče, žaltavo in sluzasto mleko.

Rdeče mleko povzročajo glivice, ki pridejo v vime ali tudi v mleko iz zraka in vode. Rdeče mleko dajejo krave tudi ob paši, če pozro neke še nepoznane trave, ali če jim krmimo rdeco peso.

Modro mleko nastaja, če dolgo leži v zatohlih prostorih. Maslo iz takega mleka ima neprijeten okus. Mleko pomodri včasih po krmi, ki vsebuje spominčice.

Vlačljivo ali sluzasto mleko povzroča bacil, ki spravi mlečni sladkor do nekega sluzastega vrenja, kazein pa izloča v obliki malih ploščic. Bacili se razvijejo v nezračnih in smrdljivih hlevih, od koder pridejo celo v vime in kvarijo mleko. Služavo mleko se vleče kot nit, ima neprijeten vonj in okus ter je neuporabno. Na Norveškem pa pripravljajo umetno vlačljivo mleko, ki jim je priljubljena narodna pijača. Vlačljivo sirotko rabijo tudi za izdelavo posebne vrste sira.

Žaltavo mleko povzročajo bakterije, ki cepijo mlečno tolčo. Razvijajo se v slabih shrambah.

Mlečne napake odstranimo z zdravljenjem živali, dobro krmo, s skrajno snago hleva, mlekarne, posode in z razkuževanjem (soda, apno, pepelni lug).

Dr. Baša Ivan

Bolezni na seskih pri goveji živini

Mlečna žleza, katere proizvod je mleko, je podvržena različnim boleznim. Pomisliti moramo, da je mlečnost goveda po odstavitvi teleta nekaj nenaravnega. Narav no bi bilo, da bi mlečnost trajala samo toliko časa, dokler tele še potrebuje materino mleko, kot se to godi pri divjačini. Z neprestano molžo pa se mlečna žleza, to je vime goveda, silno drazi in proizvodi teh dražljajev je mleko tja še do pozne brejosti. Nič ni čudnega, da so bolezni na vimenu pri tej nenaravnosti precej pogosta stvar. Oglejmo si torej nekatere bolezni na seskih goveda.

Vnetja na koži seskov so prav pogosta stvar. Neprevidna molža in zamazano e[illegible] so najpr[illegible] vzrok takih obolenj. Drži vime snažno, odstavi tele, ako se to zgodi v času dojenja, molzi previdno in rabi nekoliko borovega vazelina, pa bodo ta vnetja na seskih izginila.

Bradavice na seskih, ki jih pogosto opazimo, so zelo neprijetne in otežkočajo molžo. Dokazano je, da se te bradavice lahko prenesejo od goveda na govedo z molžo. Kaj naj naredimo s takim vimenom? Kravo z bradavicami pomolžemo najzadnje. Zdraviti začnemo te bradavice takrat, ko krave zaradi visoke brejosti več ne molzemo. Majhne bradavice namažemo z jodovo tinkturo ali pa z mazilom, sestavljenim iz polovice lesnega katrana in polovice špirita. Večje bradavice moremo odstraniti le živinozdravnik.

Pogosto najdemo tudi rane na seskih, ko se živinčeta obdrgnejo na ostrih predmetih. Male rane ozdravijo navadno hitro, posebno v času, ko živali zaradi visoke brejosti ne molzemo. Bolj nevarne so rane bližu izliva iz seskov, ker utegnejo grinte izožiti in zapreti odtok mleka. Za zdravljenje ran na seskih rabimo borov vazelin. Ako bi bili seski preveč boleči, in bi bila molža nemogoča, bi mogel živinozdravnik pustiti, da primešamo mazilu nekoliko kokaine, zaradi česar, bi bil sesek bolj neobčutljiv in bi bila molža olajšana.

Zgodi se tudi, da se cel sesek vname zaradi surove molže, udarca sosedne živali ali pa zaradi tega, ker žival nerodno leže na posamezen sesek in ga preveč pritisne. Sesek se lahko vname tudi zaradi okužen ja z glivicami. Opazujemo sledeča znamenja obolelosti: sesek je boleč, bolj rdeč in bolj topel. Mleka priteka prav malo ali pa sploh nsahne, vime zateče. Včasih obolelimo kot svinčnik debelo stvar v sesku. Kaj se zgodi pozneje s takim seskom in tako otekljim vimenom? Znamenja nabreklosti vimena in seska izginevajo počasi, mleko se izgublja v tisli četrti vimena, kar ima za posledico, da se ta del vimena prične sušiti. Ozdravi sicer samo po sebi, toda z izgubo mleka iz enega seska. Operacijo na vimenu, pa zaradi nevarnosti okužen ja po gnilobnih glivicah, katerih je v hlevu na milijarde, raje opustimo. **Dr. Baša**

Odbira semenskega krompirja

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

3. Vse gomolje izpod rastlin, katere število ne dosega povprečnega števila gomoljev, izkopanih izpod poedinih rastlin za seme. Pri tem smo lahko različno strogi, kar je odvisno od potreb po semenskem blagu. Če je dosti semenskega krompirja, potegnemo mejo nad, če je pa malo krompirja, pa pod tem povprečjem, kdor je bolj natančen, ta bo ugotovil poleg števila tudi še težo gomoljev; ki je važnejša za ocenjevanje semenske vrednosti.

Za seme določene gomolje lahko pomešamo in spravimo v suho, čisto in zračno klet, kjer se da temperatura uravnati na 3 do 4 st. C. Lahko pa trdim, da so naše kleti večinoma neprimerne za shranjevanje semenskega krompirja. Da se nam bo pa semenski krompir ohranil do saditve res zdrav, ga je treba hraniti v suhih in zračnih prostorih, nikakor pa ne v popolnoma temnih. Vlaga in pomanjkanje zraka povzročata plesen in prezgodnje kaljenje.

Najbolje je, da hranimo krompir na policah ali pa v lesenih zabojih ki merijo 60x60x10 cm.. Ti zaboji morajo imeti na vseh štirih vogalih po 10 cm visoke podstavke, tako da lahko položimo po več zabojev drugega vrh drugega. Na policah ali v zabojih naj bodo očesa na krompirju obrnjena navzgor. Če bomo na ta način prezimili krompir za seme, nam ne bodo rasli beli dolgi pogarški, ki izčrpajo moč semena, temveč bo dobil krompir kratke, zelene in močne poganjke.

Mesec dni pred saditvijo naj bo shramba popolnoma razsvetljena. Toplota v shrambi naj ne bo pod petnajst stopinj C. Da krompir ne ovene, ga večkrat poškropimo z vodo. Pred in med saditvijo moramo s krompirjem ravnati previdno, da se ne poškodujejo kali. Tako pripravljeno seme bo dozorelo 15 do 20 dni prej, kakor seme, ki ga pripravimo šele v času saditve.

Ta način preskrbe semenskega krompirja bo v današnjih razmerah najbolj ustrezal, saj nudi po izkušnjah v naprednih kmetijskih deželah popolno jamstvo za dvig krompirjevih pridelkov. Iz celotnega postopka pri odbiranju je razvidno, da se z zaznamovanjem zdravih in bujnih rastlin na njivi ter z odbiranjem krompirjevih gomoljev pri izkopu določijo v resnici vrstno enotne in rodovitne rastlin ne za seme. Če bomo odslej dalje pri odbiri semenskega krompirja le tako postopali, bomo pridelali semenski krompir z nadpovprečno semensko vrednostjo!

Čitajte in širite
LJUDSKI TEDNIK

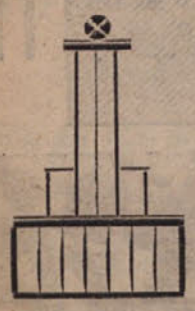

LJUBLJANA v Prešernovi dobi

Ljubljana v Prešernovi dobi je bila majhna, skromna in ponižna, prava, resnična «Ljubljanca dolga vas», kakor poje narodna pesem. Dame so nosile tesno prepasano taljo, zvončasto krilo in avbi podoben klobuk s trakovi in z velikim nadčelnim senčnikom, gospodje pa dolg, temen frak brez izrezkov, tako imenovani «kveker», svetlejše, spodaj široke hlače, vzorčast telovnik, visok trd ovratnik, temno ali svetlo kravato - pentljo, ki so jo ovijali krog ovratnika, visok svetel ali temen cilinder in palico.

To je bila Ljubljana gosjih peres, sveč, postiljonovega roga, poštnih voz in težkih parizarjev, ki so vzdrževali ves osebni in tovorni promet, saj je komaj 7 mesecev po Prešernovi smrti privozil prvi vlak v Ljubljano.

Bila je to doba, v kateri je bil zadušen vsak klic po političnih svoboščinah, vsak poskus političnega soodločanja podanikov, doba vehunov, pred katerimi ni bila varna nobena družba, doba moralnih izpričeval, ki so jih izdajali župniki. Doba, ko označujejo meščana premišljene in počasne geste, filistrska, dasi dobrodušna omejenost, samozadovolinost in želja po dovoljeni zabavi. Skratka: Ljubljana v dobi, ki so jo imenovali Biedermeier!

O Ljubljani pravi knjiga «Das Koenigreich Illyrien» (Kraljevina Ilirija) iz leta 1826: «Mesto je dobro grajeno, ima šest predmestij, stolnico in šest (pravilno: osem) drugih cerkva, dve bolnišnici (civilno in vojaško), 953 hiš in 12.000 prebivalcev. Nad mestom se dviga nekdanja trdnjava, v kateri je pokrajinska kaznilnica. Sedež gubernija, okrožnega urada, mestnega in deželnega sodišča, policijskega ravnateljstva, knjižnorevizijskega urada in škofa s stolnim kapitljem in konzistorijem. Licej s tremi fakultetami (to je oddelki, brez značaja univerze:) teološko, medicinsko (kirurgično in filozofsko) sedmi in osmi gimnazijski razred s tremi ravnatelji in 22 profesorji. Gimnazija z ravnateljem (prefektom, medtem ko je «direktor» s pravim vodstvom zavoda imel malo opravti); šestimi profesorji in dvema suplentoma. Društvo za kmetijstvo in umetnost, filharmonična družba, hranilnica, tri knjigarne, gledališče. Umobolnica, hiralnica, sirotišče, ubožnica. Več manufaktur ss svilo, svilenimi trakovi, fajanso in kemičnimi izdelki, barvarstvo in strojarstvo. Ima precejšnjo špedicijsko in komicijsko trgovino z Italijo, Hrvatsko in Bavarsko».

Blagovni promet je bil poleg vozovnega po cestah s parizarji tudi zelo obsežen s čolni po Ljubljanici in Savi in je bilo pristanišče na levem bregu Ljubljanice, na današnjem Bregu, kjer je bila carinarnica ss številnimi skladišči, potniki s poštnimi vozovi pa so vstopali pri vrhovni poštni upravi v Maličevi hiši (zdaj Selenburgova ulica številka 7).

Ljubljanskih župnij je bilo 5 in jim je ljudski humor šaljivo prisojal. Šenklavški, da je «gosposka», šentjakobski, da je «beraška», frančiškanski, da je «bogata», šentpetrski, da je «kmečka», a trnovski, da je «bahata».

Največ uradov je bilo na Novem trgu na levem bregu Ljubljanice. V «dvorcu», na prostoru današnje univerze, ni bilo uradov, pač pa guvernerjevo stanovanje. Tukaj je bilo tudi pripravljeno stanovanje za cesarja in nadvojvode, kadar so ob posebnih priložnostih prihajali v Ljubljano. Največ uradov je bilo v «stanovskem lontovžu», to je gubernij in sodišče. V bližini so bili: policijsko ravnateljstvo, stanovski odbor, ilirska komorna prokuratura.

Šole za dečke so bile v mestu skoraj vse nameščene v bivšem frančiškanskem samostanu, ki je bil na današnjem Vodnikovem trgu, to so bile: 4. razredna «okrožna in vzorna glavna šola», gimnazija in licej. V drugem nadstropju je imela svoje prostore licejska knjižnica, tu sta bili tudi uradni stanovanji gimnazijskega prefekta in licejskega bibliotekarja.

Znameniti Cojzovi vrtovi v Gradišču so bili sicer ljubljanskim sprehajalcem nedostopni, toda vabili so jih: Zvezda, Tivoli, orehovi nasadi med licejskim poslopjem in Ljubljanico in divna okolica.

Več okolnosti je dajalo Ljubljani v tisti dobi nemški značaj, dasi je imelo neprimerno več prebivalcev slovenske prijmke kakor nemške. Take okolnosti so n. pr. bile: občevalni in dopisni jezik meščanov in izobražencev ter uradni jezik; napisi, med katerimi brža niti na nagrobnih spomenikih pri Sv. Krištofu ni bilo slovenskih; pisava prijmkov kakor Snoy. Tschopp, Babnigg itd. Toda, kdor bi prisluškoval, kakšna imena so imele poleg nemških ulice in gostilne ali kako so govorili gospodarji in gospodinje s posli doma in s kmeti na trgu in v pisarnah, ta se je mogel prepričati, da sloni nemški značaj Ljubljane samo na privilegijih in tradicijah.

Uradnikov je imela takrat Ljubljana nad tisoč, to je razmeroma zelo mnogo. Na toliko število je vplivala tudi politična razdelitev: pod ljubljanski gubernij je spadala razen Kranjske tudi vsa Koroška. Uradniki so bili bolj slabo plačani. Tako n. pr. sta dobivala gimnazijski profesor in licejski bibliotekar po 800 goldinarjev na leto in sta morala iskati postranske zaslužke, če sta si hotela privoščiti novo knjigo ali skromno zabavo. Bolje se je godilo policijskemu nadkomisarju, ki je dobival 900 goldinarjev in napredoval do 1000 goldinarjev plače in 500 goldinarjev doklade.

Odvetnikov je imela Ljubljana 11, dočim jih je bilo v toliko manjšem Celovcu 15. Dasi je mogel vsak ljubljanski odvetnik računati z izdatnim poštenim zaslužkom je bilo med njimi vendar vedno nekaj takih, ki so povzročili, da je marsikdo z nezaupanjem gledal ta stan.

Duhovnikov je bilo v Ljubljani blizu 100, a vsak nosilec tonzure je bil ugleden in v vsaki družbi dobrodošel mož. Bili so večinoma homeopati in nasprotniki slovenske erotične poezije.

Vojaška garnizija je štela 2000 mož, a vsaj eden izmed obeh bataljonov je moral pripadati domačemu pehotnemu polku št. 17. Častniki so bili dobro plačani, v ljubljanski višji družbi dobrodošli, marsikateri civilist jim je zavidal njihovo udobno življenje. Vojaška služba je trajala takrat 14 let in je ljubljanskim mladeničem mrzela prav tako kakor kmečkim sinovom.

Med Ljubljančani je bilo nad 200 plemičev, a hiš je bilo v plemiški posesti le 27, med temi le 3 grofovske in 3 baronovske. V ljubljanskem stolnem kapitlju sta bila plemiča samo še oba najstarejša kanonika, velika večina uradnikov s plemiškim pridevkom je stanovala v tujih hišah. Na plemiške predpravice opozarja še dandanes v starih delih mesta (Mestni trg, Stari trg, Florijanska ulica, St. Jakobski trg itd.) tudi zunanja oblika hiš; le plemiči so v starih časih smeli zidati hiše s 5 do 8 oken na ulico, meščani pa so se morali zadovoljiti s 3 do 4.

Najpomembnejši sloj v Ljubljani so bili takrat trgovci. Število trgovcev je bilo namreč v primeri s prebivalstvom zelo visoko: 25 špecerijskih, 20 manufakturnih, 22 trgovin z žitom in drugimi deželnimi pridelki in mnogo kramarjev, izmed katerih jih je imelo več svoje kolibe na Spitalskem, današnjem frančiškanskem (mostu) v zvezi s trgovino z deželnimi pridelki je cvetela špedicijska obrt. Davek, ki so ga plačevali po 150, 100, 50 in 30 goldinarjev, kaže na pomembno višino dohodkov. Položaj trgovcev je bil tem vidnejši, ker je bilo v Ljubljani še zelo malo velike industrije. Taki podjetji sta bili le dve: zvonarna Anton Samassa na današnji Karlovški cesti št. 1 in čistilnica ali rafinerija sladkorja v današnji Kolodvorski ulici na prostoru sedanje železniške direkcije; lastnik je bil tržaški patricij Jakob Vernier, drugo tako rafinerijo je ustanovil pozneje Angležu William Moline; znana je še sedaj z imenom cukrarna na Poljanskem nasipu.

Obrtniki so se težko vživljali v dobo obrtne svobode in so se morali odreči pri tem marsikateremu zaslužku zaradi ničemurnosti ljubljanske gospode, ki je mnoge svoje potrebščine naročala z Dunaja in od drugod. Krojaških mojstrov je bilo v Ljubljani 36, v primeri z drugimi obrtniki zelo mnogo. Toda menda se jim ni godilo predobro, vsaj med hišnimi posestniki jih je bilo malo.

Izmed obrti je gostilniška najbolj cvetela. Ljubljana je takrat štela okoli 154 vinarn, 6 pivovarn in 7 kavarn. Med odlične gostilne z nekakim hotelskim obratom sta spadali: Maličeva (Zur Stadt Wien), v hiši z vrhovno poštno upravo, v sedanji Selenburgovi ulici in Zalokarjeva: Zum Elefanten (Pri Slonu) ali: «Misbaba» na prostoru sedanjega hotela Slon. V tej gostilni so leta 1818 razkazovali nekega slona, Misbaba po imenu. Ta slon je pozneje v Benetkah podivjal in so ga ubili s topovskimi streli. Mnogi Ljubljančani, tudi izobraženi, pa so dajali prednost poniževjim krčmarjem in krčmaricam, kakor so bili n. pr.: Jakob in Metka Podboj «Na griču» ali «Pri Metki», tudi «Pri krofasti Metki» (na prostoru današnje lekarne Rahovec na Kongresnem trgu); Anton Podkrajšek «Pri Jurčku» na «Luži» (v današnjem Gradišču); Marija Gaber «Pod gabrom ali «Zum schwarzen Adler» (pri črnem orlu) — Boršnikov trg — Pod lipo; «Figabirt», torišče matere Andreja Smoleta, Prešernovega prijatelja; Anton Božič ali «Krištofbirt», (Zidovska ulica); Jakob Dolenc (Karlovška cesta); krčmar v hiši Marije Lozarjeve (Rožna ulica); «Faselbirt» (Na Žabjaku); «Pri malem cesarju» ali «Pri jagnjetu» (Sv. Petra cesta), hotel Soča, poleg pa «Keriserbirt» (Sv. Petra cesta); krčmar na Strelišču (Streliška ulica); Janez Komar «Pri Guglatu» (Rečna ulica).

Med temi krčmarji je bilo več izrazitih gospodarskih talentov. Andreja Smoleta 60-letna mati Helena Valentin, izza 1818 že tretjič vdova, in sicer po Smoletovem očimu Francu Valentinu, je navzlic plačilom, ki jih je povzročal razsipni sin Andrej, še vedno imela 5 hiš, žitno trgovino z vložnim kapitalom 10.000 goldinarjev in precej gotovine, dočim je «Poštarstvo konjskega hleva» bilo v rokah sina Mihaela. Že ob smrti drugega njenega moža Mihaela Smoleta 1806, sta sinova Andrej in Miha dedovala skupaj 26.000 goldinarjev, a premoženje je raslo tudi po 1818, ko je mati ostala sama. Pisati ni znala, ker je bila kmečka priseljenka iz Kleč pri Ljubljani. V mlajših letih je bila željna življenja, nato že davno umirjena in bigotna, a kmečko ponosna, podjetna, uvidevna in radodarna.

Tudi krčmarja «Na griču», pozneje «V peklu», oba Podbojeva, sta bila zelo podjetna. Bavila sta se hkrati z vinsko in žitno trgovino, duša podjetij pa je bila menda žena, rojena Komar. Računala je «Krofasta Metka» na pamet, ker ni znala ne pisati ne brati. V njeni gostilni se je vsak večer tudi kvartalo, a banko je imela krčmarica. Imetje Podbojevih je stalno raslo: že več let sta krčmarila v lastni hiši «Na griču», ki je bila na voglu Kongresnega trga nasproti Nunski cerkvi, a nakupila sta pozneje tudi «Pekel» gostilno v bližnji nizki hišici v nekdanjem mestnem jarku. Prešeren, ki je zahajal semkaj v gostilno, se je zanimal za Metkino čedno hčerko Jerico. Ko se je Metka preselila z «Griča» v «Pekel», se je selil z njo tudi naš pesnik. Več ali manj so znane razne Prešernove prigodnice in anekdote iz «Pekla», kakor n. pr. ona, ko je prišel prvič v to gostilno in videl gosta, ki je v petek jedel meso: Metka, Metka! — Ne spoštuješ petka — si zapustsila grič, — vzel te bo hudič!» — Ali pa tista, kako sta Prešeren in njegov šef dr. Chrobath nekoč v Peklu martinovala. Martinovanje je bilo takrat pač mnogo bolj v navadi. Tudi naš pesnik ga je vneto častil. Ker je vedel, da bo prihodnji dan bolj težko vzdržal v pisarni, si je izprosil pri šefu dr. Chrobathu za drugi dan dopust, ki mu ga je šef brez nadaljnjega dovolil. Bil pa je tretji dan in Prešerna še vedno ni bilo v pisarno. Nu, dr. Chrobath, ki se tudi ni bal vina, gre iskat. Prešerna. Kc ga je dobil v «Peklu» pri polni čaši vina, mu reče: «Dragi Prešeren! Martin je samo eden!» — «Ni res», odvrne Prešeren, «trije so: Martin škof, Martin papež in Martin Luter!» in tako sta šef in koncipient skupaj praznovala še tretjega Martina. — Za Podbojevo hčerko Jerico se je zanimal tudi ljubljanski trgovec Sonce ki je bil zato stalni gost v Peklu. Toda Jerica se je po materini odločitvi zaročila z bogatim industrialcem Molinejem, nakar je Sonce izostal iz te gostilne. Prešeren pa je nanj spustil zbadljivko: «Sonce se skriva — videt ga ni, — ker se pekleńska — Jerca možiš».

(Nadaljevanje prihodnjič)

Dostal Rudolf

Kulturna kronika

V Ljubljani sta bili doslej le 2 poklicni gledališči, ker pa se je pokazala potreba po novem kvalitetnem gledališču bodo jeseni odprli v Ljubljani novo poklicno gledališče. V ta namen je Poverjeništvo za kulturo in umetnost razpisalo 25 sistemiziranih mest umetniškega osebja, in sicer za 17 igralcev in 8 igralk.

O

Znani srbski književnik in kritik stare generacije Marko Car je te dni proslavljal 90. letnico življenja.

O

V Georgiji v Atalanti je ameriška pisateljica Margaret Mitchel, avtorica slavnega romana «V vrtincu», umrla kot žrtev prometne nesreče. Teden pred svojo nesrečo je praznovala 250 izdajo svojega romana, ki je izšel že v 2 in pol milijona izvodih.

O

Ves napredni svet praznuje v teh dneh 200. letnico rojstva velikega ruskega revolucionarja in pisatelja Andreja Nikolajeviča Radiščeva. Ta je študiral pravo, se zanimal za narovosloyje in napravil tudi izpit za zdravnika. Pod vplivom znanstvene in politične literature francoskih prosvetljencev je prišel do naprednega svetovnega nazora ter do demokratičnega političnega prepričanja. Njegovo delo «Potovanje iz Petrograda v Moskvo», ki je izšlo 1790 v obliki potopisa, je niz zgodb, ki pričajo o nevzdržnosti ruskega družbenega življenja, o trpljenju in revščini ruskega kmeta. V knjigi, ki je naperjena proti fevdalnemu sistemu, je Radiščev razvijal revolucionarne misli: udaril pa je tudi po absolutističnem državnem aparatu in proti monarhu samem.

Knjiga je pomembna tudi zato, ker predstavlja novo literarno smer, in sicer predromantiko. Zaradi te knjige so ga najprej obsodili na smrt, ga potem pomilostili in odgnali v Sibirijo; toda kljub temu da se je po 6 letih vrnil v domovino, preganjanje ni izostalo, nakar se je Radiščev v obupu zastrupil. Tako je leta 1802 umrl najnaprednejši človek druge polovice 18. stoletja.

O

25. avgusta je bila 13. letnica smrti Federiga Garcija Lorca, naprednega španskega pesnika. Ubila ga je zloglasna španska žandarmerija Guardia Civil, zaradi njegove znamenite «Romance španske žandarmerije». Iz zbirke njegovih pesmi, ki je izšla 1944, so falangisti izpustili vse tiste pesmi Garcia Lorca, ki izražajo borbeno, neporkorno dušo španskega ljudstva. Garcia Lorca je pisal tudi drame, ustanovil in vodil je celo svoje gledališče.

O

V Aspenu v Coloradu, v starem rudniku srebra, ki leži 2.500 m visoko in ki so ga spremenili v zimsko letovišče, je bil Goethejev festival, s katerim je hotela Amerika proslaviti velikega nemškega pesnika. Sešle so se največje literarne osebnosti Zapada. Aspen je postal ameriški St. Moritz in prihodnje leto se bodo tu sešli smučki svetovni prvaki. Organizatorji festivala so hoteli, da proslave Goetheja v tem velikem športnem središču, češ da si poezija in šport ne nasprotujeta.

Med novimi knjigami

Slovenski knjižni zavod je nedavno izdal tri nove zvezke ljudske knjižne zbirke. Mala knjižnica (24.25 in 26 zvezek).

O Flaherty Liam: Irske slike. To je zbirka realističnih prikazev iz življenja irskega ljudstva in melanholičnih opisov siromašne irske dežele. Pisatelj je slovenskim čitateljem znan že po dveh prevedenih dedlih, ta zbirka pa bo dopolnila njegovo literarno podobo. Lep slovenski prevod je oskrbela **Mira Pucova**, ki je dodala kratek uvod o pisatelju in njegovem delu.

V isti zbirki je izšla povest italijanskega pisatelja Ivana Verge: **Pastir Jeli.** Knjižica vsebuje dve značilni noveli Verge, ki si je pridobil sloves kot realističen pisatelj kmečkega življenja Sicilije. Spremne besede na koncu knjige nas seznanjajo z avtorjem in njegovim delom.

Kot tretja knjižica iste zbirke so izšle pod naslovom **Izgubljena vest in druge pravljice,** štiri pravljice ruskega pisatelja **Saltykova - Ščedrina.** Pravljice so najznačilnejše delo **Saltykova - Ščedrina,** ki je sicer znan kot izredno oster satirik političnega in družbenega življenja svojega časa. Tudi pravljice so zanj le ena izmed oblik, v kateri je lahko bičal tedanje razmere v Rusiji ter prikazoval številne tipe vodilne družbe. Tudi tej knjigi je prevajalec Janez Gradišnik dodal kratko označbo pisatelja in njegovega literarnega dela.

Sicer pa smo nedavno nekako v juniju dobili nov prevod romana istega pisatelja **Gospoda Gogovljovi,** ki je realističen prikaz usode podeželske gospode v dobi tlačanstva.

Percov V.O.: Vladimir Majakovski. (Izdal **Slovenski knjižni zavod** v seriji **Mojstri in vzorniki**). Majakovski je najpomembnejši in najoriginalnejši pesnik socialistične revolucije in sploh Sovjetske zveze. Rodil se je in zrasel obenem z revolucijo. Razvijal se je obenem z izgradnjo Sovjetske države ter bil glasnik vseh faz njenega razvoja. Kljub temu pa je njegova poezija tako močna, da je v njej mnogo takega, kar ne bo več izgubilo svojega pomena in bo živelo vedno tudi v prihodnosti. Knjiga je pomembna zlasti za nas in našo literarno generacijo, predvsem zaradi vprašanj, ki jih mora naš narod za našo dobo na novo reševati; v koliko, zlasti pa, kako naj poezija zajema snov iz svobodne politične, gospodarske in družbene problematike.

R. S.

O

Zveza jugoslovanskih književnikov v Beogradu je izdala skoraj 400 strani obsegajočo knjigo z naslovom «Jugoslovanska poezija». Zbornik hoče prikazati pesništvo jugoslovanskih narodov od srede preteklega stoletja do danes.

V NOVO SEZONO

Slovenskega narodnega gledališča

Naše gledališče stopa v peto sezono. V normalnih razmerah bi to bila prekratka doba za razpravljanje in kritično analizo. To tudi ni naš namen. Vemo, da so gledališča velikih narodov desetletja rastla in gradila svoj umetniški izraz ter so šele preko težkih kriz našla dokončno podobo, tako da danes lahko govorimo o «francoski komediji» ali o «hudožestvenem teatru» in si pri tem predstavljamo zaokroženo umetniško celoto z vsemi značilnimi posebnostmi teh ustanov.

Ne, s tako perspektivo ne moremo govoriti o našem Tržaškem gledališču. So pa tudi gledališča, ki so se rodila sredi revolucionarnih družbenih izprememb. Gledališča, ki so jih obudili osvobojeni narodi. Gledališča, ki so iz rok ljudstva sprejela baklo z naročilom: svetite in visoko dvignite luč naše svobode, da bo sleherni stopil na našo pot napredka!

Med taka gledališča spada SNG v Trstu. In s ponosom moramo ugotoviti, da ni zadnje med njimi.

* * *

Mnogo se je že govorilo o uspehih našega gledališča, ki brez lastne strehe križari po našem ozemlju. Dejal bi kdo: saj tudi druga gledališča, posebno pri sosedih na jugu, potujejo.

Točno. Toda SNG nima niti tuje strehe — z izjemo na novo restavriranega gledališča v Kopru (delo ljudske oblasti) in razmeroma dobro ohranjene in opremljene zgradbe v Piranu. Saj ste že prav gotovo bili z našim gledališčem v Skednju, na Opčinah, v Nabrežini, na Kontovelu, Proseku ali pa morda v Plavjah, Gabrovcu, Rocolu, Borštu in še marsikje. Ni ga skoraj kraja, kamor ni v zadnjih letih prispelo Slovensko narodno gledališče. Vendar so v vseh teh krajih za normalno gledališko delo neprimerni, zatohli, le zasilni prostori. Redki med vami pa poznajo tesne sobice in zasilne pregrade, kjer se igralci šminkajo in preoblačijo — v zimi so nezakurjene, poleti brez zračenja. In kljub temu nam bežen pogled v statistiko dela Slovenskega narodnega gledališča v Trstu kaže prepričevalno: v zadnjih štirih letih je gledališče gostovalo vsak tretji večer na drugem prostoru. Kljub dežju in snegu, burji in soncu. Brez lastne in brez tuje strehe...

* * *

V peto sezono stopa Slovensko narodno gledališče trdno odločeno, da nadaljuje s svojim poslanstvom in da ne izpusti iz rok baklo, ki jo je sprejelo iz rok slovenskega ljudstva že med narodno-osvobodilno borbo. O težavah se pogovarjamo s prijatelji. Sovražnika pa bomo pobili s kvaliteto, predanostjo in vztrajno borbo za resnico, ki mora zmagati tudi v umetnosti. Vztrajno delo je že rodilo uspeh. Slovensko narodno gledališče iz leta v leto izboljšuje svoj repertoar in seznanja naše občinstvo z najboljšimi deli iz domače in svetovne dramatike. Ansambel, ki je stalno «na okopih», se zanesljivo zliva v vigrano celoto in se pomlaja z naraščajem, ki se izobrazuje v domači dramski šoli. Na novo zbrani tehnični kader si je v zadnjih letih osvojil gledališko tehniko in premaguje tudi najtežje naloge. Vez med gledališčem in občinstvom je vsak dan večja in trdnejša. Prav zadnje leto nas je o tem prepričalo. Prepričati pa je moralo tudi naše najnovejše nasprotnike. Slovensko narodno gledališče v Trstu glasno in odločno manifestira naš narodnostni obstoj, našo kulturno stopnjo in si bo s prijatelji priborilo tudi dostojno žarišče v središču Trsta. V to trdno verujemo in želimo Slovenskemu narodnemu gledališču v novi sezoni mnogo uspehov!

Babič Joše

SNG-TRST

Slovensko narodno gledališče je otvorilo v ponedeljek novo sezono z Goldonijevo komedijo «Mirandolina». Zasedba je bila ista kot v lanski sezoni. Glavno vlogo je igrala Ema Starčeva, v ostalih pa so nastopili Modest Sancin, Stane Raztresen, Silvij Kobal ter še Tea Starčeva, Vera Remčeva, Božo Podkrajšek in Julij Guštin.

Skedenjska dvorana ni bila polna, kar je predvsem pripisati vročim dnevom, ki so pritisnili. Res je pa tudi, da Goldonijeva komedija «Mirandolina» ni taka umetnina, da bi si jo ljubitelji umetnosti želeli večkrat ogledati.

Slovensko narodno gledališče pa je s svojim prvim letošnjim nastopom ponovno potrdilo, da je pripravljeno nadaljevati svojo borbo, pa čeprav v najtežjih okoliščinah, za slovensko kulturo na tržaških tleh.

PUŠKIN v slovenščini

Po Sovjetski zvezi in po vsem kulturnem svetu so letos spomladi proslavili stopetdesetletnico rojstva največjega ruskega pesnika in pisatelja ter enega največjih literarnih genijev sveta Aleksandra Sergejeviča Puškina. Puškin je bil izreden literarni talent, ki je ustvaril vsem Rusom to, kar so drugim narodom ustvarile šele generacije pesnikov in pisateljev. Puškinovo literarno delo je ogromno. Pisal je pesmi, romane, krajša pripovedna dela, zgodovinske spise, drame, skratka udejstvoval se je v vseh panogah literarnega ustvarjanja. Spričo tega ga imamo za začetnika moderne ruske literature in za ustanovitelja modernega ruskega književnega jezika. Razumljivo je zato, da posvečajo že od nekdaj Rusi največjo pozornost proučevanju Puškinovega literarnega dela in Puškinovega življenja. O tem pričajo številne monografije o Puškinu, številna literarna dela o njem, mnoga znanstvena dela o njegovi umetnosti ter neštete izdaje Puškinovih pesmi, romanov ter drugih del. Pa tudi drugi kulturni narodi vsega sveta dobro poznajo Puškinovo umetnost, saj so prevajali Puškinova dela še za njegovega življenja v francoščino, angleščino ter druge jezike. Danes pa najdemo Puškina prevedenega v skoro vse jezike, kajti njegova dela so še danes prav tako zanimiva, aktualna in pomembna kot pred sto leti. Slovenci na žalost Puškinovi umetnosti nismo posvečali zadostne pažnje in še zdaleka nismo izpolnili svoje kulturne dolžnosti do tega enega največjih literarnih genijev vseh časov in se sistematičnega prevajanja Puškinovih del še nismo lotili.

Da nekoliko nadomesti zamujeno, je Državna založba Slovenije uvrstila v letošnji program izdajo Puškinovega Izbranega dela. Na ta način bo naša vodilna knjižna založba dostojno počastila pesnikov jubilej. Sestavili so poseben uredniški odbor, ki mu stoji na čelu naš najboljši prevajalec Puškina pesnik Mile Klopčič. Izbor Puškinovega dela izide v šestih obsežnih knjigah, v katerih bodo vsa najvažnejša Puškinova dela. Vsaka knjiga bo imela samostojen uvod in opombe, prevode pa bodo prispevali naši najboljši prevajalci iz ruščine, Mile Klopčič, Vladimir Levstik, Josip Vidmar in drugi.

V prvi knjigi bodo priobčene Puškinove lirične in epske pesmi, ki so večinoma prevod Mileta Klopčiča. Ta bo napisal tudi opombe in uvod. Druga knjiga bo vsebovala Puškinova pripovedna dela, med njimi Povesti pokojnega I. P. Kelkina, Pikovo damo, znano povest Zamorec Petra Velikega, Zgodovino vasi Gorjuhino ter še druga dela. Prevod pripravlja Vladimir Levstik. V tretjo knjigo bo urednik uvrstil še nekatera pripovedna dela, najpomembnejše Puškinove članke, zapiske ter izbor iz Puškinovih pisem. Četrta knjiga bo obsegala Puškinova odrska dela. Izbor bo uredil Bratko Kreft, ki je izbral naslednja dramatska dela: Boris Godunov, Kamniti gost, Gostija za časa kuge, Rusalka, Prizori iz viteških časov ter Mozart in Salieri. Dela prevaja Josip Vidmar. Peta knjiga bo knjiga Puškinovih pesnitev in bo vsebovala znane pesnitve, med njimi Bahčisarajski vodomet, Kavkaški ujetnik, Pravljica o carju Saltanu Bronasti jezdec, Poltava ter še druge, katerih prevode so prispevali Oton Zupančič, Mile Klopčič ter Jože Udovič. Zadnja, šesta knjiga, bo roman v verzih Evgenij Onjegin v prevodu in redakciji Mileta Klopčiča.

Tako bomo tudi mi Slovenci končno dobili vsa najpomembnejša Puškinova dela v velikem in skoro popolnem izboru ter novih prevodih. S tem bomo izpolnili veliko vrzel v naši prevodni literaturi, obenem pa močno približali tega velikega ruskega pesnika in pisatelja vsemu našemu ljudstvu.

* * *

Beograjsko narodno gledališče bo jeseni proslavilo 80. letnico svojega obstoja. Za svečano predstavi na dan proslave bodo igrali tragedijo Djure Jakšiča: Stanoje Glavaš.

JUBILEJ OPERE

«BORIS GODUNOV»

Pred 75 leti je bila v Petrograjski operi pomembna spomina vredna predstava. Uprizorjena je bila prvič Musorgskega opera «Boris Godunov», ki je najdrznejše in najzanimivejše delo opernega glasbenega snovanja ruske šole iz druge polovice prejšnjega stoletja. Njen skladatelj Modest Petrovič Musorgski je pripadal slavni skladateljski «Petorici», ki je ubrala nacionalno pot pri svojem glasbenem ustvarjanju. Skladatelj Kjuj, ki je tudi pripadal tej skupini, je napisal nekak manifest, kjer je obrazložil njen program. V njem pravi med drugim: «Ruska šola ne bo v ničemer popuščala občinstvu. Ponosno in mirno bo stopala nasproti idealu, nasproti živim izvirom resnice in poezije, ne da bi se ozirala na uspeh ali na neuspeh». O operi pa pravi Kjuj: «Glasbeni potek opere mora biti odvisen od besedila kakor tudi od scenične razvrstitve dela. Glasba ne sme hoditi po svojem tiru in puščati vnemar besedilo. Čimbolj plastično mora podajati značaje in tipe nastopajočih oseb ter verno posnemati zgodovinski čas drame».

Te ideje je v največji meri uresničil Musorgski v «Borisu Godunovu». Vse učinkuje v tem delu mogočno in neposredno, kakor v srce segajoča resnična slika iz življenja. Za uglasbitev te drame ruskega ljudstva in z njo povezane usode carja Borisa je skladatelja navdušil njegov prijatelj profesor Nikolski. Snov za opero je Musorgski dobil v istoimenski Puškinovi tragediji, ki pa jo je predelal po svoje. V ta namen se je poglobil v študij ruske zgodovine, da bi lahko čim verneje podal Borisovo dobo in osebe. Komponiral je delo od septembra leta 1868 do novembra naslednjega leta.

Dejanje Borisa Godunova se odigrava v mračni dobi ruske zgodovine proti koncu 16 stoletja, ko so tekmeci bili nad seboj hude boje za carski prestol. Carju Ivanu Groznemu je leta 1584 sledil njegov sin Fedor, ki je bil šibek vladar. Po njegovi smrti bi bil moral zasesti prestol njegov mlajši brat Dimitrij, ki je bil še otrok. Toda mogočni boljar Boris Godunov ga je dal umoriti. Opera nam prikazuje Borisove duševne boje in končno propast zaradi tega umora. Njegova vlada je trajala 6 let. A kljub razsodnosti pri njegovih vladarskih poslih ni prinesla deželi sreče. Lakota, kuga in druge nadloge so bili stalni gostje onih časov. Ljudstvo, ki je izvedelo za umor carjeviča pa je videlo v teh nesrečah kazen, ki mu jo je božja jeza naložila zato, ker je izvolilo za carja velikega grešnika. Na Poljskem se je pojavil drzen mladenič, ki je o sebi trdil, da je carjevič Dimitrij in da on ni bil umorjen, pač pa da je bil umorjen neki drugi otrok. To so takoj izrabili poljski plemiči in mu omogočili, da je zasedel moskovski prestol. Tik pred njegovim prihodom v Moskvo je Boris Godunov umrl. Dasi gledalca globoko presune v tej operi duševno trpljenje carja Borisa, je vendarle glavna oseba te opere ljudstvo, ki predstavlja težišče vsega dejanja. Veličastna slikovitost množic se izmenjuje s samoto samostanske celice, komičnimi prizori pijancev v podeželjski gostilni ter s plesi poljskega plemstva. V doslej običajnih opernih izvedbah se delo zaključi z Borisovo smrtjo. Skladatelj sam pa je postavil na konec predzadnjo sliko, kar je odrsko manj učinkovito, a simbolično globoko pomembno. V tej sliki se poda lažni Dimitrij na pohod proti Moskvi. Lahkoverno in podivjano ljudstvo mu sledi in prizor zaključi blazni Ivanič, simbol uboge Rusije, ki jo lahko tepta vsak, komur se hoče. Globoko pretresljiva je njegova tožba o ubogem narodu.

Z uprizoritvijo so bile nemajhne težave. Gledališko vodstvo je leta 1870 opero odklonilo, češ da ima preveč zborov in nastopov množice, solistične vloge pa da so prekratke. Musorgski se je tudi sam zavedal nekaterih pomanjkljivosti in je Borisa temeljito predelal. Leta 1874 je bila krstna predstava, ki je doživela velik uspeh, predvsem pa pri mlajši generaciji. Mladina je spoznala vrednost, globoki pomen in izvirnost dela ter ni štedila z navdušenjem. Skladateljev biograf in prijatelj Stasov poroča o tem: «Boris Godunov je doživel pred razprodano dvorano dvajset zaporednih predstav. Mnogokrat si slišal, kako fantje ponoči na nevskem mostu prepevajo zbore iz nove opere. Nasprotno pa je kritika imela pomisleke, kakor običajno ko zadene na delo, ki si utira nove poti. Šele po skladateljevi smrti si je «Boris» dokončno osvojil operni oder. Predelal ga je Rimski - Korsakov, ki pa je kljub najboljšim namenom večkrat ravnal v škodo Musorskega. Črtal in spreminjal je njegova najbolj originalna mesta, ker se niso skladala z načeli glasbene tehnike. Šele v današnjem času so razkrili pravi genij Musorskega in so začeli izvajati to delo ne več v predelavi, temveč v originalni obliki. To, kar se nam zdi danes originalno in močno, je bilo takrat še za samega Rimskega - Korsakova preuranjeno. Vpliv te opere na splošni razvoj evropske glasbe je velikanski. Postal je vzor in kažipot celi generaciji skladateljev, ki se je hotela osvoboditi Wagnerjevega vpliva. «Boris Godunov» je najmočnejša protiutež slovanske glasbe proti Wagnerjevim operam ter je ogromen in osamljen spomenik v svetovni glasbeni literaturi.

P.

Prosveta med ljudstvom

Kulturni program pri spominskih svečanostih v Bazovici so odprli pionirji, ki so zapeli pod vodstvom dirigenta iz svoje srede «Pionirsko himno» in «Kliče nas Primorska naša». Pionirka je recitirala pesem «Pet in dvajset let v sužnosti». Združeni pevski zbori, ki so šteli kakih 400 pevcev iz Saleža, Plavij, Nabrežine, Opčin, Barkovelj, Sv. Jakoba, Sv. Ivana, Skednja itd. so zapeli Žrtvam v Venturinijevi priredbi pod vodstvom tov. Mariča. Venturinijevo «Mi smo ubežniki» pod vodstvom Milivoja Cibica, Hercigojevo Seljačko ki jo je dirigiral Boštjančič, Borovo «Hej brigade», pod vodstvom Janka Obada, Adamičevo «Našo pesem» pod vodstvom tov. Zidariča, Venturinijevo «V nove zarje» pa je dirigiral Švara.

Člani narodnega gledališča pa so nastopili z dramatizirano pesmijo «Mrtveci za vasjo».

o o o

Lutkovni oder, ki ga vodi požrtvovalni član Slovenskega narodnega gledališča, Marij Maršič, je v času šolskih počitnic napravil turnejo po coni B. Predvsem je obiskal otroke, ki so bili v kolonijah ob morju, predstave pa so bile tudi po istrskih vaseh. Otroci in odrasli so radi sledili pestremu programu. Lutkovni oder doseza lepe uspehe pri otrocih, zato ga morajo odgovorni krogi upoštevati kot važno vzgojno sredstvo najmlajših.

Čitatelji!

Opozarjamo Vas, da bo v **Ljudskem tedniku** *v najkrajšem času začela izhajati humoristična novela hrvaškega pisatelja*

SLAVKA KOLARJA

"NAZAJ V NAFTALIN,,

Novela obravnava dogodke iz zadnje vojne in smeši bivšega oficirja avstrijske, in končno ustaške vojske. Novela bo ilustrirana.

Tržaške kulturne drobtine

Na tržaškem gradu pri Sv. Justu je gostoval slavni italijanski tenorist Beganamino Gigli. Pel je večinoma operne arije in žel velikansko odobravanje. Med domačini, ki so mu prinesli pozdrave in želeli dobrodošlico je bil tudi zastopnik Lege Nazionale.

V vili Sartorio so odprli muzej, ki je last tržaške občine. Ni še vse poslopje na razpolago muzeju, ker gostuje v njem še šola otrok angloameriške okupacijske oblasti. Za sedaj so razstavljeni predmeti v petih sobah, in sicer 350 umetniških slik, 189 tiskov, 328 kosov porcelana, 1290 kristalov, 93 bronastih kosov, 57 iz slonove kosti, 173 gobelinov, 20 preprog, 717 umetniških izdelkov, 20 tisoč knjig, 31 ur in 626 kosov pohištva. Razstavljeni predmeti so zgodovinskega in kronističnega pomena za lokalno življenje, vendar imaš tudi tu občutek, da so te predmete zbirali in urejevali ljudje, katerih mišljenje je šovinistično.

NAMESTO ZANIMIVOSTI

500 MILIJONOV ljudi trga verige, ki so jih žulile tisoče let

Soteska Jangcekjanga pri Ičangu, Tukaj Jangcekjang, ki prihaja iz Ti. beta, prodre zadnjo gorsko verigo in se potem razprostre po kitajski ravnini.

(Nadaljevanje iz prišnje številke)

Zanimivo pa je dejstvo, da so Kitajci že sami znali odkriti svoje rudne zaklade — izrabiti pa jih niso znali. In ker na Kitajskem kakor vse kaže, menda niti ene kovine ne manjka, ima industrija velikansko bodočnost. Medtem ko je na Zemlji živo srebro le na redkih najdiščih, so celo to redko kovino našli v pokrajini Kveičov v velikih množinah. In tudi zlato je v tibetanskem gorovju v veliki množinah. Posebno bogastvo je tudi v soli. Iz velikih globin zemeljske skorje dobivajo s soljo prenasičeno vodo, a kurivo za pridobivanje soli jim na nekaterih krajih daje zemeljski plin, ki ga po bambusovih cevih dobivajo iz Zemlje. V istih plasteh, kjer je zemeljski plin, pa je tudi nafta. V nekaterih pokrajinah so še dandanes velike množine najfinejše porcelanke, ki daje posebno tenak porcelan.

Riž, čaj, oranže, mak...

V ugodnem podnebju na jugu in v sredini so posebno razširjene oranže in drugo sadje, poleg tega pa je povsod mnogo makovih in oljčnih dreves. Krasni so kitajski vrtovi, ki pričajo o prefinjenem okusu in Evropejci smo dobili od Kitajcev mnogo lepotičnih rastlin, kakor razne magnolije, rododendron, kamelijo, azaleo, i. dr. Na severu uspeva na poljih vse sočivje, zelenjava in žita zmernega pasu. Posebno uspeva tudi kakor mož visoko proso. Na jugu in sredi dežele, kjer je vedno dovolj vlage, pa je seveda riž prva rastlina, ki ga izvažajo tudi na sever. Temu pa se pridružuje še bombaž, sladkorni trs, koruza, tobak. Jug se odlikuje še s svojimi številnimi rastlinami, ki dajejo odlične začimbe, olje, barve in zdravila.

Če pa je riž prva kitajska hrana, je čaj gotovo prva rastlina, ki daje najbolj priljubljeno pijačo. Dve tretjini Kitajske, sredina in jug, mu posvečata vso skrb in pažnjo. V dolgih stoletjih so se razvile neštete vrste čaja od tako imenovanega «cesarskega čaja» do stisnjenega čaja ki ga v obliki opek prenašajo kuliji in karavane daleč na sever in v visoka gorovja Tibeta.

Kakor so vse naštete rastline koristne, tako pa je škodljiv mak, iz katerega dobivajo strupeni opij. Propadanje kitajskega ljudstva zaradi uživanje opija je končno le privedlo zanikrno vlado zadnjih desetletij, da je začela zatirati in prepovedovati — makove nasade in opijeve beznice.

Živinoreja se neha pri sviloprejki

Živinoreja je na Kitajskem na nižji stopni kakor v Evropi. Posebno malo je razvita govedoreja, ker mleka ne izrabljajo, za oranje pa se poslužujejo bivola. Tudi konj je razen na severu le malo. Prašičereja je zelo razvita, a zanimivo je, da je meso kitajskega prašiča za Evropejca malone neužitno. Kitajska kuhinja pa se poslužuje pri nas nepoznanih slaščic: maček in psov. Pač pa so nam bili Kitajci vzorniki v reji perutnine; in tudi v ribolovu dosežejo lepe uspehe. Pri lovu se poslužujejo tudi nenavadnega orodja: ptiča kormorana, ki jim primerno dresiran prinaša mnogo Petrovega blagoslova. Na krajih, kjer je primerna paša, je dovolj ovac in koz.

«Živinoreja» se na Kitajskem neha šele pri sviloprejki. Treba je pomisliti, kakšne bistroumnosti je bilo treba davnemu Kitajcu, da je prišel na misel, izrabljati metulja, da mu s svojim zapredkom služi za obleko! Pa tudi kako spreten je moral biti ta človek, da je iznašel stroj v tistih časih, da je mogel razviti in presti iz sviloprejkinih kokonov po vsem svetu tako visoko cenjeno svilo. In od davna se Kitajec bavi s svilorejo, da so bila in so še dandanes vsa prometna pota polna kitajske svile.

Tako smo v glavnem pregledali deželo in njene zaklade, ki so preživljali Kitajce tisočletja dolgo in ki ga bodo v mnogo boljši meri oskrbovali, ko bodo v tej prerajajoči se deželi nastopili mirnejši časi. O Kitajcu človeku pa kdaj prihodnjič.

P. KUNAVER

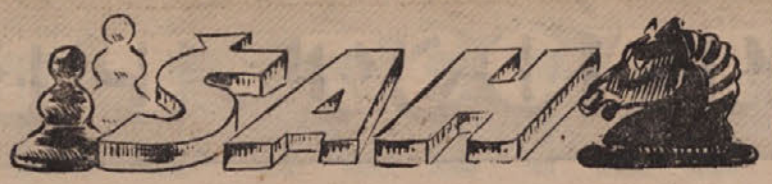

Iz dvoboja dr. Euwe - Pirc prinašamo sedmo partijo, ki jo je dobil Pirc. Partije, katere igrajo velemojstri, so značilne po tem, da se vsaka še tako majhna netočnost takoj do skrajnosti izkoristi. V tej partiji bomo videli, kako je Pirc kaznoval malo, na videz skoraj brezpomembno napako bivšega svetovnega prvaka ter nato v silovitem daleč naprej preračunanem napadu strl svojega nasprotnika.

Taraševa obramba

Beli: V. Pirc	Črni: dr. Euwe
1. d2-d4	Sg8-f6
2. C2-C4	e7-e6
3. Sg1-f3	d7-d5
4. Sb1-C3	———

Ta poteza je v novejšem času veliko bolj priljubljena kakor pa 4. Lg5. 4. ——— C7-C5. Odsotnost lovca na g5 omogoča takojšen bočni udar na središče, ki je značilen za Taraševo obrambo.

5. e2-e3	Sb8-C6
6. a2-a3	———

Beli čaka z razvojem lovca na f1, kar bi n. pr. na 6. Ld3 sledilo dc4: in beli bi izgubil eno potezo. Isto metodo uporablja tudi črni.

6. ———	a7-a6
7. C4-d5:	e6-d5:
8. Lf1-e2	C5-C4
9. Sf3-e5	Sc6-a5

Medtem ko pripravlja beli napad v središču pričenja črni takoj napadati na desnem krilu, kar je tu v premoči. Zaradi ugodnega položaja kmetov d5 in C4 ima črni lepe izgube.

10. f2-f3	b7-b5
11. 0-0	Lc8-b7
12. Lc1-d2	Sa5-b3
13. Ta1-b1	Lf8-d6

Črni bi moral vzeti lovca na d2, ker sedaj potuje ta na kraljevo krilo, kjer bo mogel sodelovati v igri.

14. Ld2-e1	Dd8-C7

Izsili f4 ter s tem prepreči napad kmetov v središču z e4.

15. f3-f4	0-0
16. Le1-h4	Sf6-e4

Grožnja Sd2!

17. Sc3-e4:	d5-24:
18. Le2-g4	Ib7-d5?

Črni se ne zaveda nevarnosti, ki mu prete ali pa je precenjeval napad belih figur na kraljevem krilu. Črni bi že moral menjati močnega lovca na g4 s slabim lovcem na b7 z Lc8. S potezo f5 bi zašel črni v slabšo pozicijo, ker bi tedaj skakač na e5 pridobil na moči in bi beli lahko pričel z napadom g kmeta z odlično igro za belega.

Ta navidez nedoločna poteza je vzrok poraza. Pirc je sijajno izkoristil to napako.

19. Lg4-f5!	———

To je začetek daleč preračunanega napada na črnega kralja.

19. ———	f7-f6

Na g6 bi sledilo Sg4!

20. Se5-d7!	———

Ta vmesna poteza, ki zapre dami pot do obrambe točke g7 je odločilnega pomena. Moral pa je beli vse kombinacije dobro predvideti.

Takoj Dh5 ne bi bilo dobro, ker bi črna dama še pravočasno prispela na pomoč kralju.

20. ———	Tf8-f7

Če bi črni igral g6, bi se lovec umaknil na h3, nakar pade kvaliteta.

21. Dd1-h5	g7-g5

Sedaj g6 ne gre, ker bi črni vzel Lg6: nakar pade lovec z Dd5: itd. Na h6 bi pa sledilo Dg4 Dd8 (pretilo je Sf6:) Se5 in Dg6 z dobljeno igro.

22. Sd7-f6.!	———

Odločilna poteza. Beli žrtvuje skakača ter popolnoma razbije vse zapreke pred kraljem.

22. ———	Tf7-f6:
23. Dh5-g5:	Dc7-g7
24. Dg5-f6	Dg7-f6:
25. Lh4-f6:	———

Črni je že izgubil kvaliteto. Partija za črnega je izgubljena.

25. ———	Ta8-f8

Na 25. - Sd; igra beli Le5. Črni dobi kvaliteto nazaj ali s slabšo pozicijo, ki vodi v izgubo.

26. Lf6-e5	Ld6-a3:

Črni išče rešitve v raznobarvnih lovcih.

27. b2-a3:	Tf8-f5:
28. Tf1-f2	Tf5-f8
29. Tf2-C2	Kg8-f7
30. Le5-d6	Tf8-c8
31. Ld6-b4	———

Ne Tb3: cb3:: 32. Tc8: b2 in dobi damo. Končnica je za črnega izgubljena, vendar je pot do zmage še dolga.

31. ———	a6-a5?

Sedaj pa črni takoj izgubi partijo.

32. Lb4-a5:!	Kf7-e6

Na Sa5: sledi Tb5:

33. La5-b4	h7-h5
34. Kg1-f2	Ke6-f5
35. Tb1-g1	Tc8-g8
36. h2-h3	h5-h4

37. g2-g3 in črni se vda, ker bi bela stolpa na odprti g liniji kmalu odločila.

Ing. Sikošek Boris

FILMSKI FESTIVAL
V BENETKAH ZAKLJUČEN

V nedeljo 28. avgusta so na filmskem festivalu v Benetkah predvajali italijanski film «Pogodba z vragom» v režiji Chiarinija. Ta film simbolizira borbo med revži in bogatini; dogaja se v Kalabriji. Najboljši del tega filma je oznaka kalabrijskega ljudstva.

Sledil je ameriški film «Yennin portret», ki ga je režiral William Dieterle. Bistvena misel tega filma se glasi: med vsemi možmi in ženami tega sveta je nekdo, ki ga moraš ljubiti, ki ga moraš iskati, dokler ga ne najdeš. Film vsebuje mnogo poezije, ki je značilna za francoske filme. Dieterle se je izkazal tudi to pot kot izvežban mojster, tako da je film tehnično in igralsko izredno uspel. Najbolj se v filmu odlikujeta igralca Joseph Cotten ter Jennifer Jonnes.

Dolgometražni barvni risani film «Bagdadska roža» ni vzbudil posebne pozornosti.

Med novimi filmskimi oblikami je v zadnjem času izredno uspelo prirejanje filmov po gledaliških delih. Tako poznamo med vrsto takih filmov predvsem Hamleta. Tudi film Emilija Fernandeza «La Malquerida» je posnet po drami. Film obravnava krvavo dramo ljubosumja in časti. Posebno je treba pri tem filmu poudariti spreten in bogat dialog ter odlično igro Dolares del Rio.

Indijski film «Meera» obravnava predvsem lokalne zadeve in je precej slab. Da pa ni izključeno, da bi nam tudi indijski film lahko ugajal, je dokaz film Kalpiana, ki je žel mnogo uspeha.

Zadnji dan meseca avgusta se je pojavil na festivalu težko pričakovani film Manon. Ta film je prosto po Prevostovem romanu priredil in zrežiral Henry Georges Clousot. Med njegovimi dosedanjimi filmi sta znana predvsem «Vran» in «Zakonita obramba». V Prevostovo pripovedovanje ni Clousot vnesel nikakih sprememb, pač pa je dejanje prenesel v sedanjost, oziroma v čas nemške okupacije Francije. Film obravnava torej tisto dejanje, ki sta ga uglasbila skladatelja Massenet in Puccini. Film odlikuje izredno globoka psihološka analiza oseb, katerih delovanje vodi neka notranja sila, ki se ji ne morejo upirati. Delujejo torej po naprej določeni usodi, kar ima za posledico, da se trije deli, v katere se deli zgodba, ne skladajo posebno dobro. Tudi potovanje po puščavi in smrt Manon nista taka, kot si ju je zamislil režiser. Toda najvažnejša pri tem filmu je Cecile Aubry, 18 letna igralka, ki ji je uspelo prikazati Manon z dramatično silo. Italijanski film: «Plamen, ki ne ugasne», nima posebnih kvalitet.

Prizor iz francoskega filma «Manon», ki je robil na filmskem festivalu v Benetkah prvo nagrado.

Zadnji dan festivala so igrali ameriški film «Zapuščena vas», ki ga je leta 1941 napravil Herbert Kline po scenariju Johna Steinbecka; svečano pa so zaključili festival zvečer z italijanskim filmom «Nebo nad močvirjem» v režiji Avgusta Genina, ki je znan že po filmu «Obleganje Alcazara» in «Bengazi». Film «Nebo nad močvirjem» je proslava katoliške vere in dekliške kreposti. Genina je snemal jim v krajih, kjer se je dogodek, ki mu je dal snov, res izvršil. Zanimivo je, da se je posluševal nepoklicnih igralcev. Tudi Genina je šel po poti novega realizma, toda njegov novi realizem je v opoziciji z novim realizmom De Sica, Rosellinija in Viscontija. Kmetje sprejemajo vdano svojo usodo, se ne bore, v njih ni socialnega čuta. Tudi okolje ni primerno za dramo; morda tudi zaradi pomanjkljive montaže. Prav tako niso kos svoji nalogi osebe, ki v filmu nastopajo. Socialni motivi, ki jih vpleta med religiozne, so precej prazni.

Po predstavi se je sestala komisija za razdeljevanje nagrad in odločila takole:

Prvo veliko nagrado dobi francoski film Manon, ki ga je režiral Henry Georges Clousot.

Tri enake mednarodne nagrade prejmejo ameriški film «Mirni» v režiji Sidneya Mayersa ter nemški film «Berlinska balada» v režiji Stemmle-ja ter ameriški film «Kačja jama», delo A. Litvaka.

Mednarodno nagrado za režijo je prejel Avgust Genina za film «Nebo nad močvirjem».

Mednarodno nagrado za najboljšega igralca: Joseph Cotten v filmu Yennin portret.

Mednarodno nagrado za najboljšo igralko: Olivija de Hawilland v «Kačji jami».

Mednarodno nagrado za scenarij Jacques Tati za francoski film «Praznik».

Mednarodno nagrado za slike: Gabriel Figuerova za meksikanski film «La Malquerida».

Mednarodno nagrado za scenografijo je odnesel William Kellner za angleški film «Prijazna srca in diademi».

Mednarodno nagrado za glasbo John Greenwood v filmu Zadnji dnevi Dolvyna».

Mednarodno nagrado predsedstva komisije za najboljši italijanski film je prejel film «Nebo nad močvirjem».

Od dokumentarnih filmov pa je bil nagrajen francoski «Ekvator s sto obrazi».

Filmska KRONIKA

V prvi polovici tega leta je bilo v vseh jugoslovanskih kinematografih 561.893 kinopredstav in 139 milijonov kinoobiskovalcev. Danes je v Jugoslaviji 916 stalnih in 74 potujočih kinov.

O

V Bolgariji imajo danes okrog 300 kinomatografov: v letu 1948 so imeli bolgarski kinomatografi okrog 30 milijonov obiskovalcev.

O

Avala film bo pričel snemati film: «Tudi on ni več nesrečen» po scenariju O. Daviča v režiji Radoša Novakoviča ter film «Hajduk Stanko» po romanu Junka Veselinoviča.

TEKMA OKROG HRVATSKE IN SLOVENIJE KONČANA

Odličen uspeh tržaških kolesarjev

Med posamezniki je zmagal Malabrocca

Tekma okrog Hrvatske in Slovenije je bila zaključena v nedeljo v Zagrebu. Za zmagovalca je bil proglašen Italijan Malabrocca, ki je prevozil vseh sedem etap v 35.19:40 urah. Drugo mesto je zasedel Tržačan Cok s časom 35.36:31, tretje pa Strain (FLRJ) s časom 35.44:29. V kvalifikaciji moštev je Tržaško moštvo zasedlo prvo mesto, drugo je bilo jugoslovansko A moštvo, tretje pa italijansko.

Sam potek tekme od srede je bil naslednji:

V Kopru je bil proglašen za zmagovalca tretje etape Francoz Rouffteau, Jugoslovan Poredski pa je zasedel drugo mesto. Sodniki so se o zmagi Rouffteaua prepričali po filmskem posnetku, ki je pokazal, da je moral imeti Rouffteau najmanj 5 cm prednosti.

Po enem dnevu počitka v Portorožu, so kolesarji krenili po najtežji etapi cele tekme preko Herpelj, Sežane, Nove Gorice, Kobarida, Bovca, Vršiča in Jesenic na Bled. Za pot do vrha Vršiča je porabil Greizer 9,00:9 ur. Med potjo so imeli dirkači številne defekte in celo prvi Greizer je padel, vendar se ni preveč poškodoval. Greizer je privozil na Bled s časom 10,42:14, drugi je bil Zorič, tretji Malabrocca in četrti Tržačan Cok.

Proga med Bledom in Ljubljano je bila lahka. Kolesarji so vozili v skupinah po sedem tekmovalcev. Zmagala je jugoslovanska ekipa. Prav dobro so vozili tudi Francozi, Tržačani in Avstrijci.

Lepa je bila tudi vožnja iz Ljubljane do Maribora. Do Trojan so vozili v dolgi koloni. V Celje je privozila na vmesno etapo skupina 40 kolesarjev, ki jih je vodil Italijan Dumcotti. V nadaljevanju vožnje so bili kolesarji zopet pred težkimi preizkušnjami, vedno novimi defekti. Na cilj v Mariboru je prišel prvi Malabrocca (I.), nato Greizer (J.), Prevothal (F.), Solman (J.) itd.

Zadnja etapa je bila prav zanimiva. Prvi je ušel Poredski, kateremu sta se takoj pridružila Malabrocca in Avstrijec Deutsch. Hitro so dobili eno minuto in pol prednosti. Tržačani, med katerimi so bili tudi Strain in en Francoz so jim sledili takoj za petami. Skupino je vodil Rinaldi. V Varaždinu je prišel prvi na cilj Poredski. Malabrocca je zaostal, ker je moral premenjati gume. V nadaljevanju tekme sta imela Javornik in Zollia smolo in se zaletela. Javornik je tako zamudil 2 minuti, da so mu obvezovali glavo. Dvajset kilometrov pred ciljem sta se Zoccotti in Perne ločila od skupine z namenom, da dohitita ubežnike. Na stadion Dinama v Zagrebu sta prišla Poredski in Deutsch oba naenkrat. Poredski pa je bil v zadnjih krogih hitrejši in je z lahkoto tolkel Avstijca. Zuccotti je prišel po sedmih minutah, za njim pa Mičič, Perne, Javornik in Solman.

Ob igranju italijanske, tržaške in jugoslovanske himne so prvi trije kvalificirani prevozili častni krog. Tržačani so morali počakati Gria, da je prišel, ker si je zlomil os. Ko so naredili častni krog, se je gledalcem nudila kaj pestra slika: Javornik in Fontanot sta imela obvezane glave, Cok in Rinaldi pa sta se le s težavo premikala.

Kakor vidimo po rezultatih in po nezgodah naših kolesarjev, so ti na težki tekmi z največjo požrtvovalnostjo zastopali naše barve, za kar jim gre posebna zahvala. Toda, kot je to v Trstu že kar navada, so se zopet oglasili vidalijevci in izključili Fontanota, Frausina in Sellierja za devet mesecev, Javornika, Rinaldija, Mosettija in Coka pa za dva meseca iz vseh tekmovanj. Kot vidimo, vidalijevcem ni bilo všeč, da bi Tržačani tekmovali v Jugoslaviji ob tako močni konkurenci, kot so na tekmi okrog Hrvatske in Slovenije in da jim ne gre v račun, da so prav ti kolesarji dosegli tako pomembne uspehe.

S tem so še enkrat pokazali, da jim šport ni prav nič mar.

Etapa na Bledu: skozi cilj vozi kot prvi Grajzer (J.)

Člani tržaške reprezentance ob počitku v Portorožu po etapi Pulj — Koper. Na sliki vidimo Sellierja, Rinaldija, Javornika, Mosettija, Coka, Fontanota in Gria

* * *

Odlični časi v Beogradu

Na jugoslovanskem državnem prvenstvu, ki je bilo te dni v Beogradu so dosegli nekaj prav odličnih rezultatov. Sabolovič je s svojim časom na 400 m (48,6 sek) dokazal, da spada med najboljše evropske lahkoatlete. Z njim sta še dva tekača tekla pod 50 sek. Račič je tekel 49.4 sek in Stankovič 49.6 sek.

V teku na 1.500 m je Ceraj ponovno izenačil jugoslovanski rekord — 3:55.0. Ostali trije tekači pa so postavili nove republiške rekorde. Tako Hanc s časom 5:55.4 (novi slovenski rekord), Mikuška s časom 3:57,6 (srbski) in Moguša s časom 4:09 (črnogorski). Clan Partizana Brnard je dosegel v skoku v daljino najboljši letošnji rezultat (7.18 m).

Prvi državni rekord je padel v soboto, ko je Mira Tuce postavila nov državni rekord v teku na 800 m s časom 2:20,6. Na cilj je prišla skoro 5 sekund preje od svojih sotekmovalk.

Brnard je tekel na 100 m samo 10,9 sek. To je velik napredek v jugoslovanski lahkoatletiki, če pomislimo, da ta v teku na 100 m doseđaj kar ni mogla priti izpod 11 sek.

V troskoku je bil zopet prvi Zagorc s 14.07 m. V metu krogle je dosegel Sarčevič 15.13 m, kar je že odličen rezultat.

V tekmovanju v nedeljo je padel zopet nov rezultat in to tam, kjer je bila dosedaj najšibkejša točka: v teku na kratke proge 200 m je pretekel v 21,7 sek in s tem postavil nov državni rekord.

V metu kopja je bil odličen Dangubič, ki je vrgel kopje 67.80 m in s tem znatno popravil dosedanji najboljši letošnji Vujačičev rezultat (64.73 m). V skoku s palico je Milanov, ki je v jugoslovanski lahkoatletiki precej novo ime, izenačil s 3.90 stari jugoslovanski rekord.

Pri ženskah je Butia postavila nov jugoslovanski rekord na 200 m s časom 26.3, Bogičeva, ki je bila druga (26.4 sek) je tudi tekla boljše od starega rekorda.

Največji uspeh pa je dosegel na državnem prvenstvu Segedin, ki je v teku na 3.000 m s časom 9:062 dosegel nov državni rekord. Njegov rezultat je drugi najboljši v letošnji sezoni na celem svetu (prvi Soderberg-Svedska s časom 9:4.4). V štafeti 4x100 m so Račič, Sabolovič, Brnard in Stefanovič izenačili stari jugoslovanski rekord (42 sek).

Najboljši rezultati evropskih lahkoatletk

V tej številki objavljamo najboljše letošnje rezultate evropskih lahkoatletk. Najuspešnejše so bile tudi letos sovjetske fizkulturnice, ki dominirajo v metih in jih ne ko še dolgo nihče dosegel. Tudi v tekih na kratke in srednje proge so bile odlične. Jugoslovanske fizkulturnice so v treh letih izredno napredovale in tudi zasedle v evropski lahkoatletiki vidna mesta.

100 m: 11,8 Blankers - Koen Niz.); 11,9 Sečenova (ZSSR), Petersen (Nem.); 12.0 Manley (Angl.), Sander - Dommagala (Nem.), Dillena (Niz.), Sicnelova (CSR), Toulouse (Franc.). Pod 12,6 je teklo še 26 lahkoatletk.

200 m: 24,6 Dillema (Niz.); 24,8 Cheeseman (Angl.); 25,2 Blankers - Koen (Niz.), Duhovič (ZSSR); 25,3 Sečenova (ZSSR) in Fougin (Franc.); 36-39 Bogič (FLRJ) s 26,9.

800 m: 2:16,8 Bogatireva ZSSR 2:17,3 Ziljecova (ZSSR); 2:17,4 Sokolova (ZSSR); 2:17,7 Podoljakina (ZSSR) 2:18,2 Ball Angl.; 19. Tuce (FLRJ) s 2:20,9; 34. Stefanovič (FLRJ) s 2:25,2; 41. Zadravec (FLRJ) s 2:26,2.

80 m z zaprekami: 11,3 Blanker - Koen (Niz.), Gokjeli ZSSR; 11,5 Fokina in Čudina (ZSSR); 11,6 Sander - Dommagala (Nem.) Izpod 12,6 je teklo še 32 lahkoatletk.

Skok v višino: 1.66 Tyler Angl. 1,63 Čudina (ZSSR), Colchen (Fran.); 1.61 Bucholz (Nem.), Ganeker (ZSSR); 17. - 18. Knez (FLRJ) s 1.55 m.

Skok v daljino: 6.12 Brunemann (Nem.); 5.97 Gyarmati (Madž.); 5.98 Strumpf (Nem.); 5.85 Vasiljeva (ZSSR); 12. - 13. Koleđin (FLRJ) s 5.28.

Met krogle: 14.29 Sevrjukova (ZSSR); 14,19 Andrejeva (ZSSR) 13.94 Točenova (ZSSR); 13,39 Piccinnini (It.), 13,36 Komarkova (CSR); 18. Radosaljević FLRJ ž 12,36 m; 34. Deržek (FLRJ) z 12,24 m.

Met diska: 51,24 Dumbadze (ZSSR); 45,14 Bagrjanceva ZSSR 44.12 Cordiale Gentile (It.); 43.99 Arzumanova (ZSSR); 43.75 Točenova (ZSSR); 10. Matej FLRJ z 41.84 m.

Kopje: 53.41 Smirnickaja Djatlova (ZSSR); 46,86 Čudina ZSSR 44,02 Zatopkova (CSR); 43,63 Majučaja (ZSSR); 28. Radosavljević (FLRJ), s 37.38 m.

RAZNE VESTI

Nemeth je postavil v Ratowicah nov svetovni rekord v metu kladiva. Vrgel ga je 59,57 metrov daleč in s tem popravil svoj zadnji rekord 55 cm.

Italijan Tosi je na tekmovanju v Bordeauxu vrgel disk 51.97 m daleč.

Italijanska nogometna reprezentanca se bo srečala 30. novemba v Londonu z angleško reprezentanco, 5. marca 1950 z belgijsko in 2. aprila 1950 z avstrijsko.

Bolgarija je premagala Češkoslovaško v nogometu s 3:1.

Hajduk je bil v Avstraliji prvič premagan. To je uspelo nogometni reprezentanci Avstralije po petem poizkusu. Zmagala je 2:1. Razlika v golih je še vedno visoka. Hajduk je dal 65 golov, prejel jih je pa samo 16. Hajduk je bil premagan zato, ker je nastopil v slabši postavi kot po navadi.

V Zagrebu so oddigrali z Beogradom medmestno nogometno tekmo. Tekma se je končala neodločeno 0:0.

Dubrovniški Jug je bil proglašen za jugoslovanskega prvaka v waterpolu. Na drugem mestu je Mladost (Zgb.) in na tretjem Hajduk (Split). Nato še sledе Primorje (Reka), Proleter (Zrenjanin) in kot zadnja Enotnost (Lj.).

Alex Jany, čudoviti francoski plavalec, je nedavno izjavil, da namerava osvojiti zopet rekord na 400 metrov prosto, ki mu ga je nedavno odvzel Japonec Furuhaši.

Znana nizozemska svetovna rekorderka v prsnem plavanju je bila na nizozemskem državnem prvenstvu hudo premagana. Na 200 m prsno je v finalnih tekmah zasedla šele 5. mesto. Prvenstvo je osvojila mlada plavalka Kaspperi s časom 3:02,3.

Prvo inozemsko moštvo, ki je zmagalo v Sovjetski zvezi v nogometni tekmi v zadnjih desetih letih, je bilo madžarsko moštvo Vasas, ki je premagalo moskovski Torpedo z 2:1.

Crvena zvezda je na gostovanju v Luksemburgu premagala klub Union, ki je na drugem mestu luksemburškega nogometnega prvenstva. Crvena zvezda je prevladovala na igrišču v obeh polčasih. Končni rezultat je 8:1. V Bordeauxu pa je Crvena zvezda premagala klub «Gironde-Bordeaux». Tudi ta zmaga je bila «zelo prepričljiva». Crvena zvezda je zabila 9 golov proti 2.

ZA BISTRE GLAVE

KRIŽANKA

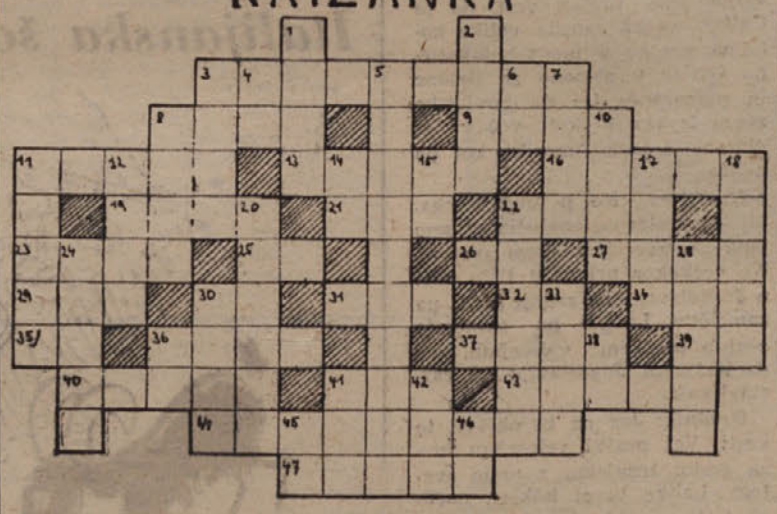

VODORAVNO: 3. pokrajina ob Jadranskem morju; 8. hrib; 9. revščina; 11. ogljikov hidrat; 13. republika v Jugoslaviji; 16. sozvok; 19. rastlina; 21. številnik; 22. pameten; 23. vzdržanje od hrane; 25. predlog; 26. predlog; 27. del telesa; 29. žensko ime; 30. pivo; 31. naselje; 32. ploskovna mera; 34. kratica za narodno-osvobodilno vojsko; 35. časovni veznik; 36. moško ime; 37. trušč; 39. kazalni zaimek; 40. okraji; 41. bajka; 43. kraj v Lombariji; 44. stara prebivalca Amerike; 47. s plugom obdelovati.

NAVPIČNO: 1. nasprotje od dober; 2. vodna žival; 3. obdobje; 4. ploskovna mera; 5. kontinent na zemlji; 6. pomožni glagol; 7. moško ime; 8. zgoščen; 10. kraj v Nemčiji; 11. več cvetlic povezanih skupaj; 12. kapljice na rastlinah; 14. del voza; 15. medmet; 17. mesto v Mongoliji; 18. reka v Sloveniji; 20. kraj Mandžuriji, 28. siguren; 30. zelenici v puščavi; 33. mineral, ki vsebuje kovino; 36. povratno osebni zaimek; 38. predlog; 41. nasprotno od nemir; 42. kdor krade; 45. predlog; 46. nikalnica, ki služi tudi kot glagol (pomožni).

* * *

Rešitve

VODORAVNO: 1. Zagreb, 7. Ovid, 11. moč, 14. Afrika, 15. Bitinija, 16. predstavnik, 18. ker, 19 Lota, 20. Enej, 21. Ana, 23. ena, 24. prazen, 26. avto, 28. mt., 29. klimatičen, 30. kroj, 31. tak, 32. nerv., 34. Afričani, 36. brk, 38. ar, 39. oče, 40. Iberija, 42. reža, 43. uho, 45. aparat, 46. smetišče, 46. tete, 48. kaki, 49. jer, 50. in 51. cin.

NAVPIČNO: 1. zaplemba, 2. afront, 3. Greta, 5. eks, 6. baterija, 7. obvezati, 8. vinjeta, 9. iti, 10. dika, 11. mikavne, 12. oje, 13. čar, 17. Anam, 22. naenkrat, 24. Ploče, 25. Nikobari, 27. odvraten, 29. kričati, 30. krožek, 33. rajati, 35. nihče, 37. rep, 41. Irec, 42. rsk, 43. uši, 44. ber.

* * *

Izžrebanje

Za rešitve zadnjih številk smo izžrebali naslednje reševalce, ki so nam poslali pravilne rešitve:

Hrobata Viktorija, Košuta Ljubota, Grmeka Srečka, Jež Marijo, Miklavčiča Andreja in Pertota Nika.

Za nagrado jim bomo poslali lepo slovensko knjigo.

Kupon št. 122

za nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

LJUDSKI TEDNIK

Odgovorni urednik

KAVS FRANC

Tiska z dovoljenjem AIS-a Tržaški tiskarski zavod v Trstu, ulica Montecchi 6

Rokopisi se ne vračajo

JUCA PIŠE PEPI

Draga Pepa!

Zdaj dopustniški so dnevi,
vsak se malo rad spočije,
brez počitka je le soha
slavne fatimske Marije.

Po načrtu vatikanskem
od okrožja do okrožja
«v blagor naroda» pomika
fatimska se mati božja.

Zlate prstane, uhane,
treba ji je pokloniti,
kdor ne da jih, ta utegne
v peklenski ogenj priti.

Ta svetnica se razume
na principe trgovine,
svinec, baker, medenina —
zanjo niso te kovine!

Le po zlatih se predmetih
z radostjo ji oko obrača,
zanje ti na onem svetu
še celo obresti plača.

Marsikak duhovni oče,
ki okrog Marije skače,
se dokopal bo z darovi
do poviška svoje plače.

Jaz ne vem, kdaj skopnela
bo naivnost ljudske mase,
kdaj prenehali polniti
bomo vatikanske kase.

Da v politične namene
sveta vera se izrabi
to poštenemu človeku
se resnično lahko gabi.

V borbo proti komunistom
fatimska Marija kliče,
nanje menda bo poslala
Luciferjeve hudiče.

In po hišah se pobira
za Marijo čudna bera,
kdor ne da nič, doleti ga
dušebrižniška zamera.

Jaz že rada se pomolim,
tudi v cerkev grem kar rada,
nočem pa, da bi iz vere,
delala se pajacada.

Zvedela sem, da Vidali
nove si pristaše zbira,
v njegovo stranko lahko
kakor v kino se maršira.

Cisto vsak mu je že dober,
samo, da tako se izjavi,
da titinom rade volje
dal udarec bi po glavi.

To bo strašno močna stranka,
le zavesti bo bolj malo,
takšno seme prav gotovo
slabo zrno bo pognalo.

V Jugoslavijo pa pride
vsak dan kakšna nova nota,
zdaj Madžar, zdaj Ceh, Albanec
strelja nanjo izza plota.

V tem pogledu najbolj Rusi
zdaj aktivni so postali,
cele plahte not do danes
so že Titu napisali.

Niti ena pa ni taka,
da bi lahko ji verjela,
v vsaki kakšna laž je bila,
zdaj bolj tanka, zdaj debela.

Jugoslavija pa malo
zmeni se za te klevete,
z delom tolčejo te note,
udarniške mladinske čete.

Prišel dan bo, ko priznanje
od povsodi bo prejela,
takrat prav nobena nota
nanjo več ne bo letela.
Sonce že za gore leze,
kmalu noč bo nastopila,
jaz v kuhinji z večerjo
imam še polno opravila.
In zato mi ne zameri,
če kar hitro bom končala,
pa ob priliki kaj več bom,
če bom mogla napisala.
Te pozdravlja

Tvoja Juca

Dva pogovora

Žena: Kaj bo s tem našim otrokom? Poslušaj, kako vrešči ter zahteva nič manj nego — luno!

Mož: Pusti ga, naj kriči. Glavno je, da ne zahteva igrač, ki so dandanes tako presneto drage.

Crips: Kaj naj počnemo s temi Italijani? Zdaj sta začela Sforza in De Gasperi govoriti o enotnem Svobodnem tržaškem ozemlju, ki naj vse pripade Italiji. Trst jima ni več dovolj.

Bevin: Le pusti, naj kričita! Glavno je, da se ne spomnita na Tripolitanijo, Somalijo in Eritrejo.

Oglas

Iščemo mizarja, ki bi znal narediti tako veliko zatožno klop, da bi bilo na njej prostora tudi za «Giornale di Trieste» in «Ultimissime». Angloameriška uprava je namreč do sedaj še ni mogla najti. Interesenti naj se javijo demokratičnemu tisku v Trstu.

Pomanjkljivosti

V Jugoslaviji: pomanjkanje delovne moči.
Na Zapadu: pomanjkanje dela.
V Trstu: pomanjkanje toka.
V Moskvi: pomanikanje takta.

Lekcija civilizaciji

Spencer Billu: Zadnji čas je, da naučimo bušmane zapad ne civilizacije

Iz tovarne čiste resnice

Tokrat pa nekaj iz tovarne čiste resnice. Ne bomo šli daleč — kar v njeno tržaško podružnico bomo pogledali. Resnica, ki jo fabricirajo tam, je morda še bolj stoprocentna kot drugod. Predstavljamo vam dva uradnika iz te tovarne: to sta direktor in urednik lista «Il Lavoratore.

Urednik: Kakšen se ti zdi, tovariš direktor članek o coni B, ki sem ga napisal?

Direktor: Članek nam je odličen. Samo manjka mu, no kaj bi rekel, logične povezave, da se prav izrazim. Veš, tam ko praviš, da so v nedeljo pri Brtonigli slišali strele iz pušk in ko razviješ to naprej, da so najbrže streljali tisti, ki so se uprli režimu...

Urednik: No in kaj? Ni mar dobro?

Direktor: Veš, jaz bi vrgel tisto nedeljo ven, ker te lahko titovska propaganda zavrne, da so streljali nedeljski lovci. In zakaj nisi rekel, da so streljali iz strojnic ali topov?

Urednik: No, saj veš, kako je bilo z zadnjim člankom, da so odprli javno hišo v Izoli...

Direktor: To ni važno. Ne smemo se bati takih malenkosti! Važno je, da stvari prav postavimo, tako kot je treba. Ali ste izrabili vest, da bi hotela Jugoslavija skleniti trgovinsko pogodbo s Siamom? To je nova velika izdaja nad taborom socializma! V zvezi s tem morate poderčati, da Jugoslavija podpira kolonialno izkoriščanje imperialistov.

Urednik: Vem vse to. Toda kaj, ko pa smo sprejeli to vest skupno z vestjo, da je Češkoslovaška sklenila trgovinsko pogodbo z Argentinijo za dobavo blaga v vrednosti 250 milijonov dolarjev. Vest pravi, da bo izvažala v glavnem stroje za vrtanje nafte, jekla in druge stroje. Vrh vsega smo prejeli vest, da je Češkoslovaška zvozila velike količine strojev v monarhofašistično Grčijo v zameno za limone in pomaranče ter da Sovjetska zveza izvaža 40 krat več v Zedinjene države Amerike kot pa uvaža.

Direktor: No ja, nič takega. Mi smo internacionalisti ter smo lahko v zvezah z vsem svetom. No vsekakor prinesite tisto vest o Jugoslaviji. Te zadnje vesti pa zamolčite. Lahko pa prinesete vest o praškem velesejmu, ker so izključili Jugoslavijo od razstavljanja.

Urednik: Jaz ne bi objavil te vesti. Veš praški velesejem ima za geslo: trgujemo z vsem svetom. Lahko bi si kakšen naših čitateljev mislil, da uporabljamo dvojne mere. Saj veš, kaj smo pisali o trgovinski pogodbi med Italijo in Jugoslavijo...

Urednik: No, če res nimate nič drugega, pa prepišite iz Messaggero Veneto to, kar piše o Jugoslaviji, saj tudi Messaggero Veneto ponatiskuje naše vesti o Jugoslaviji.

To je pa Riko

Riko je tržaški mestni svetovalec. Riko je na najboljši poti, da postane slaven. Značilno za vsakega slavnega moža je dvoje:

1. On sam — slavni mož — «dela zgodovino», kakor pravimo.

2. Ljudje o njem pripovedujejo anekdote.

Kakor drevo brez cvetja ne prinaša sadov, tako tudi slavni mož ne «dela zgodovine» brez anekdot. Kadar kak mož postane slaven, se ljudje spomnijo na dogodke iz njegovega življenja, ki so drugače vsakdanji, ki pa postanejo namah značilni, ker je mož pač — slaven. Naj nam to osvetli primer:

Petleten deček sliši kravo mukati in reče: «Krava je zakokodakala». To je neumnost. Če pa ta neumni deček pozneje postane slaven glasbenik, zavzame njegova neumna opazka iz otroških let poseben pomen, češ že kot otrok je slavni mož imel posebno fino uho in je v kravjem mukanju slišal prijetno, nadebudno, odnosno bolje: jajcebudno kokošje kokodakanje.

Kdo bo torej zameril našemu kronistu, če se je odločil, da gre na Opčine iskat anekdote. Na Opčinah Riko brez dvoma «dela zgodovino». Najboljši znak za to je splošno mrtvilo, ki je zajelo to nekdaj tako razgibano vas. Neki Openc je povedal našemu kronistu to-le zgodbo:

Bilo je pred leti in openski učitelj je v šoli postavil učencem nalogo, da imenujejo razne domače živali. Učenci so pridno našteval: Konj, vol, krava, koza, ovca, kokoš, pes, mačka itd.

Zdajci reče učitelj:

«Lepo, dečki. Mnogo domačih živali ste imenovali, ampak eno ste pozabili. Pomagal vam bom: Nikoli se ne okopa, najraje se vali v blatu in štriglaste dlake ima . . .».

Tedaj skoči Riko na noge:

«To sem pa jaz, gospod učitelj».

Visoki intervju

VIDALI DOPISNIKU NEW YORK TIMESA: Le povejte vašim gospodarjem, da bom jaz ponižno sprejel vse, kar bodo sklenili v zvezi s Tržaškim ozemljem
DOPISNIK: Tudi če ga dajo Italiji?
GASPERINI: Naravno, saj smo «italianissimi»!

Italijanska šolska politika

IREDENTISTICNA ITALIJANSKA KOZLA: Glej, kako nama lepo uspeva njin zelnik. In ga hočejo, pokvariti z nekakimi slovenskimi šolami in gledališči!